Regeringens skrivelse 2018/19:114

Strategisk exportkontroll 2018 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden

Skr. 2018/19:114

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 11 april 2019

Stefan Löfven

Morgan Johansson
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogör regeringen för den svenska exportkontrollpolitiken i fråga om krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden under år 2018. Skrivelsen innehåller också en redovisning av den export som har förekommit under året. Dessutom beskrivs samarbetet inom EU och i andra internationella forum i frågor som rör strategisk exportkontroll av såväl krigsmateriel som produkter med dubbla användningsområden.

Innehållsförteckning

1 Regeringens skrivelse om strategisk exportkontroll 3

2 Krigsmateriel 6
2.1 Bakgrund och regelverk 6
2.2 Försvarsexportens roll ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv 10
2.3 Samarbetet inom EU om exportkontroll av krigsmateriel 13
2.4 Övrigt internationellt samarbete om exportkontroll av krigsmateriel 17

3 Produkter med dubbla användningsområden 20
3.1 Bakgrund och regelverk 20
3.2 Samarbete inom de internationella exportkontrollregimerna 23
3.3 Samarbetet inom EU om produkter med dubbla användningsområden 27
3.4 FN:s säkerhetsråds resolution 1540 och Proliferation Security Initiative (PSI) 29

4 Ansvariga myndigheter 30
4.1 Inspektionen för strategiska produkter 30
4.2 Strålsäkerhetsmyndigheten 33

5 Statistikredovisning 35

Bilaga 1 Export av krigsmateriel 37

Bilaga 2 Export av produkter med dubbla användningsområden 63

Bilaga 3 Inspektionen för strategiska produkter om viktiga tendenser i den svenska och internationella exportkontrollen 73

Bilaga 4 Regelverk i urval 83

Bilaga 5 Förkortningar 88

Bilaga 6 Vägledning till andra källor 90

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 april 2019 91

1 Regeringens skrivelse om strategisk exportkontroll

I denna skrivelse redovisar regeringen sin politik när det gäller den strategiska exportkontrollen under år 2018 – dvs. exportkontrollen av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden.

Kontrollen av export av krigsmateriel är nödvändig för att uppfylla både våra nationella målsättningar och våra internationella åtaganden, och att säkerställa att de produkter som förs ut ur Sverige gör det enligt fastställt exportkontrollregelverk. Krigsmateriel får enligt 1 § andra stycket krigsmateriellagen (1992:1300) endast exporteras om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges internationella förpliktelser eller Sveriges utrikespolitik i övrigt. Tillståndsprövningen sker i enlighet med de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport, EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport och vapenhandelsfördraget (eng. Arms Trade Treaty, ATT).

De multilaterala avtalen och instrumenten om nedrustning och icke-spridning av massförstörelsevapen är viktiga uttryck för det internationella samfundets strävan att förhindra spridning av sådana vapen. Genom att kontrollera handeln med produkter med dubbla användningsområden (PDA), vilken främst handlar om teknik som kan användas både för civila ändamål och för framställning eller utveckling av krigsmateriel eller massförstörelsevapen, kan spridningen motverkas. Det är ett arbete vars målsättningar Sverige fullt ut delar. Av detta skäl krävs en strikt och effektiv nationell exportkontroll. Exportkontrollen är ett centralt instrument som möjliggör för enskilda stater att uppfylla sina internationella åtaganden på icke-spridningsområdet.

Detta är trettiofemte gången som regeringen i en skrivelse till riksdagen redogör för sin politik på exportkontrollområdet. Den första skrivelsen om strategisk exportkontroll överlämnades år 1985. Sverige var då bland de första i Europa med att redovisa det gångna årets aktiviteter på området.

Skrivelsen har sedan dess utvecklats från en kortfattad sammanställning av svensk krigsmaterielexport till en omfattande redogörelse för svensk exportkontrollpolitik i sin helhet. Fler statistiska uppgifter kan i dag lämnas tack vare bättre informationsbehandlingssystem och en öppnare politik. Parallellt med den svenska redovisningen har medlemsstaterna i EU sedan år 2000 gradvis utvecklat en gemensam och detaljerad redovisning. Regeringen eftersträvar kontinuerligt ökad öppenhet på exportkontrollområdet. I årets skrivelse har vissa förbättringar gjorts, i enlighet med propositionen Skärpt exportkontroll av krigsmateriel (prop. 2017/18:23). Redovisningen av krigsmateriel har dels utökats med faktauppgifter som inte tidigare publicerats, dels strukturerats om för bättre överskådlighet och tillgänglighet. En annan nyhet är att Inspektionen för strategiska produkter (ISP) i bilaga 3 ger sin egen syn på viktiga tendenser i den svenska och internationella exportkontrollen.

Förutom att bidra till parlamentarisk insyn i Sveriges exportkontrollpolitik syftar skrivelsen till att utgöra underlag till en bredare diskussion om frågor relaterade till exportkontroll av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden.

Skrivelsen består av tre delar och ett statistikavsnitt. Den första delen består av en redogörelse för svensk exportkontroll av krigsmateriel. Den andra behandlar svensk exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden. I den tredje delen redogör regeringen för ansvariga myndigheter på området. Därefter följer bilagor där statistik över bl.a. svensk krigsmaterielexport och export av produkter med dubbla användningsområden redovisas. Inspektionen för strategiska produkter (ISP) och Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) bidrar, på begäran av regeringen, med statistikunderlag till skrivelsen. Statistiken i skrivelsen kompletterar den information som lämnas i myndigheternas egna publikationer.

Viktigare händelser under året

Det svenska exportkontrollregelverket uppdateras regelbundet. Möjligheterna att framgångsrikt hantera de många problem och utmaningar som präglar icke-spridningsarbetet förbättras därigenom.

I oktober 2017 överlämnade regeringen propositionen Skärpt exportkontroll av krigsmateriel (prop. 2017/18:23) till riksdagen med förslag om en rad skärpningar i exportkontrollen av krigsmateriel. Propositionen, som beslutades av riksdagen den 28 februari 2018, genomför i stort de förslag som den parlamentariska Krigsmaterielexportöversynskommittén (KEX) lade fram i sitt slutbetänkande (SOU 2015:72). Det nya regelverket trädde i kraft den 15 april 2018.

Hösten 2017 beslutade regeringen också att uppdra åt ISP att utreda och lämna förslag till ett system för efterkontroller i utlandet av krigsmateriel, med syftet att få ytterligare verktyg för att säkerställa att krigsmateriel som förs ut ur Sverige går till avsedda mottagare och inte avleds till andra destinationer. ISP lämnade sitt förslag till regeringen i mars 2018. Synpunkter på förslaget har därefter inhämtats från berörda remissinstanser.

För att ytterligare tydliggöra sambanden mellan de nationella och internationella exportkontrollregelverken gavs dessutom en utredare i uppdrag att undersöka förutsättningarna för att sammanföra de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport med bestämmelserna i EU:s gemensamma ståndpunkt och vapenhandelsfördraget (ATT). Utredarens rapport Konsolidering av nationella och internationella riktlinjer för exportkontroll av krigsmateriel (Ds 2018:16) lämnades i februari 2018.

Under år 2018 påbörjades översynen av genomförandet av EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport (2008/944/Gusp) och dess användarguide. Sverige deltog aktivt i översynsarbetet t.ex. genom att verka för att mottagarlandets demokratiska status ska utgöra en faktor vid tillståndsbedömningen. Översynsarbetet fortsätter under 2019.

Regelverket för exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden (PDA) är gemensamt för EU:s medlemsstater. Arbetet i rådsarbetsgruppen för PDA-frågor (eng. Working Party on Dual use Goods, WPDU), dominerades under 2018 av fortsatta förhandlingar om kommissionens förslag till omarbetning av rådets förordning (EG) nr 428/2009 om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av export,

överföring, förmedling och transitering av produkter med dubbla användningsområden (den s.k. PDA-förordningen).

Verksamheten under vapenhandelsfördraget konsoliderades ytterligare under 2018. Sverige var under året ansvarigt för en underarbetsgrupp som behandlar genomförandet av fördragets artiklar 6 och 7. Sverige har också fortsatt att stödja statsparternas genomförande av fördraget och främja en ytterligare anslutning till fördraget genom frivilliga bidrag till de fonder som används för stöd till genomförandet i olika länder. Vid slutet av 2018 hade fördraget 100 statsparter.

Sammanfattning av det statistiska underlaget

I två bilagor till denna skrivelse redovisas samlad statistik över tillståndsgivningen samt svensk export av krigsmateriel respektive produkter med dubbla användningsområden (PDA).

I linje med vad som anges i propositionen Skärpt exportkontroll av krigsmateriel (prop. 2017/18:23) och som ett led i arbetet för ökad öppenhet och transparens har vissa förbättringar gjorts i statistikredovisningen när det gäller 2018. Redovisningen har dels utökats med vissa faktauppgifter som inte tidigare publicerats, dels strukturerats om för bättre överskådlighet och tillgänglighet.

Redovisningen av krigsmaterielrelaterad verksamhet 2018 görs i bilaga 1. Exporten visas över tid, eftersom enstaka tillstånd respektive leveranser av större system kan orsaka kraftiga svängningar i den årliga statistiken. Som jämförelse över tid redovisas därför en del uppgifter från tidigare år i bilaga 1.

Under 2018 innehade 233 företag, myndigheter och privatpersoner tillstånd att tillverka och/eller tillhandahålla krigsmateriel. Detta innebar en kraftig ökning jämfört med tidigare år. En anledning till detta är att ändringar i krigsmateriellagen innebär att viss ytterligare verksamhet kräver tillhandahållandetillstånd. Ökningen avser främst aktörer som tillhandahåller krigsmateriel till statliga myndigheter samt underleverantörer till systemtillverkare av krigsmateriel.

Under år 2018 tog 63 länder samt FN emot leveranser av krigsmateriel från Sverige. I sju fall mottogs enbart jakt- och sportskytteutrustning (Andorra, Botswana, Chile, Grönland [DK] Portugal, Uruguay och Zambia). Värdet av krigsmaterielexporten uppgick under år 2018 till knappt 11,4 miljarder kronor. Exportvärdet var därmed i stort sett oförändrat jämfört med de två föregående åren. Det är ovanligt att exportvärdet ligger på en så stabil nivå över tid och skiftningar kan förväntas under kommande år beroende på att vissa större krigsmaterielförsäljningar har genomförts.

Det i särklass största mottagarlandet för svensk krigsmateriel år 2018 var, liksom föregående år, Brasilien (knappt 3 miljarder kronor). Värdet utgjordes i huvudsak av fortsatta leveranser inom ramen för JAS Gripen-projektet. Vid sidan av Brasilien var Pakistan (1,05 miljarder kronor), Indien (789 miljoner kronor), Ungern (763 miljoner kronor) och USA (654 miljoner kronor) de mest betydande mottagarländerna. När det gäller Pakistan utgjordes exportvärdet till allra största delen av en följdleverans som avsåg flygplansburen radar. Till Indien levererades ytterligare

granatgevärsammunition och ett stort antal komponenter till krigsmateriel. Till Ungern fortsatte leveranser av reservdelar och support till stridsflygplan medan USA bland annat tog emot följdleveranser för marina artillerisystem och granatgevärssystem.

Knappt 80 procent av exporten gick till för Sverige etablerade mottagarländer. Cirka 1,7 procent av exportvärdet avsåg länder i Mellanöstern och 0,1 procent i Nordafrika.

Värdet av de beviljade utförseltillstånden under år 2018 uppgick till knappt 8,5 miljarder kronor, vilket är en ökning med 4 procent jämfört med år 2017. Värdet av beviljade tillstånd ger endast en preliminär indikation på kommande export. Bland annat anges inget värde vid beviljande av generella tillstånd. Även vissa reservdelstillstånd utfärdas utan något värdemässig begränsning.

Det största tillståndsvärdet 2018 avsåg Schweiz följt av USA, Storbritannien, Pakistan och Finland. Även värdet av de beviljade tillstånden dominerades av etablerade samarbetsländer.

I bilaga 2 redovisas tillståndsgivningen avseende produkter med dubbla användningsområden. Till skillnad från vad som gäller för krigsmaterielexporten lämnas inga leveransdeklarationer av berörda företag. Det innebär att uppgifter saknas om den faktiska exporten. Överföring av produkter med dubbla användningsområden inom EU kräver i regel inget tillstånd. Därutöver möjliggör omfattande generella tillstånd att export till vissa samarbetsländer utanför EU inte kräver tillstånd i det enskilda fallet. Detta innebär att mottagarländer som är föremål för merparten av PDA-exporten inte finns med i statistiken.

Antal beviljade exporttillstånd som rör PDA minskade något 2018 jämfört med föregående år. Flest beviljade tillstånd avsåg Kina följt av Ryssland, Indien, Sydkorea och Taiwan. Antalet avslag som rör PDA-export ökade under 2018.

2 Krigsmateriel

2.1 Bakgrund och regelverk

Krav på tillstånd för export av krigsmateriel är nödvändigt för att säkerställa att produkter som förs ut ur Sverige, och tekniskt bistånd som lämnas, gör det enligt fastställt exportkontrollregelverk**.** Den 15 april 2018 trädde ett moderniserat och skärpt svenskt exportkontrollregelverk om krigsmateriel i kraft (prop. 2017/18:23). Bakgrunden till detta är att de senaste decenniernas utveckling på de utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska områdena har medfört att förutsättningarna för och kraven på den svenska kontrollen av exporten av krigsmateriel har förändrats. Det svenska exportkontrollregelverket består av lagen (1992:1300) om krigsmateriel och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel samt de principer och riktlinjer för krigsmaterielexport som har beslutats av regeringen och godkänts av riksdagen. Enligt 1 § andra

stycket krigsmateriellagen får krigsmateriel endast exporteras om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges internationella förpliktelser eller Sveriges utrikespolitik i övrigt. Vid tillståndsprövningen ska även Sveriges internationella åtaganden iakttas, inbegripet rådets gemensamma ståndpunkt (2008/944/Gusp) om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel, samt de kriterier som ställs upp i vapenhandelsfördraget.

Den svenska tillståndsprövningen bygger på en helhetsbedömning med utgångspunkt från regeringens riktlinjer och etablerad praxis. De internationella regelverken har mer karaktären av enskilda kriterier som ska iakttas, bedömas eller beaktas. ISP har som fristående myndighet till uppgift att självständigt pröva ansökningar om tillstånd i enlighet med regelverket i dess helhet.

Kontrollen enligt lagen om krigsmateriel omfattar tillverkning, tillhandahållande och utförsel av krigsmateriel liksom vissa avtal om tillverkningsrätt m.m. avseende sådan materiel. Enligt samma lag krävs även tillstånd för att bedriva militärt inriktad utbildning. Lagen gäller dels materiel som är utformad för militärt bruk och som enligt regeringens föreskrifter utgör krigsmateriel, dels tekniskt stöd avseende krigsmateriel som enligt regeringens föreskrifter utgör tekniskt bistånd. Förteckningen över vad som utgör krigsmateriel och tekniskt bistånd finns i bilagan till krigsmaterielförordningen. Den svenska krigsmaterielförteckningen överensstämmer med EU:s gemensamma militära förteckning, så när som på tre nationella tillägg: kärnladdningar och speciella delar till sådana, befästningsanläggningar m.m. samt vissa kemiska stridsmedel.

Skärpt exportkontroll av krigsmateriel

I oktober 2017 överlämnade regeringen propositionen Skärpt exportkontroll av krigsmateriel (prop. 2017/18:23) till riksdagen med förslag om en rad skärpningar i exportkontrollen av krigsmateriel. Propositionen genomför i stort de förslag som den parlamentariska Krigsmaterielexportöversynskommittén lade fram i sitt slutbetänkande (SOU 2015:72). I propositionen föreslogs bland annat att mottagarlandets demokratiska status ska utgöra ett centralt villkor för tillståndsprövningen. Ju sämre den demokratiska statusen är desto mindre utrymme finns det för att tillstånd ska beviljas. Om det förekommer allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter eller grava brister i mottagarens demokratiska status, utgör det hinder för beviljande av tillstånd. I tillståndsprövningen ska det också beaktas om exporten motverkar en hållbar utveckling i mottagarlandet. Dessutom klargörs principerna för följdleveranser och internationella samarbeten. Det föreslås vidare en stärkt tillsyn, sanktionsavgifter för vissa överträdelser av regelverket samt ökad öppenhet och transparens i frågor som rör krigsmaterielexporten.

Det nya regelverket beslutades av riksdagen den 28 februari 2018 och trädde i kraft den 15 april 2018. Från 2018 tilldelades ISP förstärkta resurser, bl.a. för tillämpningen av det nya regelverket. I ISP:s dagliga arbete har tiden efter den 15 april 2018 präglats av myndighetens uppdrag att tolka de ändrade riktlinjerna. Försvars- och säkerhetspolitiska skäl för export, inklusive följdleveranser och internationell samverkan, ställs i de

enskilda ärendena mot sådana utrikespolitiska skäl mot export såsom demokratisk status och respekten för mänskliga rättigheter i staten i fråga som kan finnas i enskilda fall. I enlighet med regelverket görs alltid en helhetsbedömning av de omständigheter som finns i det enskilda fallet.

Exportkontroll och politiken för global utveckling

Ett av regeringens uttalade mål har varit att stärka arbetet med politiken för global utveckling (PGU, prop. 2002/03:122, bet. 2003/04:UU3, rskr. 2003/04:122). En nystart av politiken för global utveckling har genomförts i ljuset av att Agenda 2030 för hållbar utveckling antogs på internationell nivå 2015. Regeringen överlämnade skrivelsen Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030 (skr. 2017/18: 146) till riksdagen 2018. Agenda 2030 innehåller en deklaration och 17 globala mål samt 169 delmål. Genomförandet av Agenda 2030 kräver att samstämmigheten mellan olika politikområden stärks i syfte att öka den samlade politikens bidrag till en rättvis och hållbar utveckling. Synergier ska stärkas och målkonflikter bör tydliggöras och bli föremål för medvetna och övervägda val. Politiken för global utveckling bygger på tanken om att politiska beslut som fattas i Sverige ofta har en global påverkan och inför beslut bör de särskådas och bedömas ur ett rättighetsperspektiv och fattiga människors perspektiv.

Den hållbara utvecklingens tre dimensioner, den ekonomiska, sociala och miljömässiga, har i och med antagandet av Agenda 2030 kommit att bli en allt viktigare del i arbetet med politiken för global utveckling. Centrala utgångspunkter är dock fortsatt rättighetsperspektivet och de fattigas perspektiv på utveckling.

Regeringens strävan är att effekter av den svenska krigsmaterielexporten som är negativa för ansträngningarna att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling ska undvikas. Detta sker främst genom att det vid tillståndsprövningen ska beaktas om utförseln eller utlandssamverkan motverkar en rättvis och hållbar utveckling i mottagarlandet (prop. 2017/18:23) samt genom tillämpningen av EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport, vars åttonde kriterium lyfter fram mottagarländers tekniska och ekonomiska förmåga samt behovet av att beakta om den hållbara utvecklingen riskerar att allvarligt hindras av en tilltänkt export.

Exportkontroll och feministisk utrikespolitik

Genom att bedriva en feministisk utrikespolitik arbetar regeringen systematiskt med att nå resultat som stärker kvinnors och flickors rättigheter, representation och resurser. Regeringen lägger stor vikt vid att förebygga och motverka könsrelaterat och sexuellt våld i konflikt och i samhällen generellt. En viktig del i detta arbete är den strikta kontroll som utövas över export av krigsmateriel från Sverige.

Det finns ofta ett samband mellan ansamlingar av små och lätta vapen och förekomsten av våld i en konflikt eller i ett samhälle. Illegala och oansvariga överföringar av vapen och ammunition är i detta sammanhang ett särskilt problem, liksom bristande kontroll över lagerhållning av sådan materiel.

Sverige verkade tillsammans med andra länder framgångsrikt för införandet i vapenhandelsfördraget av begreppet könsrelaterade våldshandlingar (eng. Gender Based Violence, GBV), vilket utgjorde första gången som begreppet användes i ett internationellt, legalt bindande instrument. I linje med sin politik verkar regeringen nu aktivt för att dessa frågor fortsatt ska uppmärksammas och följas upp inom fördragsarbetets ram. Sverige verkar bland annat för att artikel 7.4 i vapenhandelsfördraget ska operationaliseras och tillämpas praktiskt av statsparterna. Fördraget föreskriver i denna artikel att statsparterna ska beakta risken för att exporterad materiel används för, eller underlättar, allvarliga könsrelaterade våldshandlingar eller allvarliga våldshandlingar mot kvinnor eller mot barn.

Det bör noteras att beaktandet av artikel 7.4 i fördraget sker utöver den prövning som sedan tidigare görs i fråga om mänskliga rättigheter enligt de svenska riktlinjerna samt enligt kriterium två i EU:s gemensamma ståndpunkt (2008/944/Gusp) om krigsmaterielexport. Även de senare regelverken är därför betydelsefulla i detta sammanhang.

I arbetet med att utforma det nya regelverket för krigsmateriel beaktades bl.a. dessa frågor. Regeringskansliet verkar löpande för att säkerställa att Inspektionen för strategiska produkter har tillräcklig kompetens för att kunna inkludera jämställdhetsaspekter och risker för könsrelaterat och sexuellt våld i bedömningar som gäller mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt samt att tillämpa artikel 7.4 i vapenhandelsfördraget.

Regeringen verkar vidare för att öka kunskapen på området. Detta görs bland annat genom stöd till en stärkt datainsamling om förekomsten av små och lätta vapen samt vilka effekter som dessa har på kvinnor och män, flickor och pojkar.

Exportkontroll och hållbart företagande

Regeringen har utarbetat en ny och ambitiös politik för hållbart företagande. I december 2015 överlämnades en skrivelse till riksdagen med regeringens syn på ett flertal frågor inom ramen för hållbart företagande, t.ex. mänskliga rättigheter, arbetsvillkor och miljöhänsyn (Politik för hållbart företagande, skr. 2015/16:69). En nationell handlingsplan har också tagits fram för företagande och mänskliga rättigheter. Från regeringens sida finns en tydlig förväntan att svenska företag ska agera hållbart och ansvarsfullt samt ha de internationella riktlinjerna för hållbart företagande som utgångspunkt för sitt arbete, både hemma och i utlandet. Ett flertal åtgärder har vidtagits för att driva på och stödja företagen i deras hållbarhetsarbete. Bland annat har det införts ny lagstiftning om hållbarhetsrapportering för stora företag, tydligare kriterier för hållbarhet i lagen om offentlig upphandling samt starkare lagskydd för visselblåsare.

Antikorruption är en central fråga inom regeringens mer ambitiösa politik för hållbart företagande. Såväl givande av muta (tidigare ”bestickning”) som tagande av muta är sedan länge straffbelagt i svensk lagstiftning. Vid reformen av mutbrottslagstiftningen 2012 infördes dessutom bl.a. en bestämmelse som straffbelägger vårdslös finansiering av mutbrott. Utöver vad som regleras genom bl.a. svensk lagstiftning

förväntar sig regeringen att svenska företag ska tillämpa en tydlig antikorruptionspolicy och bidra till ökad transparens.

Det nya straffstadgandet kan även antas bli betydelsefullt bl.a. för den internationella försvarsmaterielmarknaden.

Sverige arbetar aktivt i olika internationella forum för att konventioner som förbjuder mutor i internationella affärstransaktioner ska tillämpas på ett effektivt sätt. Det gäller bl.a. OECD:s konvention om bekämpande av bestickning av utländska offentliga tjänstemän i internationella affärsförhållanden, FN:s konvention mot korruption och Europarådets civilrättsliga respektive straffrättsliga konventioner på området. Regeringen har tidigare välkomnat det initiativ som togs av europeiska tillverkare av krigsmateriel genom branschorganisationen Aerospace and Defence Industries Association of Europe (ASD) och dess amerikanska motsvarighet, för en internationell uppförandekod med nolltolerans mot korruption. Den största svenska branschorganisationen, Säkerhets- och försvarsföretagen (SOFF), som organiserar mer än 95 procent av företagen inom försvarsindustrin i Sverige, ställer krav på att företag för att få vara medlemmar undertecknar och följer en uppförandekod. Uppförandekoden syftar till en hög affärsetik. Personer som representerar företagen genomgår även en särskild e-utbildning om antikorruption som har tagits fram gemensamt av SOFF och Försvarets materielverk (FMV). Hittills har drygt 4 600 personer genomgått utbildningen. SOFF arrangerar även årliga erfarenhetsutbyten mellan företagsledare om hög affärsetik, där också Institutet mot mutor (IMM) deltar.

2.2 Försvarsexportens roll ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv

Grunden för den moderna svenska försvarsindustrin lades under det kalla kriget. Sveriges neutralitetspolitik, såsom den utformades efter andra världskriget, byggde på ett totalförsvar med en stark försvarsmakt och en stark nationell försvarsindustri. Ambitionen var att Sverige skulle vara oberoende av utländska leverantörer. Försvarsindustrin blev således en viktig del av den svenska säkerhetspolitiken. Exporten av krigsmateriel, som under denna tid var begränsad, var ett led i att säkra kapaciteten att utveckla och producera materiel anpassad till den svenska försvarsmaktens behov.

Strävan efter oberoende vad gäller tillgången till krigsmateriel för det svenska försvaret har sedan kalla krigets slut gradvis ersatts av ett växande behov av materielsamarbete med likasinnade stater och grannar. Den tekniska och ekonomiska utvecklingen har inneburit att både Sverige och dess samarbetsländer är ömsesidigt beroende av leveranser av komponenter, delsystem och färdiga system som är tillverkade i andra länder. I många fall säkras dessa leveranser genom avtalsförpliktelser.

Regeringen bekräftade i maj 2015 i propositionen Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020 (prop. 2014/15:109) att Sveriges säkerhet byggs solidariskt tillsammans med andra och att hot mot fred och säkerhet bäst avvärjs i gemenskap och samverkan med andra länder och organisationer. Sveriges säkerhets- och försvarssamarbeten utvecklas

tillsammans med Finland, de övriga nordiska länderna och de baltiska staterna samt inom ramen för EU, FN, Organisationen för samarbete och säkerhet i Europa (OSSE), Natos partnerskap och den transatlantiska länken.

Såväl Sveriges engagemang i internationell krishantering som våra utvecklade samarbeten i närområdet understryker vikten av förmåga till praktisk militär samverkan (interoperabilitet) med andra länder och organisationer. Interoperabiliteten är beroende av att våra materielsystem kan fungera tillsammans med samarbetspartnernas materiel, liksom att den är tekniskt mogen, funktionssäker och tillgänglig. Detta är i många fall minst lika viktigt som att den har högsta tekniska prestanda. Det ligger i Sveriges säkerhetspolitiska intresse att värna om ett långsiktigt och kontinuerligt samarbete i materielfrågor med ett antal traditionella samarbetsländer. Detta ömsesidiga samarbete bygger på såväl export som import av krigsmateriel.

I budgetpropositionen för år 2016 (prop. 2015/16:1) framhåller regeringen att försvaret är en nationell angelägenhet och att EU-medlemsstaternas val av säkerhetspolitisk lösning återspeglas i materielförsörjningen, t.ex. när det gäller synen på försörjningstrygghet och upprätthållandet av strategiska kompetenser för militära förmågor. Det fortsatta arbetet med industri- och marknadsfrågor inom EU bör därför beakta försvarsmaterielmarknadens särart och behovet att tillgodose medlemsstaternas säkerhetsintressen inom ramen för den gemensamma marknaden. I detta sammanhang ska också möjligheten att upprätthålla den transatlantiska länken beaktas.

Regeringen anser vidare att deltagande i bilaterala och multilaterala materielsamarbeten tydligt bör bidra till Försvarsmaktens operativa förmåga på ett kostnadseffektivt sätt.

I takt med att civil-militär samverkan ökar och nya teknologier görs tillgängliga för militär användning levererar allt fler it-företag och andra företag med högteknologisk inriktning produkter och tjänster till försvarssektorn.

En internationellt konkurrenskraftig teknologinivå bidrar till att Sverige förblir ett intressant land för det internationella samarbetet. Det medför också bättre möjligheter för Sverige att påverka det internationella exportkontrollsamarbetet. Detta gäller främst inom EU men även i ett bredare internationellt sammanhang.

Vid Europeiska rådets sammanträde i juni 2015 bekräftades åter vikten av att arbeta vidare utifrån Europeiska rådets diskussion i december 2013 om den gemensamma säkerhets- och försvarspolitiken. Särskilt betonades vikten av att stärka den europeiska försvarsindustrins konkurrenskraft. Vid Europeiska rådets sammanträde i december 2016 fastställdes en ny ambitionsnivå för den gemensamma säkerhets- och försvarspolitiken. Rådet välkomnade kommissionens förslag om en europeisk handlingsplan på försvarsområdet som dess bidrag till utvecklingen av den europeiska säkerhets- och försvarspolitiken. Under 2017 etablerades inom EU ett permanent strukturerat försvarssamarbete, benämnt Pesco (eng. Permanent Structured Cooperation), en testrunda av den europeiska årliga samordnade försvarsöversikten CARD (eng. Coordinated Annual Review on Defence) och förhandlingarna om en ny europeisk försvarsfond (eng. European Defence Fund, EDF) och dess två testprogram i form av

försvarsindustriprogrammet EDIDP (eng. European Defence Industrial Development Programme) och den förberedande åtgärden för forskning (eng. Preparatory Action for Defence Research) fortsatte 2018.

Sverige deltar i olika samarbetsprojekt som Europeiska försvarsbyrån (EDA) bedriver. Regeringens grundläggande inställning är att Sverige ska medverka i och påverka de processer som sätts igång inom det europeiska samarbetet, vilket också avser arbetet inom EDA. Samarbetet inom EDA har inneburit bättre möjligheter för Försvarsmakten att verka effektivt och även förbättrat förutsättningarna för ett mer effektivt forskningssamarbete.

Genom att delta i det s.k. sexnationsinitiativet mellan de sex stora försvarsindustristaterna i Europa (eng. Framework Agreement/Letter of Intent, FA/LoI*)* kan Sverige vara med och påverka den försvarsindustri- och exportpolitik som utvecklas i Europa. Det ger direkt och indirekt ett större inflytande över den framväxande försvars- och säkerhetspolitiken i Europa.

Samarbeten kring multilaterala ramverk ger förbättrat resursutnyttjande ur ett europeiskt perspektiv och en mer harmoniserad och förbättrad europeisk och transatlantisk samverkansförmåga. EDA och Nato/Partnerskap för fred-samarbetet utgör här grundbultar tillsammans med FA/LoI-samarbetet och det nordiska försvarssamarbetet (Nordefco).

Verksamhetsområden

De viktigaste militära produktområdena inom de svenska försvars- och säkerhetsföretagen är i dag:

- stridsflygplan,
- ytfartyg och ubåtar,
- stridsfordon, bandvagnar,
- vapensystem med kort respektive lång räckvidd: mark- och sjöbaserade samt flygburna inklusive missiler,
- fin- och grovkalibrig ammunition,
- intelligent artilleriammunition,
- mark- och sjöbaserade samt flygburna radar- och IR-system,
- telekrigssystem: passiva och aktiva,
- telekommunikationssystem, inklusive teleskydd,
- ledningssystem för mark-, sjö- och flygtillämpningar,
- system för övning och utbildning,
- signaturanpassning (t.ex. kamouflagesystem och radar),
- system för samhällssäkerhet,
- kryptoutrustning,
- torpeder,
- vidmakthållande och underhåll av flygmotorer,
- krut och annat pyrotekniskt material,
- tjänster och konsultverksamhet,
- stödsystem för drift och underhåll.

2.3 Samarbetet inom EU om exportkontroll av krigsmateriel

EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport

EU:s medlemsländer har nationella regler när det gäller krigsmaterielexport. Medlemsländerna har emellertid också i viss utsträckning valt att samordna sin exportkontrollpolitik. EU:s uppförandekod för vapenexport som antogs 1998 innehöll gemensamma kriterier för export av krigsmateriel som tillämpas vid den nationella prövningen av exportansökningar. Uppförandekoden stärktes år 2005 och antogs som gemensam ståndpunkt år 2008 (2008/944/Gusp). Den tillämpas av alla EU:s medlemsländer och ett antal länder som inte är medlemmar i EU (Albanien, Bosnien och Hercegovina, Georgien, Island, Kanada, Makedonien, Montenegro och Norge).

Den gemensamma ståndpunkten innehåller bl.a. åtta kriterier som ska beaktas innan ett beslut tas om att tillåta export av krigsmateriel till ett land.

Kriterium ett föreskriver att EU-medlemsstaternas internationella förpliktelser och åtaganden ska respekteras, särskilt de sanktioner som har antagits av t.ex. FN:s säkerhetsråd eller Europeiska unionen.

Kriterium två behandlar situationen i mottagarlandet vad avser respekten för de mänskliga rättigheterna och landets respekt för internationell humanitär rätt. Exportlicenser ska inte utfärdas om det finns en uppenbar risk att den militära tekniken eller den krigsmateriel som ska exporteras kan komma att användas för internt förtryck.

Kriterium tre behandlar den interna situationen i mottagarlandet som en följd av existerande spänningar och väpnade konflikter.

Kriterium fyra tar sikte på bevarande av regional fred, säkerhet och stabilitet. Exportlicenser får inte utfärdas om det finns en uppenbar risk att den avsedda mottagaren skulle använda den militära teknik eller den krigsmateriel som exporteras på ett aggressivt sätt mot ett annat land eller hävda ett territoriellt krav med våld.

Kriterium fem handlar om den möjliga inverkan som den militära teknik eller den krigsmateriel som ska exporteras kan ha på det egna landets, en annan medlemsstats eller vänligt sinnade och allierade länders försvars- och säkerhetsintressen.

Kriterium sex behandlar köparlandets uppträdande gentemot det internationella samfundet, t.ex. i fråga om attityd till terrorism och respekt för internationell rätt.

Kriterium sju behandlar risken för att den militära tekniken eller krigsmaterielen kommer att avledas till något annat ändamål inom köparlandet eller återexporteras på oönskade villkor.

Kriterium åtta föreskriver att medlemsstaterna ska beakta om den tilltänkta exporten allvarligt skulle hindra en hållbar utveckling i mottagarlandet.

Enskilda medlemsstater kan ha egna striktare riktlinjer än de som föreskrivs i den gemensamma ståndpunkten. Till den gemensamma ståndpunkten hör även en förteckning över de produkter som omfattas av kontrollen (EU:s gemensamma militära lista). Det har vidare tagits fram

en användarguide som mer i detalj anger hur ståndpunktens överenskommelser om informationsutbyte och konsultationer ska genomföras och hur dess kriterier för exportkontroll ska tillämpas. Användarguiden uppdateras löpande.

Utbyte av information om avslag

Enligt den gemensamma ståndpunktens tillämpningsbestämmelser ska medlemsstaterna utbyta underrättelser om avslag på ansökningar om exporttillstånd. Om en annan medlemsstat överväger att bevilja tillstånd för en i huvudsak identisk transaktion, ska konsultationer genomföras innan tillstånd kan beviljas. Den konsulterande medlemsstaten ska även meddela den underrättande staten sitt beslut. Utbytet av underrättelser om avslag och konsultationerna kring underrättelserna gör att exportpolitiken inom EU på sikt blir öppnare och mer enhetlig mellan medlemsländerna. Konsultationerna leder även till en mer gemensam syn på olika exportdestinationer. Genom att medlemsländerna informerar varandra om de exportaffärer som nekas, och förklarar bevekelsegrunderna till detta, minskas också risken för att något annat medlemsland beviljar exporten. ISP ansvarar för underrättelserna om svenska avslag och genomför konsultationer.

Under 2018 tog Sverige emot 322 underrättelser om avslag från övriga medlemsstater samt Norge. Sverige lämnade 20 underrättelser om avslag. Dessa gällde Bangladesh (2), Filippinerna, Förenade Arabemiraten, Indien, Israel, Qatar (3), Saudiarabien, Serbien, Turkiet (8) och Uzbekistan. 16 avslag lades med hänvisning till de svenska riktlinjerna medan 4 avslag hänvisade till något av kriterierna i EU:s gemensamma ståndpunkt. Under 2018 tog Sverige emot tre konsultationsförfrågningar från andra EU-medlemsstater. Ingen konsultation initierades av Sverige under året.

Det faktum att export till ett visst mottagarland nekas i ett fall innebär inte att landet inte kan komma i fråga för annan svensk krigsmaterielexport. Den svenska exportkontrollen tillämpar inte ett system med landlistor, dvs. i förväg fastställda listor över godkända respektive icke godkända mottagarländer. Varje enskild utförselansökan prövas, som nämnts, individuellt mot de riktlinjer som regeringen fastställt för krigsmaterielexporten samt EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport och vapenhandelsfördraget. För ett beviljande av tillstånd krävs att ansökan har stöd i regelverket som helhet.

Arbetet inom Coarm

EU:s medlemsstater diskuterar regelbundet tillämpningen av den gemensamma ståndpunkten om vapenexport inom EU:s rådsarbetsgrupp för frågor om export av konventionella vapen (Coarm). Här utbyter medlemsstaterna även information om synen på olika exportdestinationer. En redogörelse för arbetet, överenskommelser som har träffats och statistik över medlemsstaternas export av krigsmateriel offentliggörs i en årlig EU-rapport.

Eftersom kriterierna i den gemensamma ståndpunkten spänner över en rad olika politikområden är målsättningen att uppnå en ökad och tydlig

samstämmighet mellan dessa. Sverige verkar aktivt för att nå en gemensam syn bland medlemsländerna avseende tillämpningen av den gemensamma ståndpunkten. Ett viktigt sätt för att åstadkomma detta är öka transparensen mellan medlemsstaterna.

Under år 2018 påbörjades i Coarm en översyn av tillämpningen av den gemensamma ståndpunkten och dess användarguide (i enlighet med rådsslutsatserna 10900/15). Sverige deltog aktivt i översynsarbetet t.ex. genom att verka för att mottagarlandets demokratiska status, i likhet med det svenska regelverket, ska utgöra en faktor vid tillståndsbedömningen. Översynen fortsätter in på 2019.

Inom ramen för dialogen i Coarm sker också ett fortlöpande utbyte av information mellan EU:s medlemsstater vad avser de internationella samarbeten som finns på området. Strävan är att finna gemensamma linjer som kan stärka medlemsstaternas agerande i andra forum, såsom vapenhandelsfördraget.

Genom Coarm bedriver EU vidare en aktiv politik för dialog med tredjeland om exportkontroll. Inom ramen för denna hölls under 2018 utbyten med Norge, Kanada, Ukraina och USA.

En annan aspekt på arbetet riktat mot tredjeland är de stödprogram (outreach) som EU har för att förbättra exportkontrollen i fråga om krigsmateriel, och för att främja genomförandet av FN:s vapenhandelsfördrag, för de länder som väljer att ansluta sig till fördraget. Inom ramen för ett sådant stödprogram deltog svenska experter under 2018 på plats i bl.a. Chile, Colombia och Nigeria.

Arbetet med EU-direktiv 2009/43/EG om överföring av krigsmateriel inom EU och EES

Under det svenska ordförandeskapet år 2009 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/43/EG om förenkling av villkoren för överföring av försvarsrelaterade produkter inom gemenskapen, det s.k. ICT-direktivet. Avsikten med direktivet är att möjliggöra mer konkurrenskraftiga försvarsindustrikoncerner och försvarssamarbeten på europeisk nivå. Europeiska kommissionen leder genomförandet av direktivet och biträds i detta av en kommitté med representanter för medlemsstaterna, den s.k. ICT-kommittén. Under 2018 genomförde kommittén ett sammanträde.

Samtidigt fortsatte kommissionen under 2018 översynen av direktivet i enlighet med dess artikel 17. Som en del i det arbetet har ICT-kommittén organiserat en teknisk arbetsgrupp för att ta fram underlag för en harmonisering av direktivets genomförande på nationell nivå. Arbetsgruppen har i detta syfte genomfört ett arbetsmöte med företrädare för EU:s medlemsstater.

Artikel 10 i FN:s vapenprotokoll

År 2012 antogs Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 258/2012 om genomförande av artikel 10 i FN:s protokoll om olaglig tillverkning av och handel med eldvapen, delar till eldvapen och ammunition, bifogat FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (FN:s protokoll om skjutvapen), och om införande

av exporttillstånd, import- och transiteringsåtgärder för skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition. Förordningen och FN:s protokoll syftar till att motverka brottslighet genom en minskad tillgång till skjutvapen. Med export avses i förordningen utförsel ur EU, vilket för svenskt vidkommande dels handlar om utförsel ur Sverige till tredjeland, dels om utförsel ur någon annan medlemsstat till tredjeland för det fall leverantören är etablerad i Sverige.

Förordningen omfattar vapen m.m. för civilt bruk. Den tillämpas inte på vapen m.m. särskilt utformade för militär användning eller på helautomatiska vapen. Vidare är bilaterala statliga transaktioner, skjutvapen m.m. avsedda för de väpnade styrkorna, polisen eller myndigheterna i medlemsstaterna, samlare och organ som ägnar sig åt kulturella och historiska aspekter av skjutvapen m.m. skjutvapen som har gjorts obrukbara samt antika skjutvapen och replikvapen till dessa undantagna från tillämpningsområdet.

De skjutvapen m.m. som omfattas av EU-förordningen omfattas även, med undantag för slätborrade jakt- och sportvapen, av bilagan till krigsmaterielförordningen. Enligt Europaparlamentets och rådets förordning nr 258/2012 ska de aspekter som omfattas av den gemensamma ståndpunkten beaktas vid tillståndsprövningen.

Förordningen tillämpas i Sverige sedan 2013. Kompletterande bestämmelser till EU-förordningen finns i förordningen (2013:707) om kontroll av vissa skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition. ISP är tillståndsmyndighet för ärenden enligt EU-förordningen. Under 2018 kom det in 248 ärenden och 247 beslut om utförsel utfärdades.

Vapenembargon m.m.

Inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (Gusp) genomför EU embargon mot bl.a. handel med vapen och produkter med dubbla användningsområden vilka har beslutats av FN. EU kan med enhällighet också besluta om vissa embargon som går utöver vad FN:s säkerhetsråd har beslutat. Dessa beslut av EU:s råd är ett utslag av medlemsstaternas vilja att agera gemensamt i olika säkerhetspolitiska frågor. Ett vapenembargo beslutat av FN eller EU genomförs genom tillämpning av respektive medlemsstats nationella regelverk för exportkontroll. EU:s vapenembargon omfattar normalt även förbud mot att lämna tekniska och finansiella tjänster med anknytning till krigsmateriel. Dessa förbud regleras i rådsförordningar. Embargon mot handel med produkter med dubbla användningsområden regleras såväl i rådsbeslut som i rådsförordningar. Även de åtföljs normalt av förbud att lämna tekniska och finansiella tjänster med anknytning till produkterna.

Ett beslut av FN:s säkerhetsråd, av EU eller av OSSE om ett vapenembargo utgör ett ovillkorligt hinder mot svensk export enligt de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport. Om ett vapenembargo även gäller import, utfärdas i Sverige särskilda föreskrifter om förbudet. Sådana finns sedan tidigare för Iran, Libyen och Nordkorea. Med anledning av EU:s sanktioner mot Ryska federationen beslöt regeringen i december 2014 att inleda ett sådant totalt embargo mot Ryssland.

Det finns för närvarande formella EU-beslut, antingen självständiga eller grundade på FN-beslut, om att vapenembargon ska gälla Afghanistan,

Centralafrikanska republiken, Irak, Iran, Jemen, Demokratiska republiken Kongo, Libanon, Libyen, Myanmar (Burma), Nordkorea, Ryska federationen, Somalia, Sudan, Sydsudan, Venezuela, Vitryssland och Zimbabwe. Embargona varierar i inriktning och omfattning. Individuellt riktade vapenembargon finns också gentemot sådana individer och organisationer som har uppförts på FN:s terroristlista. EU tillämpar även ett vapenembargo mot Kina på grundval av en deklaration från Europeiska rådet, som utfärdades mot bakgrund av händelserna på Himmelska fridens torg år 1989. Sverige tillåter inte någon krigsmaterielexport till Kina. Enligt beslut av OSSE upprätthålls även ett vapenembargo mot området Nagorno-Karabach.

Utrikesdepartementet har sammanställt information om vilka restriktiva åtgärder (sanktioner) mot andra länder som finns inom EU och som därigenom gäller i Sverige. Informationen finns på webbplatsen www.regeringen.se/sanktioner och uppdateras löpande. Där redovisas också de vapenembargon eller embargon avseende produkter med dubbla användningsområden som är i kraft gentemot enskilda länder. På webbplatsen finns även länkar till EU:s rättsakter om sanktioner och, i förekommande fall, till de FN-beslut som föregått EU:s åtgärder.

2.4 Övrigt internationellt samarbete om exportkontroll av krigsmateriel

Öppenhet i handeln med konventionella vapen

FN:s generalförsamling antog år 1991 en resolution om öppenhet i vapenhandeln. Resolutionen uppmanar FN:s medlemsländer att årligen frivilligt redovisa såväl import som export av konventionella vapensystem till ett register som administreras av FN:s kontor för nedrustningsfrågor (eng. United Nations Office for Disarmament Affairs, UNODA).

Rapporteringen avser handeln med följande sju materielkategorier: stridsvagnar, bepansrade stridsfordon, grovt artilleri, stridsflygplan, attackhelikoptrar, stridsfartyg och robotar/robotlavetter. Definitionerna av de olika kategorierna har successivt utvidgats så att fler vapensystem ingår och möjlighet ges nu att frivilligt rapportera även om små och lätta vapen (eng. Small Arms and Light Weapons, SALW). Särskild vikt läggs numera vid bärbara luftförsvarssystem (eng. Man-Portable Air Defence Systems, MANPADS) som sedan år 2003 ingår i kategorin robotar/robotlavetter. I den frivilliga rapporteringen ingår även uppgifter om staters innehav av dessa vapen och upphandlingar från den egna försvarsindustrin. I samråd med Försvarsdepartementet och ISP sammanställer Utrikesdepartementet aktuella uppgifter som i enlighet med resolutionen årligen överlämnas till FN.

Eftersom registret bygger på rapporter från många större exportörer och importörer återspeglas här en betydande del av världens handel med tunga konventionella vapensystem.

Sveriges andel av världshandeln med tunga vapensystem är begränsad. I den rapportering som Sverige kommer att lämna till FN:s vapenregister för år 2018 redovisas bl.a. export till Österrike (bandvagn BvS10).

Handeln med tunga vapensystem samt små och lätta vapen rapporteras på årlig basis till OSSE på samma sätt som till FN.

Rapporteringsmekanismen i Wassenaar-arrangemanget avseende export av krigsmateriel följer i stort de sju kategorier som rapporteras till FN-registret. Dock har vissa kategorier förfinats genom införande av undergrupper, och en åttonde kategori har tillkommit för små och lätta vapen. Medlemsstaterna har enats om att två gånger årligen rapportera enligt överenskommen praxis och att ytterligare information då kan lämnas frivilligt. Syftet med detta är att i ett tidigt skede kunna uppmärksamma destabiliserande ansamlingar av vapen. Även export av vissa produkter och teknik med dubbla användningsområden rapporteras två gånger per år.

Vapenhandelsfördraget

FN:s generalförsamling antog i april 2013 genom omröstning ett internationellt vapenhandelsfördrag (eng. Arms Trade Treaty, ATT). Genom fördraget skapades ett internationellt bindande instrument med krav på dess statsparter att upprätthålla en effektiv nationell kontroll över den internationella handeln med försvarsmateriel samt normer för vad denna kontroll ska innefatta. De förväntade långsiktiga effekterna av detta fördrag är a) ett större ansvarstagande hos länder som regelmässigt producerar och exporterar krigsmateriel; b) en minskning av den oreglerade internationella handeln, allteftersom fler stater ansluter sig och inför kontroller över handeln; c) förbättrade möjligheter att motverka den illegala handeln, genom det ökade antalet länder som utövar kontroll och genom förbättrat samarbete dem emellan.

Sverige och övriga EU-länder var under förhandlingarna om ett fördrag aktiva förespråkare för instrumentet. Samtliga EU-länder har sedermera ratificerat fördraget och är därmed fullvärdiga statsparter. Fördraget trädde i kraft 2014. I slutet av 2018 hade 135 länder undertecknat och 100 formellt anslutit sig till fördraget.

Under 2018 hölls det fjärde statspartsmötet. Tre arbetsgrupper har inrättats för fördragsarbete mellan statspartsmötena. De behandlar effektivt genomförande av fördraget, fördragets universalisering samt transparens- och rapporteringsfrågor. Slutligen har en frivilligfond instiftats för stöd till de statsparter som behöver hjälp med att förbättra sina kontroller över den internationella vapenhandeln.

Sverige samordnade 2014–2017 arbetet på rapporteringsområdet. Sverige har därefter varit s.k. facilitator för frågor om genomförandet av fördragets artiklar 6 och 7 och medlem av ”management committee” för vapenhandelsfördraget samt fortsatt deltagit i övriga arbetsgrupper och styrgruppen för frivilligfonden.

EU:s medlemsstater fortsatte under 2018 att samordna sitt agerande i fråga om vapenhandelsfördraget i rådsarbetsgruppen Coarm. Betydande ansträngningar görs också för att främja en universell anslutning till fördraget. EU:s treåriga program för att stödja andra länders genomförande av fördraget och därmed deras möjlighet att tillträda det har mött betydande intresse, och aktiviteter har hittills genomförts i mer än tio länder och i ett antal regionala sammanhang.

Sverige bidrog under 2018 för femte gången till den FN-fond som inrättats för samarbete om vapenreglering (Unscar) för bl.a. projekt till stöd för genomförande av vapenhandelsfördraget. Sverige är ett av ett tiotal länder som har bidragit till denna fond. Sverige har också bidragit till den frivilligfond som upprättats inom ramen för fördraget. De två fonderna kompletterar varandra i det att de är inriktade på olika stödkanaler. Unscar verkar genom internationella organisationer och civilsamhällesorganisationer medan vapenhandelsfördragets frivilligfond vänder sig direkt till statsparter. Regeringen fäster stor vikt vid en bred anslutning till och ett effektivt genomförande av fördraget. Ett universellt, juridiskt bindande fördrag som stärker kontrollen av handeln med konventionella vapen är ett effektivt verktyg för att komma till rätta med de gränsöverskridande vapenflöden som föder väpnat våld och väpnade konflikter. Sverige deltar aktivt i det fortsatta arbetet med att förverkliga fördragets målsättningar.

Små och lätta vapen

Uttrycket små och lätta vapen (SALW) omfattar i princip handeldvapen som kan bäras och avfyras av en person, liksom vapen som är avsedda att bäras och användas av två eller flera personer. Exempel på den förra kategorin är pistoler och automatkarbiner. Exempel på den senare är kulsprutor, granatgevär och bärbara robotar. I olika internationella forum, såsom FN, EU och OSSE, pågår arbete för att förebygga och bekämpa destabiliserande ansamlingar och okontrollerad spridning av små och lätta vapen. Inga andra typer av vapen orsakar fler dödsoffer och mer lidande än dessa, vilka dagligen används i lokala och regionala konflikter, inte minst i utvecklingsländerna och i samband med grov brottslighet.

År 2001 antog FN ett handlingsprogram (UNPoA) för att bekämpa illegal handel med små och lätta vapen. FN:s arbete syftar bl.a. till att öka medvetenheten om den destabiliserande verkan som dessa vapen har i konfliktregioner. Icke-spridningsarbete är också angeläget för att förhindra brottslighet och inte minst terroristbrott. Som en följd av att vapenhandelsfördraget har trätt i kraft, och i takt med att antalet anslutna länder ökar, kommer arbetet i FN:s handlingsprogram att kunna utgå ifrån en bättre kontroll av den internationella handeln och koncentreras på åtgärder på nationell nivå för att bekämpa den illegala spridningen av små och lätta vapen.

Under 2018 genomfördes den tredje översynskonferensen av FN:s handlingsprogram för små och lätta vapen. Slutdokumentet som antogs innehåller stärkt språk om bl.a. gender och datainsamling. Sverige spelade en aktiv roll i förhandlingarna. Under året antog EU en förbättrad strategi mot olagliga skjutvapen samt små och lätta vapen. Strategin innehåller en rad förslag till åtgärder för arbetet mot SALW inom ramen för unionens gränser samt i EU:s närområde och avspeglar svenska prioriteringar väl.

Vid OSSE:s årliga ministermöte antogs en deklaration om organisationens arbete avseende normbildning och goda tillvägagångssätt för bekämpning av olovlig spridning av SALW och säker lagerhållning av ammunition.

Sverige har under året rapporterat export av små och lätta vapen till FN:s vapenhandelsregister liksom till OSSE:s register över handel med

konventionella vapen. Även inom Wassenaar-arrangemanget finns en rapporteringsskyldighet för handel med bl.a. dessa vapen.

Sverige verkar för att varje land ska inrätta och genomföra en ansvarsfull exportpolitik med heltäckande lagar och regler. Målet är att alla länder ska ha effektiva system som kontrollerar tillverkare, säljare, köpare, agenter och förmedlare av små och lätta vapen.

Sexnationsinitiativet

De sex stora försvarsindustrinationerna i Europa (Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland) ingick år 2000 ett försvarsindustriellt samarbetsavtal på regeringsnivå. Avtalet framförhandlades som en följd av den avsiktsförklaring som ländernas försvarsministrar ingick år 1998, det s.k. sexnationsinitiativet. Avtalet syftar till att underlätta rationalisering, omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin. Verksamheten inom sexnationsinitiativet och dess arbetsgrupper har även omfattat frågor om exportkontroll.

Under år 2018 fortsatte den informella arbetsgruppen för exportkontrollfrågor, under franskt ordförandeskap, att behandla genomförandet och tillämpningen av ICT-direktivet (2009/43/EG) i nära samverkan med kommissionens generaldirektorat för den inre marknaden, industri och entreprenörskap samt små och medelstora företag och den grupp som har satts upp för arbetet under ICT-kommittén. Arbetet inom sexnationsinitiativet har fokuserat på möjligheter till harmonisering av omfattning och villkor i de generella tillstånd som medlemsstaterna ska utfärda enligt direktivet. Ett arbete bedrivs även med att ta fram en gemensam definition i EU:s gemensamma militära förteckning av begreppet ”särskilt utformad för militär användning”.

3 Produkter med dubbla användningsområden

3.1 Bakgrund och regelverk

Frågan om icke-spridning av massförstörelsevapen har länge stått högt på den internationella dagordningen. Fokus har framför allt legat på att förhindra att ytterligare stater skaffar massförstörelsevapen. Efter terrordåden den 11 september 2001 har stor uppmärksamhet också riktats mot icke-statliga aktörer.

Det finns inte någon juridisk definition av vad som avses med massförstörelsevapen. Vanligen avses dock kärnvapen samt kemiska och biologiska stridsmedel. I modern terminologi anses ibland även radiologiska vapen vara ett stridsmedel som omfattas av begreppet. I arbetet för att hindra spridningen av massförstörelsevapen inkluderas också vissa vapenbärare som är i stånd att bära sådana vapen, såsom ballistiska missiler med lång räckvidd och kryssningsmissiler.

Multilaterala åtgärder för att förhindra spridning av massförstörelsevapen har framför allt tagit sig uttryck i ett antal internationella avtal samt samarbete inom ett antal exportkontrollregimer där många av de viktigare producentländerna samarbetar för att effektivisera icke-spridningsarbetet.

Med termen produkter med dubbla användningsområden (PDA) avses föremål tillverkade för civilt bruk, vilka även kan användas för tillverkning av massförstörelsevapen eller krigsmateriel. Såsom PDA klassificeras också vissa andra produkter som har särskild strategisk betydelse, t.ex. kryptosystem. Det internationella samfundet har under de senaste decennierna utvecklat en rad samarbetsformer för att kontrollera spridningen av dessa produkter. För EU-länderna finns ett gemensamt regelverk i form av rådets förordning (EG) nr 428/2009 om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av export, överföring, förmedling och transitering av produkter med dubbla användningsområden (PDA-förordningen). Själva exportkontrollen utövas alltid på nationell nivå men genom de internationella exportkontrollregimerna och inom EU sker ett omfattande samordnande arbete.

EU:s strategi mot spridning av massförstörelsevapen från år 2003 innehåller ett åtagande att stärka effektiviteten i exportkontrollen av PDA-produkter i Europa. Ett grundläggande skäl är att det inom EU tillverkas åtskilliga känsliga produkter som skulle kunna missbrukas och användas inom program för massförstörelsevapen. De exportkontrollåtgärder som krävs inom EU måste samtidigt vara proportionella med hänsyn till spridningsrisken och inte onödigt störa den inre marknaden eller de europeiska företagens konkurrenskraft.

Inom de internationella exportkontrollregimerna har det utarbetats kontrollistor som fastställer vilka produkter som ska vara underställda tillståndsprövning. Behovet grundar sig på att en del länder bedriver program för framtagning av massförstörelsevapen, trots att de har undertecknat internationella avtal som förbjuder eller reglerar sådan verksamhet, eller för att de står utanför dessa avtal. Dessa länder har ofta stärkt sin kapacitet genom att importera civila produkter som sedan använts för militära syften. Historien har visat att länder som på detta sätt skaffat sig en militär kapacitet importerat produkterna från företag som inte varit medvetna om att de bidragit till utvecklande av t.ex. massförstörelsevapen. Ofta sänds samma inköpsförfrågan till företag i olika länder. Tidigare kunde ett land neka export samtidigt som ett annat land tillät den. Behovet av ett utökat samarbete och informationsutbyte mellan exporterande länder var därför uppenbart. Detta var grunden för skapandet av exportkontrollregimerna. Behovet av en samordnad kontroll har på senare år ytterligare understrukits med anledning av terroristhotet.

Att en PDA-produkt hamnar på en kontrollista innebär inte automatiskt att export av denna produkt förbjuds. Listningen är närmast ett utpekande av att detta är en känslig produkt. Kontrollistorna i de olika regimerna lyfts för EU:s del in i bilaga I till PDA-förordningen och utgör grunden för beslut om godkännande (exporttillstånd) eller avslag av export.

EU-förordningen slår fast att medlemsstaterna även kan använda sig av en mekanism som möjliggör att produkter utanför listorna kan beläggas med kontroll om exportören eller tillståndsmyndigheterna har information om att produkten är eller kan vara avsedd att användas i samband med

produktion m.m. av massförstörelsevapen eller för andra militära syften. Denna mekanism benämns generalklausul i den svenska terminologin men är mer känd under sin engelska benämning catch-all, och utgör även praxis inom de internationella exportkontrollregimerna.

En stor del av arbetet inom EU och inom regimerna utgörs av en omfattande informationsverksamhet (s.k. outreach), riktad till den egna industrin och till andra länder, om behovet av exportkontroll och utveckling av exportkontrollsystem.

Nationellt regleras exportkontroll av PDA-produkter och av tekniskt bistånd i samband med dessa produkter i lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd. Lagen innehåller kompletterande bestämmelser till den EU-rättsliga PDA-förordningen.

En samlad bild av industrin som arbetar med PDA i Sverige är svår att ge då en betydande del av de sålda produkterna går till EU-marknaden eller exporteras till marknader som omfattas av EU:s generella exporttillstånd. Huvudregeln är att det inte krävs tillstånd vid överföring till en annan EU-medlemsstat. Det generella tillståndet EU001 gäller med några undantag alla produkter i bilaga I till förordning (EG) nr 428/2009 beträffande export till Australien, Japan, Kanada, Liechtenstein, Nya Zeeland, Norge, Schweiz och USA.

Därutöver finns ytterligare fem generella tillstånd (EU002–006) för vissa produkter till vissa destinationer, export efter reparation/ersättning, tillfällig export till utställningar och mässor, vissa kemikalier och telekommunikation. Antalet länder som innefattas i tillstånd EU002–006 varierar från sex länder i EU002 och EU006 till nio i EU005 och 24 länder i EU003 och EU004. Syftet med de generella tillstånden är att underlätta för företagen som enbart behöver rapportera till tillståndsmyndigheten 30 dagar efter att den första exporten ägt rum.

Till skillnad från företag som faller under krigsmateriellagstiftningen krävs inga grundläggande verksamhetstillstånd enligt exportkontrollagstiftningen för företag som tillverkar eller på andra sätt handlar med PDA-produkter. Dessa företag är heller inte skyldiga att leveransdeklarera enligt exportkontrollagstiftningen. Ett företag är däremot skyldigt att avgiftsdeklarera om företaget tillverkat eller sålt kontrollerade produkter som omfattas av ISP:s tillsyn. Hit räknas försäljning både inom och utom Sverige.

Om ett företag skulle känna till att en PDA-produkt som företaget i fråga har för avsikt att exportera, och som inte finns förtecknad i bilaga I till EU-förordningen, är avsedd att användas i anslutning till massförstörelsevapen finns en skyldighet för företaget att informera ISP. Efter en sedvanlig tillståndsprövning kan myndigheten besluta om att inte ge tillstånd för exporten (catch-all).

Av de PDA-produkter som exporteras med tillstånd från ISP är den dominerande delen telekommunikationsutrustning som innehåller kryptering samt värmekameror som båda kontrolleras inom exportkontrollregimen Wassenaar-arrangemanget. Även kolfiber liksom frekvensomvandlare till mejeri-/livsmedelsindustrin utgör en betydande del. En annan produkt som är volymmässigt stor är värmeväxlare. Dessa är kontrollerade inom Australiengruppen. Andra produkter, som t.ex. isostatpressar, kemikalier eller obemannade luftfarkoster (eng. unmanned

aerial vehicle, UAV) och utrustning relaterad till sådana farkoster är volymmässigt mindre omfattande men kan vara resurskrävande vid tillståndsprövningen.

Embargo på handel med PDA-produkter finns enligt FN-beslut, som genomförts och utvidgats av EU, mot Nordkorea. Detta embargo är genom EU-beslut fullständigt, dvs. omfattar alla produkter på EU:s kontrollista. Även vissa liknande produkter är belagda med embargo. Detsamma är fallet vad gäller de embargon som EU har infört med anledning av situationen för mänskliga rättigheter i Iran, vilka dock är kopplade till olika typer av tillståndsförfaranden. Likaså har EU, mot bakgrund av Rysslands agerande i Ukraina, beslutat om vissa restriktiva åtgärder (sanktioner) mot Ryssland. Exportrestriktionerna omfattar hela EU:s kontrollista för PDA, när de är avsedda för militär slutanvändning eller militär slutanvändare. Export av vissa PDA-produkter är enligt EU-beslut också förbjuden respektive belagd med tillståndskrav i förhållande till Syrien. Den 16 januari 2016 lyftes EU:s samtliga kärnteknikrelaterade sanktioner mot Iran i enlighet med den kärntekniska överenskommelsen JCPoA (eng. Joint Comprehensive Plan of Action), då IAEA bekräftat att Iran hade levt upp till sina åtaganden enligt planen. Den 8 maj 2018 meddelade USA att man avsåg att lämna JCPoA och ensidigt återinföra de sanktioner som tidigare lyfts med anledning av överenskommelsen. USA:s sanktioner återinfördes därefter i ett första steg den 7 augusti och i ett andra steg den 5 november. EU:s åtaganden mot överenskommelsen står fast. Tillståndsförfaranden gäller numera för de PDA-produkter som tidigare varit föremål för embargon. Detta gäller dock inte de produkter som omfattas av missilteknologikontrollregimen (MTCR).

3.2 Samarbete inom de internationella exportkontrollregimerna

Internationella avtal

När det gäller de internationella avtalen bör särskilt nämnas 1968 års fördrag om förhindrande av spridning av kärnvapen (icke-spridningsavtalet, NPT), 1972 års konvention om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt om deras förstöring (BTWC) samt 1993 års konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt om deras förstöring (CWC). Sverige är statspart i alla tre konventionerna (jfr SÖ 1970:12, SÖ 1976:18 och SÖ 1993:28).

Genom NPT förpliktar sig icke-kärnvapenstaterna att inte ta emot eller tillverka kärnvapen, samtidigt som de fem kärnvapenmakterna Frankrike, Kina, Ryssland, Storbritannien och USA åtar sig att nedrusta. Vidare åtar sig parterna att inte överföra kärnråbränsle eller särskilt klyvbart material eller utrustning eller materiel som särskilt konstruerats för tillverkning av särskilt klyvbart material till någon icke-kärnvapenstat, med mindre än att materialet eller utrustningen står under Internationella atomenergiorganets (IAEA) kontroll.

I BTWC åtar sig parterna bl.a. att varken direkt eller indirekt överföra utrustning som kan användas för produktion av biologiska stridsmedel.

På samma sätt föreskriver CWC att dess parter varken direkt eller indirekt får överföra kemiska stridsmedel till någon annan stat.

Även om de internationella avtalens primära syfte är att förhindra spridning av massförstörelsevapen och främja nedrustning så innehåller de också bestämmelser om att parterna ska främja handel för fredliga ändamål. Detta beror på att en betydande del av de aktuella produkterna och teknologierna har dubbla användningsområden.

De internationella exportkontrollregimerna

För att förstärka det internationella samarbetet för icke-spridning av massförstörelsevapen har ett fyrtiotal länder på eget initiativ slutit sig samman i fem internationella exportkontrollregimer: Zangger-kommittén, Nuclear Suppliers Group, Australiengruppen, Missilteknologikontrollregimen och Wassenaar-arrangemanget.

Regimernas syfte är att identifiera varor och teknologier som kan användas i samband med massförstörelsevapen och att skapa större enhetlighet i deltagande länders exportkontroll av dessa. Till stöd för detta arbete har respektive regim en lista med produkter som står under kontroll. Listorna ses över årligen. Arbetet omfattar även utbyte av information om nekade exporter, spridningsrisker samt kontakter med tredjeland för att främja regimernas icke-spridningsmålsättningar.

Grunden för samarbetet i exportkontrollregimerna är en gemensam politisk vilja att förhindra spridning av massförstörelsevapen. Detta uppnås genom en nationell lagstiftning som möjliggör exportkontroll av de varor och teknologier som har identifierats såsom strategiska. Deltagande i regimerna underlättar samtidigt uppfyllandet av de folkrättsliga förpliktelserna i internationella avtal om att inte direkt eller indirekt bistå en annan stat att anskaffa massförstörelsevapen.

Zangger-kommittén

Zangger-kommittén, som bildades 1974, behandlar frågor om exportkontroll relaterade till icke-spridningsavtalet. Kommittén fastställer vad som menas med utrustning och materiel som konstruerats för tillverkning av särskilt klyvbart material. Ansvaret är därmed delvis överlappande med Nuclear Suppliers Group, som behandlas nedan. Icke-spridningsavtalet föreskriver att export av sådan utrustning och materiel till en icke-kärnvapenstat, liksom klyvbart material, endast får ske om det klyvbara materialet underställs IAEA-kontroll. Utrustningen och materielen anges i kommitténs kontrollista, som uppdateras i ljuset av den tekniska utvecklingen. Listan finns återgiven i IAEA:s informationscirkulär nr 209 (INFCIRC/209/Rev.4). Svenska Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) ansvarar för att upprätthålla Zangger-kommitténs webbplats.

Nuclear Suppliers Group

Nuclear Suppliers Group (NSG) har sitt ursprung i den s.k. Londonklubben som bildades i mitten av 1970-talet. NSG:s arbete avser

exportkontroll av produkter som finns listade i del 1 och del 2 i NSG:s riktlinjer, däribland produkter för nukleärt bruk samt andra PDA-produkter som kan användas i samband med utveckling eller produktion av kärnvapen. Produkterna finns återgivna i IAEA:s informationscirkulär nr 254, som innehåller de två kontrollistorna för respektive varugrupp (INFCIRC/254/Rev.13/Part 1 och INFCIRC/254/ Rev.10/Part 2).

Under 2018 fortsatte NSG:s tekniska expertgrupp under svenskt ordförandeskap sitt arbete med tekniska förslag och uppdatering av innehållet i kontrollistorna. Årets plenarmöte hölls i Jurmala under lettiskt ordförandeskap. Där fördes bl.a. diskussioner om de tekniska, rättsliga och politiska aspekterna av deltagande i NSG av stater som inte är parter till icke-spridningsavtalet.

Australiengruppen

Australiengruppen bildades 1985 på initiativ av Australien. Dess verksamhet syftar till att harmonisera medlemsländernas exportkontroll för att förhindra spridning av kemiska och biologiska vapen. Ursprungligen omfattade gruppens verksamhetsområde endast kemikalier och kemisk tillverkningsutrustning. År 1990 beslutades dock att kontrollistorna skulle utökas till att även omfatta mikroorganismer, toxiner samt viss tillverkningsutrustning för biologiska stridsmedel. Vid 2018 års plenarmöte i Paris enades gruppens medlemmar om att stärka arbetet för icke-spridning av biologiska och kemiska vapen genom ett fortsatt fokus på omdanande teknologier och att förhindra terrorism där dessa vapen används, samt utökade kontakter med länder utanför Australiengruppen. Plenaren gjorde även ett särskilt uttalande om Australiengruppens stora oro för återuppstådd användning av kemiska vapen, med hänvisning till händelser i Syrien, Irak, Storbritannien och Malaysia.

Missilteknologikontrollregimen

Missilteknologikontrollregimen (MTCR) grundar sig på ett amerikanskt initiativ från 1982. Dess verksamhet gäller främst exportkontroll av fullständiga missilsystem (inklusive ballistiska missiler och bärraketer för rymduppskjutningar samt sondraketer) och andra obemannade luftfarkoster (inklusive kryssningsmissiler, mål- och spaningsplattformar) med en räckvidd på 300 kilometer eller mer. Därutöver kontrolleras komponenter till sådana system samt andra produkter som kan användas för produktion av missiler och även mindre obemannade luftfarkoster konstruerade för att kunna sprida aerosoler.

Under 2018 fortsatte arbetet inom regimen med att se över innehållet i listorna med kontrollerade produkter och utbyta information om känslig spridning av missilteknologi inklusive kunskapsöverföring. I avsaknad av ordförande för regimen under 2018 hölls inget plenarmöte under året.

Wassenaar-arrangemanget

Wassenaar-arrangemanget bildades 1996 som efterföljare till det internationella exportkontrollsamarbete som tidigare hade bedrivits inom kommittén Coordinating Committee on Multilateral Export Controls (CoCom). Arrangemangets arbetsfält omfattar kontrollen av

konventionella vapen samt varor och teknologier med dubbla användningsområden som inte kontrolleras i andra regimer. Det utgör därmed ett viktigt komplement till arbetet i övriga regimer som uteslutande fokuserar på massförstörelsevapen samt vissa vapenbärare. Sedan Indien i slutet av 2017 välkomnades som ny medlem har arrangemanget 42 deltagande stater. Bland dessa återfinns flertalet stora producenter och teknologi-innehavare på de berörda områdena.

Syftet med arrangemangets verksamhet är att bidra till regional och internationell säkerhet och stabilitet genom att främja öppenhet och ett ansvarsfullt agerande när det gäller överföringar av konventionella vapen och produkter med dubbla användningsområden och därigenom undvika destabiliserande ansamlingar. Grundsynen i WA är att handel med de varor som finns på kontrollistorna ska vara tillåten, men att den måste ske under kontrollerade former.

En viktig funktion som Wassenaar-arrangemanget upprätthåller är att samla den tekniska expertisen från de deltagande staterna för att uppdatera de gemensamma kontrollistorna i ljuset av den tekniska utvecklingen, för att undvika att ”glapp” uppstår mellan olika länders kontroll av samma produkter.

Arrangemanget upprätthåller två kontrollistor som är fogade till dess grunddokument: Munitions List, som omfattar konventionell krigsmateriel, samt List of Dual-Use Goods and Technologies, som omfattar produkter och teknologi med både civila och militära användningsområden som inte finns på övriga regimers kontrollistor. Båda listorna är i praktiken vägledande för innehållet i EU:s motsvarande kontrollistor.

Wassenaar-arrangemanget håller årliga plenarmöten i Wien på senhösten. Under dessa möten behandlas frågor av principiell betydelse för samarbetets fortsatta utveckling. På grundval av det löpande tekniska arbetet under året beslutas också om uppdateringar av kontrollistorna som återspeglar den tekniska utvecklingen av olika vapentyper och bakomliggande teknologier.

Konsulär vaksamhet

Ett element i arbetet med att begränsa riskerna för spridning av kärnvapen och andra massförstörelsevapen är att verka för vaksamhet vad gäller spridning av känslig information genom kunskapsöverföring, s.k. konsulär vaksamhet. Denna verksamhet grundas på att Sverige har både rättsligt bindande åtaganden beslutade av FN och EU och politiska åtaganden inom ramen för exportkontrollregimerna, som syftar till att begränsa spridningen av känslig information och teknik. Den konsulära vaksamheten omfattar antagning vid högskolor och prövning av ansökningar om uppehållstillstånd för studier som rör sådan känslig information och teknik. Under 2018 fortsatte samarbetet mellan berörda myndigheter, som bl.a. syftar till en ökad medvetenhet om spridningsrisker förknippade med känsliga högskoleutbildningar eller forskningssamarbeten. På EU-nivå genomfördes en omfattande enkätstudie bland medlemsländerna för att samla information om nationella regelverk och erfarenheter, som ska ligga till grund för framtida diskussioner och samarbete.

3.3 Samarbetet inom EU om produkter med dubbla användningsområden

Exportkontrollregimerna och EU

Arbetet inom EU på området exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden är nära förbundet med det internationella arbete som utförs inom exportkontrollregimerna. Inom EU sker samordningen närmast i rådsarbetsgrupperna Conop (eng. Council Working Group on Non-proliferation), som hanterar icke-spridningsfrågor generellt, och i WPDU (eng. Working Party on Dual-use Goods) som bl.a. arbetar med policyfrågor samt uppdatering av den kontrollista med PDA som faller under rådets förordning (EG) nr 428/2009 (PDA-förordningen). I det följande behandlas arbetet i WPDU.

Enligt EU:s strategi mot spridning av massförstörelsevapen ska medlemsstaterna arbeta för att EU ska vara en ledande samarbetspartner när det gäller exportkontrollregimerna. EU:s uppfattning är sedan länge att alla EU:s medlemsstater ska erbjudas medlemskap i alla exportkontrollregimerna. Huvudskälet är EU:s gemensamma inre marknad som omfattar de allra flesta produkter med dubbla användningsområden, liksom strävan att upprätthålla en för alla EU-länder harmoniserad och effektiv nationell exportkontroll baserad på regimernas kontrollistor, riktlinjer för exportkontroll och informationsutbyte om spridningsrisker. Handeln inom EU räknas i dessa sammanhang inte som export. Därmed är EU:s medlemsländer beroende av varandras exportkontrollsystem. Även av detta skäl får medlemskapsfrågan i exportkontrollregimerna en viktig dimension.

Genom beslut i Nuclear Suppliers Group och Australiengruppen är samtliga EU-länder numera medlemmar i dessa regimer. I missilteknologikontrollregimen har motsvarande beslut ännu inte fattats beträffande Cypern, Estland, Kroatien, Lettland, Litauen, Malta, Rumänien, Slovakien och Slovenien. För Wassenaar-arrangemanget gäller detsamma för Cypern.

Årets arbete med kontrollistorna

De förändringar som görs i regimernas kontrollistor under året arbetas in i bilaga I till den ovan nämnda rådsförordningen och blir därmed juridiskt bindande för EU:s medlemsstater. I enlighet med sina delegerade befogenheter (förordning [EU] nr 599/2014), har kommissionen uppdaterat bilaga I i enlighet med de ändringar som beslutats i exportkontrollregimerna, samt gjort följdändringar i bilaga IIa–IIg och bilaga IV. Ändringarna fastställs i regimerna mot slutet av ett kalenderår och införs som regel i bilaga I påföljande år.

Arbetet inom WPDU

Verksamheten inom rådsarbetsgruppen för PDA-frågor (WPDU) under 2018 dominerades av fortsatta förhandlingar om ett förslag till omarbetning av PDA-förordningen, vilket lades fram av kommissionen hösten 2016. Det rör sig om en omfattande revidering av nuvarande

förordning. Syftet är enligt kommissionen att modernisera reglerna med hänsyn till den tekniska och politiska utvecklingen samt att effektivisera förfarandet. Förslaget behöver godkännas av såväl rådet som Europaparlamentet.

Kommissionen föreslår bl.a. att EU:s exportkontrollsystem för PDA ska utvidgas till att omfatta inte bara säkerhetspolitiska överväganden utan också ett tydligare hänsynstagande till mänskliga rättigheter och terrorism (en möjlighet finns redan i nu gällande förordning för medlemsstater att kontrollera olistade produkter på grundval av överväganden som rör allmän säkerhet eller mänskliga rättigheter). Kommissionen riktar i detta sammanhang särskilt in sig på teknik som kan användas för it-övervakning. Produktlistan (bilaga I) till förordningen, som i sin helhet utgörs av regimernas kontrollistor, ska enligt förslaget kompletteras med en ny EU-autonom lista med produkter av ovan nämnda slag, som alltså skulle bli föremål för tillståndskrav vid export. Kommissionen föreslås även få mandat att i nära samråd med medlemsstaterna och andra berörda parter utarbeta riktlinjer för att stödja den praktiska tillämpningen av den reviderade förordningen.

Kommissionen föreslår även en utvidgning av generalklausulen (catch-all-bestämmelsen) som innebär att tillstånd ska krävas för export från EU även för sådana produkter med dubbla användningsområden som inte har listats – om exportören har fått information från licensmyndigheten om att de kan befaras komma att användas av personer som medverkar till att hota den allmänna säkerheten, inklusive terrorism, eller av hänsyn till de mänskliga rättigheterna.

Bland de föreslagna förenklingarna finns införande av nya generella EU-exporttillstånd avseende bl. a. kryptering, leveranser av lågt värde och företagsintern överföring av programvara och teknik.

Med anledning av förslaget lämnade regeringen den 2 november 2016 en faktapromemoria (2016/17: FPM22) till riksdagen. I promemorian redovisades de huvudsakliga delarna i förslaget och regeringens preliminära ståndpunkt. Regeringen anförde att den delade kommissionens ambition att verka för ett strikt, effektivt och modernt exportkontrollsystem inom EU och bland medlemsstaterna. Regeringen var även ense med kommissionen om att minska riskerna för att it-övervakningsteknologi används på ett skadligt sätt som allvarligt kränker mänskliga rättigheter. När det gäller aspekten om mänskliga rättigheter i det nya förslaget konstaterades det att mänskliga rättigheter är en prioriterad fråga för Sverige och EU och att det ligger i vårt intresse att bidra aktivt till att integrera mänskliga rättigheter i de externa aspekterna av EU:s politik. Det poängterades även som viktigt att mekanismer som införs för att stärka mänskliga rättigheter och påverka repressiva stater är ändamålsenliga, precisa och effektiva. Detta gäller särskilt om åtgärderna rör hinder i internationella handelsflöden vilka är grundläggande för såväl EU:s som tredjelands fortsatta välstånd.

Regeringen framförde som sin utgångspunkt att de multilaterala exportkontrollregimerna (t.ex. Nuclear Suppliers Group och Wassenaar-arrangemanget) fortsatt borde utgöra grunden för EU:s produktlista då dessa kontrollregimer är väl etablerade, har bredare anslutning än EU-kretsen och inrymmer den höga tekniska kompetens som krävs. Regeringen ställde sig tveksam till att – som kommissionens förslag syftar

till – bygga upp en dubblerad EU-kompetens i förhållande till kontrollregimerna då det kan leda till en divergerande EU-autonom exportkontroll. I detta sammanhang framhölls de kostnadsdrivande effekterna för kommissionen och medlemsstaterna, liksom att Sverige och EU i tider av ökat ömsesidigt beroende i första hand bör sträva efter så globala och enhetliga regler som möjligt. Avslutningsvis betonade regeringen vikten av en noggrann och bred analys av förslaget och dess följdverkningar.

Arbetet i WPDU med en uppdaterad PDA-förordning kunde inte slutföras under 2018, främst på grund av tveksamheter när det gällde de säkerhetspolitiska konsekvenserna av ett antal förslag. Arbetet fortsätter under 2019. Parallellt med behandlingen i rådet bereddes förslaget i Europaparlamentet, där man kunde enas om ett preliminärt ställningstagande.

Arbetet inom koordinationsgruppen för PDA (DUCG)

Verksamheten inom koordinationsgruppen DUCG (eng. Dual-use Coordination Group) syftar till att samordna tillämpningen av PDA-förordningen. Under året har gruppen bl.a. lämnat stöd i arbetet med att uppdatera den EU-gemensamma kontrollistan, tagit fram statistikunderlag till kommissionens årliga rapport om exportkontroll, utbytt erfarenheter och information om nationellt genomförande av PDA-regelverket samt bistått i utvecklingen av det elektroniska informationssystemet DUeS.

3.4 FN:s säkerhetsråds resolution 1540 och Proliferation Security Initiative (PSI)

FN:s säkerhetsråd antog i april 2004 resolution 1540. Med stöd av kapitel VII i FN-stadgan fastställer resolutionen genom bindande beslut skyldigheter för alla FN:s medlemsstater att förhindra icke-statliga aktörer (terrorister) från att få tillgång till massförstörelsevapen och deras vapenbärare samt produkter med koppling till sådana vapen. Det fastslås bl.a. att alla stater ska inrätta en effektiv nationell kontroll av export, transittrafik, omlastningar och vidareexport. Resolutionen innehåller även bestämmelser om bistånd till andra länder för genomförandet av de åtgärder som den förpliktigar.

Genom resolution 1540 fattades också beslut om att inrätta en kommitté med uppgift att rapportera till säkerhetsrådet om genomförandet av resolutionen. FN:s medlemsländer uppmanas att rapportera till kommittén om åtgärder som de vidtagit för att genomföra resolutionen. Mandatet för 1540-kommittén löper till april 2021.

En internationell verksamhet som har beröringspunkter med och delvis överlappar säkerhetsrådets resolution 1540 är Proliferation Security Initiative (PSI) som 105 länder anslutit sig till. EU och Sverige stöder detta initiativ som syftar till att – inom ramen för folkrätten och nationell rätt – stärka det internationella samarbetet för att bättre kunna förhindra transporter till obehöriga mottagare av massförstörelsevapen och insatsvaror till sådana produkter.

Det nationella arbetet med att upprätthålla nödvändig beredskap och agera i ett brådskande ärende av denna typ är fördelat mellan berörda myndigheter i enlighet med ordinarie ansvarsprinciper.

4 Ansvariga myndigheter

4.1 Inspektionen för strategiska produkter

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) är förvaltningsmyndighet för ärenden och tillsyn enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel och lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, i det senare fallet om inte någon annan myndighet har detta till uppgift. Strålsäkerhetsmyndigheten har sådant ansvar när det gäller särskilt känsliga kärntekniska produkter.

Totalförsvarets forskningsinstitut och Försvarets radioanstalt bistår ISP med teknisk specialistkompetens, och bl.a. Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, Säkerhetspolisen och Försvarets radioanstalt bistår ISP med information. ISP har även ett etablerat samarbete med Tullverket. Vissa av ISP:s tillsynsbesök genomförs som gemensamma tillsynsbesök med Tullverket och myndigheterna utbyter även information om utförseltillstånd.

Genom regeringsbeslut har ISP utsetts att som s.k. behörig myndighet fullgöra vissa angivna uppgifter enligt rådsförordningar om sanktioner som beslutats av Europeiska unionen. ISP har också vissa tillsynsuppgifter i förhållande till särskilda förbudsföreskrifter som regeringen meddelat med stöd av lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner.

ISP, som är nationell myndighet under 1992 års konvention om förbud mot kemiska vapen (CWC), utför de uppgifter som följer av lagen (1994:118) om inspektioner enligt denna konvention. Den verksamheten hos ISP behandlas inte i denna skrivelse.

ISP är även tillståndsmyndighet för ärenden enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 258/2012 av den 14 mars 2012 som reglerar tillstånd att exportera civila skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition utanför EU samt vissa import- och transiteringsåtgärder.

Myndighetens uppgifter framgår av förordningen (2010:1101) med instruktion för Inspektionen för strategiska produkter. Av förordningen framgår bland annat att ISP varje år till regeringen ska lämna dels en redogörelse för den svenska exporten av krigsmateriel och andra strategiska produkter under det föregående kalenderåret, dels en beskrivning av viktiga tendenser inom svensk och internationell exportkontroll.

Kontakter med företagen

ISP har löpande kontakter med de företag som berörs av kontrollverksamheten. I lagen om krigsmateriel och i förordningen om krigsmateriel föreskrivs flertalet skyldigheter för företagen att lämna

underrättelser och uppgifter till ISP. Exempelvis ska företagen på regelbunden basis till ISP redovisa den marknadsföring som de har bedrivit utomlands. Dessa rapporter ligger till grund för ISP:s återkommande genomgångar med företagen om deras exportplaner. ISP kan lämna positiva eller negativa s.k. förhandsbesked till företagen avseende känsliga eller tidigare oprövade destinationer.

Förutom att fatta beslut i utförselärenden granskar ISP de underrättelser som företag och myndigheter är skyldiga att lämna senast fyra veckor innan ett anbud lämnas eller ett avtal ingås om export av, eller annan utlandssamverkan om, krigsmateriel. ISP har i detta skede möjlighet att meddela förbud mot att den föranmälda åtgärden genomförs. De krigsmaterielexporterande företagen ska också rapportera om de leveranser som genomförts med stöd av lämnade tillstånd.

Till skillnad från vad som gäller för krigsmateriel krävs enligt exportkontrollagstiftningen inget tillstånd för att tillverka PDA-produkter. Vidare krävs som huvudregel inte tillstånd för försäljning inom EU (tillstånd krävs endast för s.k. bilaga IV-produkter). Den kontrollista som gäller enligt rådets förordning (EG) nr 428/2009 (PDA-förordningen) anger vilka produktområden som omfattas av tillståndskrav för export utanför EU. Vid klassificering av huruvida en produkt är att betrakta som PDA-produkt eller inte, är det i första hand företagen som ska klassificera sina produkter. När ett företag är osäkert på om dess produkt omfattas av kontroll eller inte kan företaget lämna in en produktförfrågan till ISP. Mot denna bakgrund ser ISP:s kontakter med PDA-företag annorlunda ut än vad som gäller krigsmateriel. Med undantag för ett fåtal företag möter ISP PDA-företagen mindre regelbundet.

I sin tillsynsroll genomför ISP tillsynsbesök hos företag för att följa upp deras interna exportkontrollorganisation. Under år 2018 genomförde ISP 23 tillsynsbesök.

Finansiering

Regler om ISP:s finansiering framgår av förordningen (2008:889) om finansiering av verksamheten vid Inspektionen för strategiska produkter. En stor del av myndighetens verksamhet finansieras av aktörer vars verksamhet kontrolleras av ISP. Förordningen föreskriver att kretsen av avgiftsskyldiga fördelas på tre avgiftskollektiv: krigsmateriel, produkter med dubbla användningsområden och produkter enligt lagen om inspektioner enligt FN:s konvention om förbud mot kemiska vapen.

När ISP genom förordningen (2013:707) om kontroll av vissa skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition fick till uppgift att pröva ärenden om exporttillstånd enligt förordning (EU) nr 258/2012, gavs ISP också rätt att ta ut avgifter för prövning av ansökningarna.

Delar av ISP:s internationella verksamhet, stöd till Regeringskansliet och arbete avseende internationella sanktioner anslagsfinansieras via Utrikesdepartementet.

ISP:s tjänsteexport ska i huvudsak finansieras av någon annan part än ISP. Under 2018 genomfördes ingen tjänsteexport.

Exportkontrollrådet (EKR)

Riksdagen beslutade år 1984, på grundval av propositionen om ökad insyn och samråd i frågor som rör krigsmaterielexport, m.m. (prop. 1984/85:82) att en rådgivande nämnd i krigsmaterielfrågor skulle inrättas. Regeringen ombildade nämnden till Exportkontrollrådet (EKR) i samband med inrättandet av ISP år 1996. Regler för rådets sammansättning och verksamhet finns i ISP:s instruktion. Samtliga riksdagspartier är representerade i EKR. ISP:s generaldirektör är dess ordförande. En lista över rådets ledamöter under år 2018 finns nedan.

ISP:s generaldirektör ansvarar för urvalet av ärenden som görs till föremål för samråd med Exportkontrollrådet. Samråd kan exempelvis ske innan förhandsbesked lämnas till ett företag. Därutöver ska generaldirektören samråda med rådet innan ISP lämnar över ett ärende till regeringen för dess prövning enligt lagen om krigsmateriel eller enligt lagen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd.

Vid EKR:s sammanträden redovisar Utrikesdepartementet bedömningar av de köparländer som är aktuella. Försvarsdepartementet medverkar med bedömningar om ärendenas försvarspolitiska betydelse. Generaldirektören kan även kalla andra experter. En uppgift för rådet är att lämna synpunkter avseende tilltänkt export med utgångspunkt i de svenska riktlinjerna, EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport samt vapenhandelsfördraget till ytterligare vägledning för ISP.

Ledamöterna ges full insyn i handläggningen av utförselärenden. Generaldirektören redovisar fortlöpande samtliga utförselbeslut avseende export, behandlade anbudsunderrättelser och samarbetsavtal samt meddelade förhandsbesked. Från och med 2005 har ISP även redovisat samtliga utförselbeslut avseende export av produkter med dubbla användningsområden i EKR. Sammantaget säkerställer detta system en god insyn i tillämpningen av exportkontrollregelverket för parlamentariker från samtliga partier i riksdagen.

Avsikten med det svenska systemet, som vid en internationell jämförelse är unikt på så sätt att företrädare för de politiska partierna i förväg får tillfälle att diskutera tänkbara exportaffärer, är att skapa en bred förankring av exportkontrollpolitiken och främja kontinuitet i den förda politiken. Till skillnad från det som gäller i flera andra länder, behandlas ärenden i Exportkontrollrådet på ett tidigt stadium innan en konkret affär genomförs. Eftersom det skulle vara kommersiellt skadligt för exportföretagen om deras avsikter blev kända innan en affär kommit till stånd, är diskussionerna i rådet inte offentliga. De bedömningar som görs av enskilda länder omfattas normalt av utrikessekretess.

Exportkontrollrådet ersätter inte Utrikesnämnden i sådana ärenden som regeringen enligt regeringsformen ska överlägga med Utrikesnämnden om. Under 2018 höll Exportkontrollrådet åtta sammanträden. Rådet behandlade 14 ärenden för samråd varav 13 avsåg krigsmateriel och ett produkter med dubbla användningsområden.

Nuvarande ledamöter i Exportkontrollrådet är:

riksdagsledamoten Jan R Andersson (M)

riksdagsledamoten Annicka Engblom (M)
riksdagsledamoten Kerstin Lundgren (C)
riksdagsledamoten Mattias Ottosson (S)
riksdagsledamoten Désirée Pethrus (KD)
riksdagsledamoten Roger Richtoff (SD)
tidigare riksdagsledamoten Agneta Börjesson (MP)
tidigare riksdagsledamoten Stig Henriksson (V)
tidigare riksdagsledamoten Lars Johansson (S)
tidigare riksdagsledamoten Nina Larsson (L)
tidigare riksdagsledamoten Anna-Lena Sörensson (S)
tidigare riksdagsledamoten Per Westerberg (M)

Samverkansrådet

För samverkan mellan myndigheter i icke-spridningsfrågor är ett samverkansråd knutet till ISP. Det består av generaldirektören samt ledamöter från de samverkande myndigheter som ISP utser. Samverkansrådet sammanträdde en gång under 2018.

Teknisk-vetenskapliga rådet

För att bistå ISP:s generaldirektör i beredningen av ärenden som rör klassificering av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden är ett teknisk-vetenskapligt råd knutet till inspektionen. Det består av företrädare för institutioner med överblick över teknologins tillämpning på civila respektive militära områden. Det teknisk-vetenskapliga rådet höll fyra möten under 2018.

4.2 Strålsäkerhetsmyndigheten

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) är, enligt förordningen (2008:452) med instruktion till Strålsäkerhetsmyndigheten, förvaltningsmyndighet för frågor om skydd av människors hälsa och miljön mot skadlig verkan av joniserande och icke-joniserande strålning, frågor om säkerhet och fysiskt skydd i kärnteknisk och annan verksamhet med strålning samt frågor om nukleär icke-spridning.

SSM:s uppgifter inom icke-spridning i samband med export av kärnämne och kärntekniska produkter anges i ovannämnda förordning samt i förordningen (2000:1217) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd. Av denna framgår att SSM beslutar om tillstånd för export till ett land utanför EU och för överföring inom EU av kärnämne och kärntekniska produkter, förutom i vissa specifika fall, definierade i förordningen, där regeringen är beslutande organ. Produkterna är specificerade i bilaga I, kategori 0, och i bilaga IV till rådets förordning (EG) nr 428/2009. SSM är även nationell tillsynsmyndighet vad gäller efterlevnaden av dessa bestämmelser.

SSM är utsedd genom regeringsbeslut att vara behörig myndighet och fullgöra uppgifter avseende tillståndsprövning kopplat till rådets förordning (EU) nr 267/2012 om restriktiva åtgärder mot Iran samt rådets förordning (EG) nr 329/2007 om restriktiva åtgärder mot Nordkorea.

Inom området nukleär icke-spridning är SSM också enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet nationell tillsynsmyndighet för att svensk kärnteknisk verksamhet bedrivs på sådant sätt att den uppfyller de förpliktelser som följer av Sveriges internationella överenskommelser i syfte att förhindra spridning av kärnvapen. SSM är även nationell kontaktpunkt för IAEA:s databas för olovlig handel och annan otillåten hantering av kärnämnen och radioaktiva ämnen.

SSM samarbetar med andra myndigheter i exportkontrollfrågor, framför allt ISP. SSM får också stöd med teknisk specialistkompetens från Totalförsvarets forskningsinstitut, men har själv en hög specialkompetens inom det kärntekniska området.

Kontroll av kärnteknisk export

Kärnämne (uran, plutonium och torium) och kärntekniska produkter klassas som PDA-produkter och export är därför reglerad i förordning (EG) nr 428/2009. Export ut ur EU kräver tillstånd, men EU:s generella exporttillstånd gäller inte för dessa produkter. Därutöver krävs för flera produkter, däribland särskilt känsligt kärnämne och kärnteknisk utrustning, tillstånd även för överföringar inom EU.

Vid en ansökan om tillstånd till export av kärnbränsle prövar SSM parallellt frågan om eventuell överlåtelse av kärnämnet enligt lagen (1984:3) och förordningen (1984:14) om kärnteknisk verksamhet. För använt kärnbränsle granskar SSM även frågan om hur materialet slutligt ska tas om hand. I fråga om använt kärnbränsle som härrör från en kärnteknisk verksamhet i Sverige ska ansökan bl.a. innehålla en försäkran om att den som för ut materialet kommer att återta materialet, om det inte kan tas om hand på avsett sätt. SSM beslutar därutöver om transporten av kärnämne i syfte att förhindra radiologiska olyckor och för att se till att adekvat fysiskt skydd finns.

De villkor som ställs vid beslut om exporttillstånd utgår från de riktlinjer som överenskommits inom Nuclear Suppliers Group. I riktlinjerna ingår att inhämta vissa angivna försäkringar från mottagarlandets regering innan ett exporttillstånd kan beviljas. Försäkran ska avse att produkterna är för fredlig användning, att IAEA har full kontrollrätt i landet samt att kärnämne i landet har adekvat fysiskt skydd. Därutöver ska det garanteras att vidareexport inte kommer att ske utan motsvarande försäkringar. SSM har i uppdrag att å regeringens vägnar inhämta försäkran från det mottagande landets regering vid kärnteknisk export, samt att utforma och avlämna Sveriges regeringsförsäkran till det exporterande landets regering vid import av sådant material. Vid en första affär inhämtar dock Utrikesdepartementet försäkran vid export eller avger försäkran vid import.

EU:s samtliga medlemsländer är en del av Europeiska atomenergigemenskapen (Euratomfördraget), vars syfte bl.a. är att upprätta en gemensam marknad för speciella material och utrustning inom kärnenergiområdet och att garantera att ett kärnämne inte används för andra ändamål än det är avsett för. Samtliga EU:s medlemsländer har också anslutit sig till icke-spridningsavtalet och har slutit kontrollavtal med IAEA med tillhörande tilläggsprotokoll. Regeringen anser att det tillståndsförfarande som finns för handel inom EU enligt rådets förordning

(EG) nr 428/2009 och medlemsländernas åtaganden inom ramen för Euratom i normalfallet ger tillräcklig säkerhet vid överföringar av kärnämne och kärntekniska produkter mellan EU-stater och är i överensstämmelse med NSG:s riktlinjer.

EU har inom ramen för Euratomfördraget rätt att ingå avtal med tredjeland. Bilaterala avtal om kärnenergins fredliga användning har ingåtts mellan EU och Australien, Japan, Kanada, Ukraina, USA respektive Uzbekistan. Ett motsvarande avtal finns mellan EU och Sydafrika men det hade under 2018 ännu inte trätt i kraft.

Samtliga medlemsländer i EU har förbundit sig att till IAEA rapportera utförsel av kärnämne och kärnteknisk utrustning, enligt tilläggsprotokollet till kontrollavtalet med IAEA, för Sveriges del INFCIRC/193/Add.8. För Sverige innebär det att Europeiska kommissionen, via sin säkerhetskontroll under Euratomfördraget, rapporterar utförsel av kärnämne till IAEA och att SSM rapporterar utförsel av kärnteknisk utrustning till IAEA. För denna rapportering krävs (till skillnad från vad som gäller för övriga PDA) anmälan till SSM om utförd export av kärntekniska produkter förtecknade i bilaga I, kategori 0, till rådets förordning (EG) nr 428/2009.

Under år 2018 hanterade SSM 77 inkomna exportansökningar. Uppgifter om SSM:s beviljade exporttillstånd under 2018 finns i bilaga 2, tabell 12.

SSM har efter behov kontakter med de företag som berörs av kontrollverksamheten. I sin tillsynsroll genomför SSM besök hos företag för att se till att dessa är medvetna om och uppfyller de krav som ställs på företagen vid överföring inom EU eller export ut ur EU av PDA. Under 2018 genomfördes tre tillsynsbesök.

5 Statistikredovisning

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) förser regeringen med det statistiska underlag som ligger till grund för redovisningen av den svenska exporten av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden. Uppgifterna i skrivelsen baseras dels på ISP:s egna uppgifter, dels på den lagstadgade rapportering som tillståndsinnehavaren årligen lämnar till ISP.

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) följer den kärntekniska utvecklingen i Sverige och bidrar med det statistiska underlaget till regeringens redovisning av export av kärntekniska produkter med dubbla användningsområden.

Förändringar i redovisningen

Krigsmaterielexportöversynskommittén lade i sitt slutbetänkande (SOU 2015:72) fram vissa förslag om ökad öppenhet och transparens i frågor som rör krigsmaterielexporten. Regeringens bedömning i propositionen Skärpt exportkontroll av krigsmateriel (prop. 2017/18:23) överensstämmer huvudsakligen med kommitténs förslag. Såväl kommittén som regeringen konstaterar att den årliga skrivelse som

regeringen lämnar till riksdagen utgör en viktig beståndsdel för att skapa öppenhet och transparens inom exportkontrollområdet. Regeringen har mot denna bakgrund, i samarbete med ISP, sett över årets skrivelse med målet att lämna ytterligare information där detta kan ske.

De förändringar som detta år har gjorts i statistikredovisningen är en del i arbetet mot ökad öppenhet och transparens inom exportkontrollområdet. Redovisningen av krigsmateriel har dels utökats med vissa faktauppgifter som inte tidigare publicerats, dels strukturerats om enligt kronologisk ordning för bättre överskådlighet. Avseende PDA har en mer genomgående revidering gjorts för att tydliggöra och tillgängliggöra statistiken ytterligare.

Den svenska krigsmaterielexporten under 2018 redovisas i bilaga 1 och exporten av produkter med dubbla användningsområden i bilaga 2.

Export av krigsmateriel

Krigsmateriel

Vad som utgör krigsmateriel framgår av bilagan till förordningen (1992:1303) om krigsmateriel, den så kallade krigsmaterielförteckningen. Förteckningen överensstämmer med EU:s gemensamma militära lista och delas upp i 20 st. materielkategorier, ML1–ML20 samt programvara (ML21) och tekniskt bistånd (ML22). Utöver de 22 kategorierna innehåller förteckningen också tre nationella tillägg (kärnladdningar, fortifikatoriska anläggningar och vissa kemiska stridsmedel). I tabell 1 redovisas översiktligt vilken krigsmateriel som ingår i respektive ML-kategori.

Den svenska krigsmaterielförteckningen är kompletterad med en uppdelning mellan krigsmateriel för strid (KS) och övrig krigsmateriel (ÖK). Med krigsmateriel för strid avses materiel med en förstörelsebringande verkan, inklusive sikten för sådan materiel och materiel för eldledning. Som övrig krigsmateriel räknas vissa delar och komponenter till krigsmateriel för strid samt materiel som inte har direkt förstörelsebringande verkan.

I skrivelsen redovisas huvudsakligen materielen enligt krigsmaterielförteckningens ML-kategorier samt uppdelad enligt KS/ÖK. När det i en tabell anges att utförseltillstånd beviljats eller export skett inom en viss ML-kategori innebär detta att en eller flera av kategorins produkter avses. Det betyder inte att utförseltillstånd har beviljats eller export skett av samtliga produkter inom den materielkategorin.

Tabell 1 Kategorier av krigsmateriel

Kategori	Materiel
ML1	Slätborrade vapen med en kaliber som understiger 20 mm, andra vapen och automatvapen med en kaliber på högst 12,7 mm (0,50 tum) samt tillbehör och särskilt utformade komponenter för dessa vapen.
ML2	Slätborrade vapen med en kaliber på minst 20 mm, andra vapen eller utrustning med en kaliber som överstiger 12,7 mm (0,50 tum), kastare samt tillbehör liksom särskilt utformade komponenter för dessa vapen.
ML3	Ammunition och temperingsdon samt särskilt utformade komponenter för sådana.
ML4	Bomber, torpeder, raketer, missiler, andra anordningar och laddningar med sprängverkan samt tillhörande utrustning och tillbehör och särskilt utformade komponenter för sådana.
ML5	Eldlednings-, övervaknings- och varningsutrustning samt relaterade system, utrustning för försök och skottställning samt motmedelsutrustning som utformats särskilt för militär användning samt komponenter och tillbehör som utformats särskilt för dessa.
ML6	Markfordon och komponenter.
ML7	Kemiska eller biologiska toxiska agens, "agens för kravall-hantering", radioaktiva material, tillhörande utrustning, komponenter och material.
ML8	"Energetiska material", och besläktade substanser.

Kategori	Materiel
ML9	Krigsfartyg (ytfartyg eller undervattensfarkoster), särskild marin krigsmateriel, tillbehör, komponenter och andra ytfartyg.
ML10	"Luftfartyg", "lättare än luft-farkoster", ”obemannade luftfartyg” (”UAV”), flyg-motorer och utrustning för ”luftfartyg”, tillhörande utrustning samt komponenter som särskilt utformats för militär användning.
ML11	Elektronisk utrustning, ”rymdfarkoster” och komponenter som inte anges på något annat ställe i EU:s gemensamma militära förteckning.
ML12	Höghastighetsvapen med kinetisk energi och tillhörande utrustning samt komponenter som utformats särskilt för dessa vapen.
ML13	Pansar- eller skyddsutrustning, konstruktioner och komponenter.
ML14	"Specialiserad utrustning för militär utbildning" eller för simulering av militära scenarion, simulatorer som särskilt utformats för att träna användningen av skjutvapen eller vapen enligt ML1 eller ML2 och särskilt utformade komponenter och tillbehör för dessa.
ML15	Bild- eller motmedelsutrustning som utformats särskilt för militär användning, och särskilt utformade komponenter och tillbehör för denna.
ML16	Smidesstycken, gjutstycken och andra obearbetade produkter vars användning i en produkt som omfattas av förteckningen går att identifiera genom materialets beståndsdelar, form eller funktion, och som utformats särskilt för någon produkt som omfattas av ML1–4, ML6, ML9, ML10, ML12 eller ML19.
ML17	Övrig utrustning, material och "bibliotek samt komponenter som utformats särskilt för dessa.
ML18	Utrustning och komponenter för framställning av produkter.
ML19	Vapensystem baserade på riktad energi (DEW), därtill hörande utrustning eller motmedels-utrustning och testmodeller och särskilt utformade komponenter för dessa.
ML20	Kryogen och "supraledande" utrustning och särskilt utformade komponenter och tillbehör för sådan.
ML21	"Programvara".
ML22	"Teknologi".

Tillverkning och tillhandahållande

För tillverkning av krigsmateriel i Sverige krävs ett grundläggande tillverkningstillstånd. Med tillverkning avses framställning av krigsmateriel eller delar därav som utgör krigsmateriel. Tillståndskravet gäller även om den som tillverkar krigsmaterielen uteslutande är underleverantör till någon som innehar tillstånd att tillverka krigsmateriel.

För tillhandahållande av krigsmateriel, uppfinningar rörande krigsmateriel och metoder för framställning av krigsmateriel inom och utom Sverige krävs tillstånd. Detsamma gäller verksamhet som avser tillhandahållande av tekniskt bistånd till någon i utlandet. Med tillhandahållande avses försäljning, upplåtelse, utbjudande mot vederlag, lån, gåva och förmedling. Tillståndskravet gäller svenska företag, den som är bosatt eller stadigvarande vistas i Sverige och svenska myndigheter. Handel med handeldvapen eller delar till sådana vapen är undantaget krav på tillhandahållandetillstånd. Tillstånd för sådan handel regleras genom bestämmelser i vapenlagen.

De företag, myndigheter och privatpersoner som innehar tillstånd att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel står under ISP:s tillsyn och ska på begäran lämna de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynskontrollen samt lämna ISP tillträde till lokaler där verksamheten bedrivs. Tillståndsinnehavare är även skyldiga att lämna redovisningar i olika hänseenden till ISP.

Svensk försvarsindustri

Under 2018 innehade 233 st. svenska företag, myndigheter och privatpersoner tillverknings- eller tillhandahållandetillstånd. Detta innebar en kraftig ökning (knappt 27 procent) jämfört med tidigare år. En anledning till detta är att ändringar i krigsmateriellagen innebär att viss ytterligare verksamhet kräver tillhandahållandetillstånd. Ökningen avser främst aktörer som tillhandahåller krigsmateriel till statliga myndigheter samt underleverantörer till systemtillverkare av krigsmateriel.
Bland tillståndsinnehavarna exporterade 60 st. krigsmateriel eller tekniskt bistånd medan 83 st. enbart levererade krigsmateriel inom landet. 90 st. tillståndsinnehavare redovisade ingen försäljning av krigsmateriel. I tabell 2 redovisas det totala värdet av krigsmaterielförsäljningen inom och utom landet under de senaste fem åren. Av tabellen framgår att försäljning har ökat varje år sedan 2014.

Tabell 2 Totalt värde av fakturerad krigsmateriel inom och utom landet 2014–2018 (mnkr)

Ärendetyp	2014	2015	2016	2017	2018
Totalt värde	16 562	18 200	20 703	21 304	23 315

Trots det stora antalet tillverkande och tillhandahållande företag står en handfull av dessa för närmare tre fjärdedelar av försäljningen. I tabell 3 redovisas de femton största aktörerna sett till försäljning av krigsmateriel inom och utom landet.

Tabell 3 De största försvarsföretagen och myndigheterna sett till fakturerad krigsmateriel inom och utom landet 2018 (mnkr)

Företag	Värde	Huvudsakligt materielområde
Saab AB, Aeronautics	7 469	Stridsflygplan
Saab AB, Surveillance	3 069	Sensor- och ledningssystem
Saab Kockums AB	2 042	Yt- och undervattensfartyg
Saab Dynamics AB	1 981	Missil- och markstridssystem
BAE Systems Hägglunds AB	1 438	Bepansrade fordon
FMV, Försvarets materielverk	1 341	Diverse
BAE Systems Bofors AB	842	Artillerisystem
FFV Ordnance AB	740	Markstridssystem
GKN Aerospace Sweden AB	701	Flygmotorer
Saab AB, Support and Services	632	Underhållsverksamhet
Saab AB, Industrial Products and Services	467	Komponenter till flygplan
EURENCO Bofors AB	363	Krut och sprängämnen

Företag	Värde	Huvudsakligt materielområde
Nammo Sweden AB	357	Ammunition
Norma Precision AB	260	Jakt- och sportskytteammunition
SSAB EMEA AB	221	Pansarplåt

Utlandsrelaterad verksamhet

Tillståndsprocessen avseende utförsel av krigsmateriel innehåller flera delar. I skrivelsen redovisas marknadsföring och förhandsbesked, anbudsunderrättelser, utförseltillstånd och faktisk export. Därutöver redovisas viss annan utlandsrelaterad verksamhet såsom samarbetsavtal och vidareöverlåtelse.

Uppgifter i redovisningen

De länder som anges i statistiken är i de allra flesta fall de slutliga mottagarländerna av den angivna krigsmaterielen. ISP strävar efter att i största möjliga mån följa den svenska krigsmaterielen till slutanvändarlandet. Vissa komponenter och delsystem anskaffas av utländska systemtillverkare för att användas vid produktion av krigsmateriel som är avsedd för flera olika slutmottagare. Det är i dessa fall inte möjligt att på förhand veta vem som utgör slutanvändare varför kontrollbedömningen inriktas mot systemtillverkaren och det land i vilket denne agerar. Exempel på sådana produkter är krut, sprängämnen och pansarplåt.

Viss försiktighet är påkallad när det gäller att utläsa trender ur siffermaterialet. Likt tidigare år redovisas därför, som jämförelse, vissa statistikuppgifter från föregående år. En mer rättvisande bild ges om exporten visas över tid eftersom enstaka försäljningar och leveranser kan orsaka kraftiga svängningar i statistiken. Likaså ger det ekonomiska värdet som anges inte någon fullständig bild av hur praxis ser ut mot ett visst land eller en region. En enskild affär kan få stort genomslag i den summerade exportstatistiken.

Marknadsföring och förhandsbesked

Marknadsföring av krigsmateriel i utlandet kräver inget särskilt tillstånd enligt krigsmateriellagstiftningen. Den som har ett tillstånd att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel är dock skyldig att lämna en redovisning av den marknadsföring av krigsmateriel eller tekniskt bistånd som bedrivs i utlandet. Denna redovisning ligger till grund för de regelbundna möten som ISP håller med försvarsföretagen om deras exportplaner. Marknadsföringsmötena möjliggör för ISP att på ett tidigt stadium i exportprocessen inrikta exportörer bort från marknader för vilka tillstånd i ett senare skede inte kan påräknas. Detta upplägg innebär att huvuddelen av ISP:s negativa besked lämnas underhand i samband med marknadsföringsmöten och att antalet faktiska ansökningar rörande icke önskvärda mottagarländer reduceras.

För det fall en exportör på ett tidigt stadium önskar att pröva om en utförsel av krigsmateriel eller lämnande av tekniskt bistånd är möjligt kan denne begära ett skriftligt förhandsbesked från ISP. Det kan exempelvis röra ett tidigare oprövat mottagarland eller ske inför en större marknadsföringssatsning. Det finns inget lagstadgat krav på att ett förhandsbesked måste begäras. Beskeden är icke-bindande och lämnas utifrån de förutsättningar som råder för tillfället. En förnyad prövning görs alltid i samband med en

eventuell anbudsunderrättelse och vid en ansökan om utförseltillstånd även om ett positivt förhandsbesked finns sedan tidigare.

I tabell 4 redovisas antal skriftliga förhandsbesked rörande krigsmateriel som ISP lämnat under de senaste fem åren.

Tabell 4 Antal lämnade förhandsbesked rörande krigsmateriel 2014–2018

Ärendetyp	2014	2015	2016	2017	2018
Förhandsbesked	34	31	47	30	34

Under 2018 lämnades totalt 34 förhandsbesked, varav vissa avsåg flera länder. Antalet positiva förhandsbesked som lämnades var 21 och avsåg 11 länder. Antalet negativa förhandsbesked som lämnades var 13 och avsåg 10 länder.

Anbudsunderrättelser

Senast fyra veckor innan ett bindande anbud om försäljning av krigsmateriel lämnas eller ett köpeavtal ingås, ska ISP underrättas om detta. I det enskilda fallet får ISP förbjuda att anbud lämnas eller att avtal ingås. Kravet på anbudsunderrättelse innebär ytterligare ett kontrollsteg i exportprocessen och minskar risken för att svensk försvarsindustri ingår kontrakt som exempelvis skulle stå i strid med svensk utrikespolitik.

En anbudsunderrättelse behöver inte lämnas om anbudet eller avtalet uteslutande avser reservdelar, komponenter eller tekniskt bistånd till tidigare utförd materiel. Det går att ansöka om ett generellt undantag från underrättelseskyldighet avseende viss materiel till särskilt angivna länder. De flesta större exporterande företag erhåller generella undantag för anbud understigande 500 mnkr till länder inom Europeiska unionen samt vissa andra etablerade samarbetsländer. En stor del av de anbudsunderrättelser som inkommer till ISP rör därför länder utanför kretsen av etablerade samarbetsländer.

I tabell 5 redovisas antalet godkända anbudsunderrättelser och generella undantag under den senaste femårsperioden.

Tabell 5 Antal anbudsunderrättelser och generella undantag rörande krigsmateriel 2014–2018

Ärendetyp	2014	2015	2016	2017	2018
Anbudsunderrättelse	258	262	252	261	294
Generellt undantag	20	24	23	20	29
Totalt	278	286	275	281	323

Under 2018 redovisades totalt 323 anbudsunderrättelser och generella undantag. Av totalt 294 anbudsunderrättelser har 274 godkänts och 20 förbjudits. Vissa anbudsunderrättelser avsåg flera länder. Under 2018 omfattades 54 länder av de godkända anbudsunderrättelserna och 10 länder av de förbjudna anbudsunderrättelserna.

Utförseltillstånd

Utförsel av krigsmateriel och lämnande av tekniskt bistånd till någon utanför landet kräver tillstånd från ISP. Ansökan om utförseltillstånd kan föregås av ett förhandsbesked, och ska vid utförsel för försäljning föregås av en anbuds- eller avtalsunderrättelse. Det finns tre typer av utförseltillstånd. Individuella tillstånd utfärdas för en specifikt angiven mottagare i ett specifikt land medan globala tillstånd möjliggör utförsel till flera mottagare i flera länder av en obegränsad mängd krigsmateriel. Generella tillstånd är inte begränsade till kvantitet eller värde och möjliggör utförsel till samtliga EES-länder. Utförseltillstånd krävs i regel även vid transitering av krigsmateriel genom Sverige. Sedan 2012 finns ett undantag från tillståndskravet då transitering sker vid överföring från ett EES-land till ett annat.

I skrivelsen redovisas individuella och globala tillstånd som utfärdats avseende försäljning samt leasing av krigsmateriel. Värdet och omfattningen av de tillstånd som utfärdats av ISP ger endast en indikation på hur den faktiska exporten kan komma att se ut under efterföljande år. Detta beror bland annat på att inte alla tillstånd nyttjas och att de faktiska leveranserna kan ske flera år efter att utförseltillståndet utfärdats. Det aggregerade värdet på beviljade utförseltillstånd har blivit en allt sämre indikator på nästkommande års leveranser i takt med att fler globala tillstånd utfärdas och generella tillstånd används.
I tabell 6 redovisas antalet ansökningar om utförseltillstånd som behandlats av ISP under de senaste fem åren. Notera att uppgifter om fördelningen mellan individuella och globala tillstånd finns endast tillgänglig för 2018.

Tabell 6 Antal behandlade ansökningar om utförsel rörande krigsmateriel 2014–2018

Tillståndstyp	2014	2015	2016	2017	2018
Individuella	981	1041	969	1012	581
Globala	-	-	-	-	300
Transitering	62	82	90	92	82
Totalt	1 043	1 123	1 059	1 104	963

I tabell 7 redovisas värdet och procentuell förändring avseende beviljade utförseltillstånd rörande krigsmateriel under de senaste fem åren uppdelat på KS/ÖK.

Tabell 7 Värdet av beviljade utförseltillstånd i löpande priser samt årlig procentuell förändring 2014–2018 (mnkr)

Materielkategori	2014	2015	2016	2017	2018
Krigsmateriel för strid	1 349 (-78)	2 790 (+107)	47 790 (+1 613)	4 122 (-91)	4 405 (+7)
Övrig krigsmateriel	3 132 (-10)	2 159 (-31)	14 089 (+553)	4 016 (-71)	4 060 (+1)
Totalt	4 481 (-54)	4 949 (+10)	61 879 (+1 150)	8 138 (-87)	8 465 (+4)

I tabell 8 redovisas de individuella och globala utförseltillstånd som utfärdats under 2018 rörande försäljning av krigsmateriel. Tabellen innehåller information om antalet tillstånd

som utfärdats per land, liksom värdet och, på en aggregerad nivå, vilka materielkategorier som tillstånden avsett.

Tabell 8 Beviljade utförseltillstånd rörande försäljning av krigsmateriel per land 2018

Land	Antal tillstånd	Kategorier av krigsmateriel	KS/ÖK	Värdet av tillstånden
EU				
Belgien	16	1,5,8,13,17,21,22	KS/ÖK	126 503 333
Bulgarien	2	13,17	ÖK	1 000 000
Cypern	1	13	ÖK	0
Danmark	19	1,3,5,11,13,17,21,22	KS/ÖK	3 820 491
Estland	6	1,3,13,14,22	KS/ÖK	186 525 589
Finland	28	1,2,3,4,5,6,8,13,14,17,18,21,22	KS/ÖK	744 112 069
Frankrike	34	1,3,5,6,8,11,13,14,17,22	KS/ÖK	139 003 582
Grekland	1	13	ÖK	0
Irland	4	2,4,13,22	KS/ÖK	0
Italien	14	3,5,8,13,14,17,21,22	KS/ÖK	50 251 878
Kroatien	2	13,17	ÖK	44 000
Lettland	13	1,2,3,13,18,22	KS/ÖK	45 973 380
Litauen	5	4,5,8,13,14,17,18,21,22	KS/ÖK	107 415 309
Luxemburg	1	13	ÖK	0
Malta	1	13	ÖK	0
Nederländerna	8	1,2,7,13,17,21,22	KS/ÖK	9 132 743
Polen	16	3,4,5,8,13,18,21,22	KS/ÖK	48 501 083
Portugal	3	3,13	KS/ÖK	80 000
Rumänien	7	2,3,6,13,17	KS/ÖK	38 814 754
Slovakien	3	3,5,13	KS/ÖK	3 108 421
Slovenien	5	2,3,6,13,18,22	KS/ÖK	21 266 000
Spanien	20	1,3,4,6,8,13,17,21,22	KS/ÖK	24 303 216
Storbritannien	25	3,4,5,8,13,16,17,18,21,22	KS/ÖK	863 722 607
Sverige	4	4,5,9,11,13,18,21,22	KS/ÖK	2 921 600
Tjeckien	11	1,2,3,4,5,8,10,13,14,15,17,21,22	KS/ÖK	2 249 491
Tyskland	69	1,3,4,5,6,8,9,13,16,17,18,21,22	KS/ÖK	194 048 025
Ungern	5	3,4,5,8,10,13,14,15,17,21,22	KS/ÖK	1 825 000
Österrike	13	1,3,6,8,10,11,13,17,21,22	KS/ÖK	481 151 262
Totalt	301	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11, 13,14,15,16,17,18,21,22		3 095 773 833
ÖVRIGA EUROPA				
Andorra	1	3	ÖK	35 000
Island	2	13,17	ÖK	0
Liechtenstein	1	13	ÖK	0
Norge	43	1,3,5,8,13,17,18,21,22	KS/ÖK	338 632 441
Schweiz	17	2,4,5,8,11,13,14,17,18,21,22	KS/ÖK	1 232 385 937

Land	Antal tillstånd	Kategorier av krigsmateriel	KS/ÖK	Värdet av tillstånden
Turkiet	2	5,11,21,22	ÖK	120 000
Totalt	63	1,2,3,4,5,8,11,13,14,17,18,21,22		1 571 173 378
NORDAMERIKA				
Kanada	9	2,3,5,13,14,17,21,22	KS/ÖK	159 285 446
USA	52	2,3,5,6,8,13,14,17,18,21,22	KS/ÖK	1 049 868 717
Totalt	60	2,3,5,6,8,13,14,17,18,21,22		1 209 154 163
CENTRALAMERIKA				
Mexiko	3	2,5,13,21,22	ÖK	0
Totalt	3	2,5,13,21,22		0
SYDAMERIKA				
Argentina	1	13	ÖK	0
Brasilien	8	2,4,5,13,17,21,22	KS/ÖK	79 315 000
Chile	1	13	ÖK	0
Ecuador	1	5	ÖK	1 000 000
Uruguay	2	3,13	ÖK	100 000
Totalt	9	2,3,4,5,13,17,21,22		80 415 000
NORDOSTASIEN				
Japan	21	2,3,4,5,13,14,22	KS/ÖK	186 968 709
Sydkorea	13	4,5,7,8,9,13,21,22	KS/ÖK	452 633 235
Totalt	33	2,3,4,5,7,8,9,13,14,21,22		639 601 944
SYDOSTASIEN				
Filippinerna	4	5,21,22	ÖK	112 004 908
Indonesien	1	14	ÖK	618 368
Malaysia	4	2,3,4,13,14,22	KS/ÖK	31 125 000
Singapore	8	4,5,6,8,9,13,14,21,22	KS/ÖK	80 100
Thailand	4	2,4,5,10,11,14,15,17,21,22	ÖK	1 158 276
Totalt	20	2,3,4,5,6,8,9,10, 11,13,14,15,17,21,22		144 986 652
SYDASIEN				
Indien	12	2,3,5,11,13,14,17,18,22	KS/ÖK	23 096 377
Pakistan	3	4,5,10,11,15,16,17,21,22	ÖK	850 000 000
Totalt	15	2,3,4,5,10,11,13, 14,15,16,17,18,21,22		873 096 377
MELLANÖSTERN				

Land	Antal tillstånd	Kategorier av krigsmateriel	KS/ÖK	Värdet av tillstånden
Förenade Arabemiraten	3	2,4,5,10,11,21,22	ÖK	70 000
Jordanien	1	14	ÖK	2 710 258
Kuwait	2	14	ÖK	5 105 129
Oman	2	4,6,7,11,21,22	ÖK	2 820 000
Qatar	2	14,17	ÖK	6 968 806
Totalt	8	2,4,5,6,7,10,11,14,17,21,22		17 674 193
NORDAFRIKA				
Algeriet	2	4,5,18,21,22	KS/ÖK	0
Totalt	2	4,5,18,21,22		0
ÖVRIGA AFRIKA				
Sydafrika	8	4,5,10,13,14,21,22	KS/ÖK	225 607 020
Zambia	1	3	KS	19 200
Totalt	9	3,4,5,10,13,14,21,22		225 626 220
OCEANIEN				
Australien	15	2,3,5,10,11,13,14, 15,16,17,18,21,22	KS/ÖK	607 624 303
Nya Zeeland	2	3,13	KS/ÖK	26 880
Totalt	16	2,3,5,10,11,13,14, 15,16,17,18,21,22		607 651 183
TOTALT	524	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11, 13,14,15,16,17,18,21,22		8 465 152 943

Följdleveranser

Följdleveranser till tidigare levererad krigsmateriel har en särställning i de svenska riktlinjerna för utförsel. Enligt riktlinjerna bör tillstånd beviljas för utförsel av reservdelar till krigsmateriel som tidigare har exporterats eller överförts med tillstånd, om det inte finns ett ovillkorligt hinder. Detsamma bör gälla beträffande speciell ammunition till tidigare levererad krigsmateriel och andra leveranser som har direkt samband med tidigare levererad krigsmateriel. Följdleveranser bör bedömas från fall till fall enligt dessa förutsättningar.

I tabell 9 redovisas huruvida vissa beviljade tillstånd har avsett affärer utan koppling till tidigare export, eller följdleveranser. En uppdelning görs därutöver mellan sådana följdleveranser som avsett reservdelar, ammunition eller support till tidigare levererad materiel och andra typer av följdleveranser såsom uppgraderingar eller ytterligare anskaffningar av tidigare levererad materiel. Export av reservdelar, ammunition eller support till tidigare levererad materiel utgör enligt praxis de följdleveranstyper för vilka presumtionen för att bevilja tillstånd är starkast.

Historiskt har ett stort fokus fästs vid de tillstånd som utfärdats för export till länder utanför den traditionella samarbetskretsen. ISP har därför valt att i tabell 9 mer detaljerat redovisa beviljade tillstånd som rör länder utanför EU- och OECD-kretsen.

Tabell 9 Detaljerad beskrivning av beviljade utförseltillstånd för försäljning av krigsmateriel till länder utanför EU- och OECD-kretsen

Land	Totalt antal beviljade tillstånd	Reservdelar/ammunition/support	Annan följdleverans	Antal tillstånd rörande nya affärer
Algeriet	2	1	1	0
Argentina	1	0	0	1
Brasilien	8	3	1	4
Ecuador	1	0	1	0
Filippinerna	4	0	3	1
Förenade Arabemiraten	3	2	1	0
Indien	12	1	7	4
Indonesien	1	0	0	1
Jordanien	1	0	1	0
Kuwait	2	1	1	0
Malaysia	4	2	0	2
Oman	2	0	1	1
Pakistan	3	2	1	0
Qatar	2	0	2	0
Singapore	8	5	0	3
Sydafrika	8	6	1	1
Thailand	4	4	0	0
Turkiet	2	1	1	0
Uruguay	1	0	0	1
Totalt	69	28	22	19

Generella utförseltillstånd

ISP beslutade 2012 att införa fem olika typer av generella tillstånd. Tillstånden möjliggör förenklad överföring inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Användning av generella tillstånd kräver inte någon ansökan. En förutsättning för att någon ska kunna nyttja ett generellt tillstånd är istället att ISP underrättas senast fyra veckor före den första dagen då tillståndet används. Generella tillstånd är inte begränsade till kvantitet eller värde. Till varje generellt tillstånd finns en bilaga som anger vilken krigsmateriel och tekniskt bistånd som omfattas av just det tillståndet. I tabell 10 redovisas de fem typer av generella tillstånd som infördes 2012.

Tabell 10 Typer av generella tillstånd rörande utförsel av krigsmateriel

TFS-nummer	Omfattning
2012:7	Utförsel av krigsmateriel samt lämnade av tekniskt bistånd till en försvarsmakt eller en avtalsslutande myndighet i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES)
2012:8	Utförsel av krigsmateriel samt lämnade av tekniskt bistånd till en certifierad mottagare i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES)
2012:9	Utförsel av krigsmateriel samt lämnade av tekniskt bistånd till ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) för demonstration, utvärdering och utställning
2012:10	Utförsel av krigsmateriel samt lämnade av tekniskt bistånd till ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) för underhåll eller reparation
2012:11	Utförsel av krigsmateriel samt lämnade av tekniskt bistånd till ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) efter underhåll, reparation eller demonstration

I tabell 11 redovisas antalet anmälningar om användning av de olika generella tillstånden under 2018.

Tabell 11 Anmälan om användning av generella tillstånd 2018 rörande utförsel av krigsmateriel

	TFS 2012:7	TFS 2012:8	TFS 2012:9	TFS 2012:10	TFS 2012:11
Antal anmälningar	3	1	3	1	2

I tabell 12 redovisas en summering över samtliga anmälningar om användning av de olika generella tillstånden sedan införandet 2012.

Tabell 12 Anmälan om användning av generella tillstånd rörande utförsel av krigsmateriel 2012–2018

	TFS 2012:7	TFS 2012:8	TFS 2012:9	TFS 2012:10	TFS 2012:11
Antal anmälningar	16	8	25	13	15

Faktisk export 2018

Den faktiska export som redovisas i skrivelsen avser krigsmateriel och tekniskt bistånd som både levererats och fakturerats under aktuellt år. Uppgifterna bygger på de leveransdeklarationer som varje innehavare av tillverknings- eller tillhandahållandetillstånd årligen är skyldig att redovisa till ISP.

Den faktiska exporten är i regel den del av redovisningen som genererar det största intresset i riksdagen, hos allmänheten och i media. Skrivelsen innehåller därför ett antal tabeller med olika skärningspunkter rörande faktisk export.

I tabell 13 redovisas värdet av den faktiska exporten av krigsmateriel 2018 per land. Tabellen är uppdelad på KS/ÖK och innehåller, på aggregerad nivå, information om vilka materielkategorier som exporten har avsett.

Tabell 13 Värdet av den faktiska exporten av krigsmateriel 2018 per land

Land	Kategorier av krigsmateriel	Värde KS	Värde ÖK	Totalt
EU				
Belgien	3,5,8,10,13,17	12 565 505	20 908 395	33 473 900
Bulgarien	3,8,13,17	21 704 446	1 328 080	23 032 526
Danmark	1,2,3,5,6,8,11,14,17,21,22	3 221 924	136 615 509	139 837 433
Estland	1,2,3,6,14,17	47 613 571	97 738 817	145 352 388
Finland	1,2,3,4,5,6,8,10,13,14,17,22	32 557 127	104 494 123	137 051 250
Frankrike	1,3,5,6,8,10,11,13,14,17,22	51 958 369	240 691 203	292 649 572
Irland	2,22	0	500 357	500 357
Italien	3,4,5,6,8,10,13,14,17	16 873 759	28 445 176	45 318 935
Kroatien	3,13,17	6 216	929 740	935 956
Lettland	1,2,3,4,18	52 938 971	50 872 061	103 811 032
Litauen	3,8,11,17	19 600	2 316 066	2 335 666
Luxemburg	14	0	25 732	25 732
Nederländerna	1,2,5,6,7,8,13,14,17	5 782 777	359 280 994	365 063 771
Polen	3,5,6,8,10,11,13,14,17,18,22	80 040 462	37 917 803	117 958 265
Portugal	3	0	768 126	768 126
Rumänien	2,3,6,17	0	18 299 890	18 299 890
Slovakien	3,5,13	1 589 171	724 343	2 313 514
Slovenien	2,3,6,13,18	4 053 286	1 596 371	5 649 657
Spanien	1,3,8,9,11,13,14,21	4 103 625	33 899 022	38 002 647
Storbritannien	1,3,4,5,6,8,10,13,14,16,17,21,22	153 712 871	202 275 915	355 988 786
Tjeckien	1,2,3,4,6,8,10,13,17	43 102 067	572 318 824	615 420 891
Tyskland	1,3,4,5,6,8,11,13,14,16,17,21,22	87 798 815	336 827 649	424 626 464
Ungern	3,8,10,17	1 274 863	761 727 721	763 002 584
Österrike	1,2,3,4,6,8,10,14,17	11 895 876	231 787 150	243 683 026
Totalt	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,13,14,16,17,18,21,22	632 813 301	3 243 535 667	3 876 348 968

Land	Kategorier av krigsmateriel	Värde KS	Värde ÖK	Totalt
ÖVRIGA EUROPA				
Andorra	3	3 560	404 081	407 641
Grönland	1	0	38 020	38 020
Island	1,3,8,17	54 010	1 847 435	1 901 445
Norge	1,2,3,4,5,6,8,10, 13,14,15,17,18,22	188 233 621	182 062 041	370 295 662
Schweiz	1,3,4,5,6,8,10,11,13 ,14,17,21	3 069 733	63 530 368	66 600 101
Turkiet	11,13,22	0	298 903 897	298 903 897
Totalt	1,2,3,4,5,6,8,10,11, 13,14,15,17,18,21,2 2	191 360 924	546 785 842	738 146 766
NORDAMERIKA				
Kanada	2,3,5,8,13, 14,17,21,22	51 847 573	178 898 686	230 746 259
USA	2,3,4,5,6,8,10,11, 13,14,17,18,21,22	427 739 976	226 023 648	653 763 624
Totalt	2,3,4,5,6,8,10,11, 13,14,17,18,21,22	479 587 549	404 922 334	884 509 883
CENTRALAMERIKA				
Mexiko	2,5,10,13,22	69 643 202	26 349 719	95 992 921
Totalt	2,5,10,13,22	69 643 202	26 349 719	95 992 921
SYDAMERIKA				
Argentina	2,3,13,14	12 000 000	3 204 449	15 204 449
Brasilien	2,4,5,10,14,17,18,2 1,22	2 825 168 994	129 958 050	2 955 127 044
Chile	3	0	240 930	240 930
Ecuador	5	0	935 456	935 456
Peru	8	1 527 590	0	1 527 590
Uruguay	3	0	130 407	130 407
Totalt	2,3,4,5,8,10,13,14,1 7,18,21,22	2 838 696 584	134 469 292	2 973 165 876
NORDOSTASIEN				
Japan	2,3,4,5,14,22	41 681 600	38 632 879	80 314 479
Sydkorea	5,8,9,13,21,22	115 426	193 926 048	194 041 474
Totalt	2,3,4,5,8,9,13,14,21 ,22	41 797 026	232 558 927	274 355 953
SYDOSTASIEN				
Brunei	2	0	192 945	192 945
Filippinerna	5	14 751 957	4 214 508	18 966 465

Land	Kategorier av krigsmateriel	Värde KS	Värde ÖK	Totalt
Indonesien	14	0	586 190	586 190
Malaysia	2,3,5,21	54 260 651	248 765	54 509 416
Singapore	4,5,6,9,11,13,14,22	3 993 218	91 653 475	95 646 693
Thailand	5,10,22	0	111 440 819	111 440 819
Totalt	2,3,4,5,6,9,10,11,13,14,21,22	73 005 826	208 336 702	281 342 528
SYDASIEN				
Indien	2,3,5,8,9,10,11,13,14,17,22	629 021 724	160 352 947	789 374 671
Pakistan	4,5,10,11,21,22	0	1 050 396 512	1 050 396 512
Totalt	2,3,4,5,8,9,10,11,13,14,21,22	629 021 724	1 210 749 459	1 839 771 183
MELLANÖSTERN				
Bahrain	5,22	0	788 200	788 200
Förenade Arabemiraten	2,3,4,5,11,15,17,21,22	3 370 883	78 867 850	82 238 733
Jordanien	13	0	13 131 375	13 131 375
Kuwait	4,21	0	7 002 402	7 002 402
Oman	5,14	0	3 999 910	3 999 910
Qatar	17	0	1 982 721	1 982 721
Saudiarabien	4,5,11	3 500 000	81 620 007	85 120 007
Totalt	2,3,4,5,11,13,14,15,17,21,22	6 870 883	187 392 465	194 263 348
NORDAFRIKA				
Algeriet	4,5,22	3 164 625	8 225 958	11 390 583
Totalt	4,5,22	3 164 625	8 225 958	11 390 583
ÖVRIGA AFRIKA				
Botswana	3	0	80 957	80 957
Sydafrika	1,2,3,4,5,8,10,13,17,21,22	6 590 000	121 465 731	128 055 731
Zambia	3	19 200	95 299	114 499
Totalt	1,2,3,4,5,8,10,13,17,21,22	6 609 200	121 641 987	128 251 187
OCEANIEN				
Australien	2,3,4,5,8,10,11,14,15,17,21,22	22 257 502	46 700 269	68 957 771
Nya Zeeland	1,2,3,17	58 480	1 966 953	2 025 433
Totalt	1,2,3,4,5,8,10,11,14,15,17,21,22	22 315 982	48 667 222	70 983 204

Land	Kategorier av krigsmateriel	Värde KS	Värde ÖK	Totalt
INTERNATIONELLA ORGANISATIONER				
FN	22	0	1 868 130	1 868 130
Totalt	22	0	1 868 130	1 868 130
TOTALT		4 994 886 826	6 375 503 704	11 370 390 530

I tabell 14 redovisas motsvarande export 2018 per region. Regionuppdelningen följer den uppdelning som görs i EU:s årliga statistikrapport till vilken ISP bidrar med statistiskt underlag.

Tabell 14 Andel av den faktiska exporten av krigsmateriel 2018 per region

Region	Procent
EU	34,1 %
Sydasien	16,2 %
Mellanöstern	1,7 %
Sydostasien	2,5 %
Nordamerika	7,8 %
Övriga Europa	6,5 %
Övriga Afrika	1,1 %
Oceanien	0,6 %
Nordostasien	2,4 %
Nordafrika	0,1 %
Centralamerika och Karibien	0,8 %
Sydamerika	26,1 %
Internationella organisationer	0,1 %

Tabell 15 Faktisk export av krigsmateriel fördelad på länder uppdelade efter inkomst

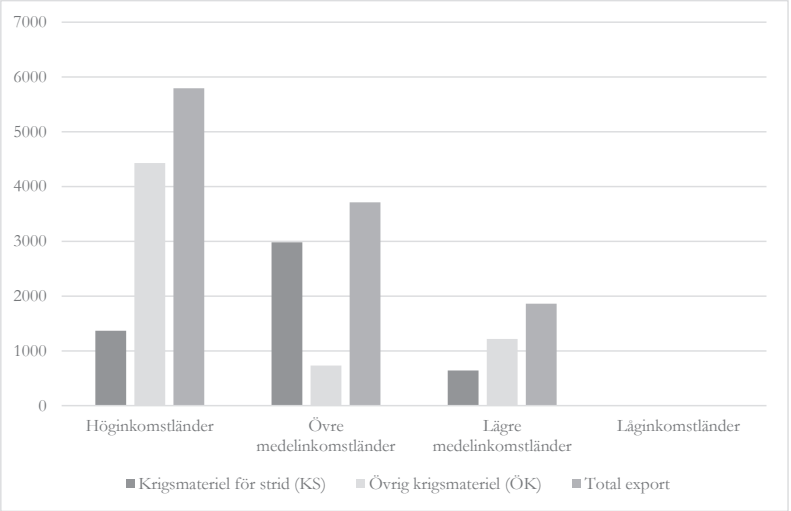

Indelningen av länder är baserad på den sammanställning som Världsbanken gjort om länders ekonomiska status. En fullständig lista över länderindelningen finns på webbplatsen *www.worldbank.org*. De länder Sverige exporterar krigsmateriel till eller har beviljat utförseltillstånd till under 2018 följer indelningen: **Höginkomstländer:** Andorra, Argentina, Australien, Bahrain, Belgien, Brunei, Chile, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Förenade Arabemiraten, Grönland, Irland, Island, Italien, Japan, Kanada, Kroatien, Kuwait, Lettland, Litauen, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Nya Zeeland, Oman, Polen, Portugal, Qatar, Republiken Korea, Saudiarabien, Schweiz, Singapore, Slovakien, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Tjeckien, Tyskland, Ungern, Uruguay, USA, Österrike. **Övre medelinkomstländer:** Algeriet, Botswana, Brasilien, Bulgarien, Ecuador, Jordanien, Malaysia, Mexiko, Montenegro, Peru, Rumänien, Sydafrika, Thailand, Turkiet, Ungern. **Lägre medelinkomstländer:** Filippinerna, Indien, Indonesien, Pakistan, Zambia. **Låginkomstländer: -**

I tabell 16 redovisas den faktiska exporten 2018 per ML-kategori uppdelat på KS/ÖK. Det bör noteras att ML11, ML13–18 och ML20–22 endast innefattar ÖK.

Tabell 16 Värdet av den faktiska exporten av krigsmateriel 2018 per materielkategori

Materielkategori	Värde KS	Värde ÖK
ML1	5 966 815	11 415 377
ML2	485 756 486	114 540 008
ML3	992 220 961	458 816 469
ML4	182 948 986	275 018 242
ML5	177 073 955	656 231 154

Materielkategori	Värde KS	Värde ÖK
ML6	24 269 914	953 432 623
ML7	0	62 481
ML8	298 436 970	332 921
ML9	0	89 627 456
ML10	2 828 212 739	2 416 548 641
ML11	-	435 930 595
ML12	0	0
ML13	-	203 122 406
ML14	-	119 270 323
ML15	-	11 263 139
ML16	-	4 393 593
ML17	-	90 169 367
ML18	-	7 634 295
ML19	0	0
ML20	-	0
ML21	-	93 006 301
ML22	-	434 688 313

I tabell 17 redovisas faktisk export av små och lätta vapen samt bärbara luftförsvarssystem (eng. *Man-Portable Air Defence Systems, MANPADS*). Uppgifterna ingår i den redovisning som Sverige årligen lämnar till FN.

Tabell 17 Faktisk export av små och lätta vapen samt MANPADS enligt definitionen i FN:s vapenregister

Små vapen	
1. Revolvrar och automatpistoler	Ingen export
2. Gevär och karbiner	Ingen export
3. Kulsprutepistoler	Ingen export
4. Automatkarbiner	Ingen export
5. Lätta kulsprutor	Ingen export
6. Övrigt	Finkalibrig ammunition har exporterats till Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Norge, Slovakien, Tyskland, Tjeckien, USA samt Österrike.

Lätta vapen	
1. Tunga kulsprutor (12,7 mm)	Ingen export
2. Granattillsats för montering på vapen (40 mm)	Granater har exporterats till Danmark samt Lettland.
3. Bärbara pansarvärnspjäser	Ingen export
4. Rekylfria vapen (granatgevärssystem)	Granatgevär har exporterats till Argentina, Australien, Japan, Slovenien samt Sydafrika. Reservdelar, övningsmateriel, komponenter och ammunition till granatgevär har exporterats till Argentina, Australien,

Små vapen	
1. Revolvrar och automatpistoler	Ingen export
	Danmark, Estland, Indien, Irland, Japan, Kanada, Lettland, Norge, Nya Zeeland, Slovenien, Sydafrika, Tjeckien, USA samt Österrike.
5. Bärbara pansarvapen	Pansarvapen har exporterats till Finland, Lettland, Polen samt USA. Reservdelar, övningsvapen och komponenter till pansarvärnsvapen har exporterats till Danmark, Norge, Schweiz, USA samt Österrike.
6. Granatkastare med kaliber mindre än 75 mm	Ingen export
7. Övrigt	Ingen export

MANPADS (Man-Portable Air Defence Systems)
Robotar, reservdelar, övningsmateriel m.m. till MANPADS har exporterats till Australien, Brasilien, Lettland, Singapore och Tjeckien till ett sammanlagt värde av 106 mnkr.

Faktisk export över tid

För att på ett bättre sätt kunna identifiera trender och tendenser inom krigsmaterielområdet bör exportstatistiken företrädesvis visas över tid. Enstaka försäljningar och leveranser av större krigsmaterielsystem kan orsaka kraftiga svängningar i statistiken.

I tabell 18 redovisas värdet och procentuell förändring från föregående år avseende den faktiska exporten under de senaste fem åren uppdelat på KS/ÖK.

Tabell 18 Värdet av den faktiska exporten av krigsmateriel i löpande priser samt årlig procentuell förändring 2014–2018 (mnkr)

Materielkategori	2014	2015	2016	2017	2018
Krigsmateriel för strid	3 258 (-41)	3 560 (+9)	4 410 (+24)	6 697 (+52)	4 995 (-25)
Övrig krigsmateriel	4 700 (-26)	4 043 (-14)	6 579 (+63)	4 554 (-30)	6 375 (+40)
Totalt	7 958 (-33)	7 603 (-4)	10 989 (+45)	11 251 (+2)	11 370 (+1)

I figur 1 redovisas värdeutvecklingen över längre tid (1972–2018).

Figur 1 Värdeutveckling avseende den faktiska exporten av krigsmateriel i löpande priser 1972–2018 (mnkr)

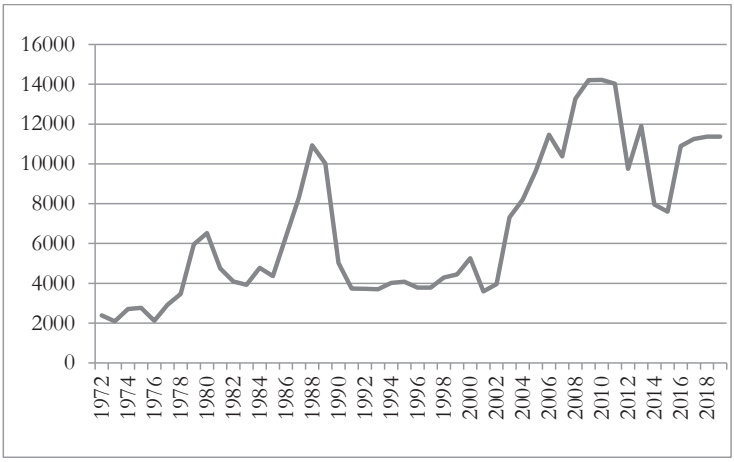

I tabell 19 redovisas krigsmaterielexportens andel av Sveriges totala varuexport under de senaste fem åren. Det bör nämnas att svensk krigsmaterielexport även redovisas i den allmänna utrikeshandelsstatistiken som grundas på Tullverkets uppgifter till Statistiska centralbyrån (SCB). SCB använder sig av andra produktkategorier än ISP i sin redovisning och siffrorna är således inte direkt jämförbara med ISP:s statistik.

Tabell 19 Krigsmaterielexportens andel av Sveriges totala varuexport i löpande priser 2014–2018

Typ av export	2014	2015	2016	2017	2018
Krigsmaterielexport	7 958	7 603	10 989	11 251	11 370
Total varuexport	1 127 000	1 180 600	1 192 700	1 306 900	1 441 200
Andel	0,71 %	0,64 %	0,92 %	0,86 %	0,79 %

I tabell 20 redovisas värdet av exporten per land under de senaste tre åren.

Tabell 20 Värdet av den faktiska exporten av krigsmateriel per land 2016–2018 (mnkr)

Land	2016	2017	2018
EU			
Belgien	11	11	33
Bulgarien	19	50	23
Danmark	172	214	140
Estland	109	72	145

Land	2016	2017	2018
Finland	216	240	137
Frankrike	352	293	293
Grekland	0,6		
Irland	0	27	0,5
Italien	79	91	45
Kroatien	0,7	2,1	0,9
Lettland	44	33	104
Litauen	44	19	2,3
Luxemburg	28	119	0,025
Nederländerna	274	499	365
Polen	89	140	118
Portugal	1,5	1,2	0,8
Rumänien	1,5	0,7	18
Slovakien	11	2,8	2,3
Slovenien	0,4	0,2	5,6
Spanien	201	50	38
Storbritannien	240	285	356
Tjeckien	21	28	615
Tyskland	619	615	425
Ungern	7	4,1	763
Österrike	98	133	244
Totalt	2 455	2 931	3 876
ÖVRIGA EUROPA			
Andorra	0,4	0,3	0,4
Grönland	0	0,1	0,04
Island	0,7	1,7	1,9
Norge	2 727	621	370
Schweiz	55	170	67
Turkiet	89	71	299
Totalt	2 872	864	738
NORDAMERIKA			
Kanada	97	322	231
USA	719	813	654
Totalt	816	1 134	885
CENTRALAMERIKA			
Mexiko	82	68	96
Totalt	82	68	96
SYDAMERIKA			
Argentina	0	7,8	15
Brasilien	2 821	3 467	2 955
Chile	8,3	0,2	0,2

Land	2016	2017	2018
Ecuador	0	0,4	0,9
Peru	0	0	1,5
Uruguay	0	0,1	0,1
Totalt	2 829	3 476	2 973
NORDOSTASIEN			
Japan	31	26	80
Sydkorea	328	152	194
Totalt	359	178	274
CENTRALASIEN			
Kazakstan	0,3	0	0
Totalt	0,3	0	0
SYDOSTASIEN			
Brunei	0	52	0,2
Filippinerna	0	0	19
Indonesien	0	0,3	0,6
Malaysia	14	17	55
Singapore	96	215	96
Thailand	424	52	11
Totalt	534	336	281
SYDASIEN			
Indien	346	1 366	789 375
Pakistan	177	110	1 050 397
Totalt	523	1 497	1 840
MELLANÖSTERN			
Bahrain	0	0,1	0,8
Förenade Arabemiraten	108	149	82
Jordanien	8,0	9,1	13
Kuwait	0	0	7,0
Oman	1,8	0	4,0
Qatar	46	6,3	2,0
Saudiarabien	1,9	6,6	85
Totalt	166	171	194
NORDAFRIKA			
Algeriet	38	9,2	11
Tunisien	0	0,4	0
Totalt	38	9,6	11
ÖVRIGA AFRIKA			
Botswana	0,1	38	0,08
Mauritius	0	0,4	0

Land	2016	2017	2018
Namibia	0,3	0,1	0
Sydafrika	255	277	128
Zambia	0,2	0,1	0,1
Totalt	255	315	128
OCEANIEN			
Australien	50	258	69
Nya Zeeland	3,7	12	2
Totalt	54	271	71
INTERNATIONELLA ORGANISATIONER			
FN	7,9	0,8	1,9
Totalt	7,9	0,8	1,9
TOTALT	10 990	11 251	11 370

Annan utlandsverksamhet

Vid sidan av exporten finns vissa krav på tillstånd och redovisning för ytterligare utlandsverksamhet.

Avtal om tillverkningsrätt och samarbete

Att ingå avtal som innebär upplåtelse eller överlåtelse av tillverkningsrätt till någon utanför Sverige kräver tillstånd enligt 7 § lagen om krigsmateriel. Enligt 8 § samma lag krävs tillstånd att ingå samarbetsavtal med någon utanför landet om att gemensamt med denne eller för dennes räkning tillhandahålla tekniskt bistånd till någon i utlandet, utveckla krigsmateriel eller metod för framställning av sådan materiel eller om att gemensamt tillverka krigsmateriel. Därutöver krävs, enligt 9 § lagen om krigsmateriel, ISP:s tillstånd att ingå avtal om tillägg eller ändring av avtal av sådant slag som kräver tillstånd enligt 7 eller 8 § den nämnda lagen.

Under 2018 beviljade ISP 6 st. tillstånd för svenska företag att ingå avtal som innebär upplåtelse eller överlåtelse av tillverkningsrätt till någon utanför Sverige. Därutöver beviljades 17 st. tillstånd för svenska myndigheter och svenska företag att ingå samarbetsavtal med någon utanför landet.

ISP beviljade under 2018 14 st. tillstånd för svenska myndigheter och svenska företag att ingå avtal om tillägg eller ändring av avtal.

Totalt har 23 st. företag och 2 st. myndigheter redovisat 210 st. gällande avtal om tillverkningsrätt och samarbete i sammanlagt 36 st. länder.

Utländskt ägande

Den som har ett tillverknings- eller tillhandahållandetillstånd avseende krigsmateriel har, enligt 17 § lagen om krigsmateriel, skyldighet att lämna uppgift till ISP om ägande i utländska rättssubjekt som bedriver utveckling, tillverkning, marknadsföring eller försäljning av krigsmateriel.

Under 2018 redovisade 19 st. företag ägande i 104 st. utländska rättssubjekt i sammanlagt 42 st. länder.

Militärt inriktad utbildning

Militärt inriktad utbildning av utländska medborgare får enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel inte bedrivas inom eller utom landet utan tillstånd av ISP. Förbudet gäller inte utbildning som anordnas av statliga myndigheter eller utbildning som är knuten till försäljning av krigsmateriel för vilken utförseltillstånd erhållits.

Ett tillstånd för militärt inriktad utbildning utfärdades under år 2018.

Vidareöverlåtelse av krigsmateriel

Krigsmateriel som exporterats från Sverige är i regel förenad med slutanvändaråtaganden som köparen, genom att underteckna ett slutanvändarintyg, är förbunden vid. För det fall att en tidigare köpare önskar vidareöverlåta sådan krigsmateriel, krävs medgivande från ISP som då kan frigöra köparen från dennes slutanvändaråtaganden. I samband med detta inhämtar ISP ett slutanvändarintyg från den nye användaren. I tabell 21 redovisas de tillstånd som utfärdats 2018 avseende vidareöverlåtelse av materiel som ursprungligen levererats från Sverige. Notera att även vidareöverlåtelse tillbaka till Sverige kräver tillstånd.

Tabell 21 Godkänd vidareöverlåtelse av krigsmateriel under 2018

Från	Till	Antal ärenden	Materiel
Belgien	Belgien	2	Siktessystem
Estland	Estland	1	Bandvagn
Frankrike	USA	1	Pansarplåt
Norge	Norge	1	Marinpjäs
Norge	Sverige	1	Stridsfordon
Schweiz	Norge	1	Ammunitionskomponenter
Singapore	USA	1	Pansarplåt
Storbritannien	Danmark	1	Explosivämnen
Tyskland	Nederländerna	1	Explosivämnen

Från	Till	Antal ärenden	Materiel
Totalt		10	

Enskilt tillhandahållande

Svenska myndigheter, svenska företag och den som är bosatt eller stadigvarande vistas i Sverige, som avser att tillhandahålla krigsmateriel som finns i utlandet till någon annan i utlandet måste i det enskilda fallet ha tillstånd från ISP, så kallat enskilt tillhandahållandetillstånd. Samma krav gäller även vid tillhandahållande i utlandet av uppfinning rörande krigsmateriel eller en metod för framställning av sådan materiel. Tillstånd krävs oavsett om krigsmaterielen tillhör sökanden eller någon annan. I tabell 22 redovisas de tillstånd som utfärdats 2018 avseende tillhandahållande av krigsmateriel mellan två parter i utlandet.

Tabell 22 Beviljade enskilda tillhandahållandetillstånd under 2018

Från	Till	Antal tillstånd	Materielkategori	Materiel
Finland	FN i Somalia	1	ML6	Fordonskomponenter
Frankrike	Sverige	1	ML11	Höjdmätare
Italien	Spanien	1	ML13	Pansarplåt
Italien	Ungern	1	ML11	Kryptoenheter
Kanada	Danmark	4	ML1, ML3	Vapendelar, Ammunition
Libanon	Libanon	1	ML6	Skyddade hjullastare
Storbritannien	Frankrike	1	ML5	Marksensorer
Storbritannien	Schweiz	1	ML4	Delar till anti-tankvapen
Tjeckien/ Ungern	Sverige/ Tjeckien/Ungern	1	ML10	Delar till stridsflygplan
USA	Finland	1	ML2	Handeldvapen
USA	Norge	1	ML1	Delar till handeldvapen
USA	Schweiz	1	ML5	Siktesutrustning
Totalt		**15**		

Redovisning av export av civila skjutvapen 2018

För utförsel av civila skjutvapen (jakt- och sportskyttevapen), delar till skjutvapen och ammunition till dessa vapen utanför EU krävs tillstånd från ISP.

Prövningen av export av civila skjutvapen till länder utanför EU sker både enligt rådets förordning (EU) nr 258/2012 av den 14 mars 2012 om genomförande av artikel 10 i FN:s protokoll om olaglig tillverkning av och handel med eldvapen, delar till eldvapen och ammunition, bifogat till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (FN:s protokoll om skjutvapen), och om införande av exporttillstånd, import- och transiteringsåtgärder för skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition – och enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel.

Slätborrade hagelvapen samt delar och ammunition till sådana vapen utgör inte krigsmateriel varför en prövning endast sker enligt den nämnda EU-förordningen.

I tabell 23 redovisas antalet ansökningar enligt rådets förordning (EU) nr 258/2012 som inkommit till ISP de senaste tre åren.

Tabell 23 Antal inkomna ansökningar rörande export av civila skjutvapen 2016–2018

Ärendetyp	2016	2017	2018
Ansökan om exporttillstånd	271	308	248

I tabell 24 redovisas antalet beviljade tillstånd per land enligt samma förordning. Då en stor del av de tillstånd som utfärdas enligt förordningen avser eget bruk, gåvor och lån, redovisas inget värde i denna tabell.

Tabell 24 Antal beviljade tillstånd rörande export av civila skjutvapen 2016–2018 per land

Destination	2016	2017	2018
EUROPA			
Andorra	2	1	2
Grönland	0	2	1
Island	6	8	5
Montenegro	0	1	0
Norge	143	178	132
Schweiz	14	24	16
Totalt	165	214	156
NORDAMERIKA			
Kanada	5	6	8
USA	61	47	40
Total	66	53	48
SYDAMERIKA			

Destination	2016	2017	2018
Argentina	0	2	1
Chile	0	1	1
Uruguay	0	1	1
Total	0	4	3
NORDOSTASIEN			
Japan	1	3	5
Total	1	3	5
CENTRALASIEN			
Kazakstan	1	0	0
Total	1	0	0
MELLANÖSTERN			
Förenade Arabemiraten	0	1	0
Total	0	1	0
ÖVRIGA AFRIKA			
Botswana	2	1	1
Namibia	2	1	2
Sydafrika	12	11	11
Zambia	3	0	1
Total	19	13	15
OCEANIEN			
Australien	5	4	5
Nya Kaledonien	2	0	1
Nya Zeeland	10	10	10
Totalt	17	14	16
TOTALT	269	302	243

Export av produkter med dubbla användningsområden

Statistik rörande antal ansökningar om överföringstillstånd inom EU

Enligt Statistiska Centralbyrån (SCB) utgjorde Sveriges export av varor till EU-länder 59,9 procent av Sveriges totala export av varor under 2018. Det finns inget statistiskt underlag för att anta att exporten av produkter med dubbla användningsområden till EU-länder procentuellt avviker från den totala exporten av varor till EU-länder.

Tillstånd till överföring av produkter med dubbla användningsområden till ett annat EU-land krävs endast i mycket begränsad utsträckning enligt vad som följer av bilaga IV till rådets förordning 428/2009. Den övervägande delen av ansökningarna om överföringstillstånd inom EU handläggs av Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) och rör kärnämnen.

Tabell 1 Antal ansökningar till ISP om överföringstillstånd till annat EU-land 2018

Ansökningar	Beviljade	Avslag
1	0	0

Statistik rörande användning av generellt tillstånd för export till Norge, Schweiz, Liechtenstein, Kanada, USA, Japan, Australien och Nya Zeeland

Enligt SCB uppgick Sveriges export av varor till Norge, Schweiz, Liechtenstein, Kanada, Amerikas Förenta stater (USA), Japan, Australien och Nya Zeeland till sammantaget 21,9 procent av Sveriges totala export av varor under 2018. Det finns inget statistiskt underlag för att anta att exporten av produkter med dubbla användningsområden till de nämnda länderna procentuellt avviker från den totala exporten av varor till dessa länder.

För handel med produkter med dubbla användningsområden till de nämnda länderna finns ett, när det gäller antalet produkter mycket omfattande, generellt tillstånd (EU001). För en exportör i Sverige som vill exportera produkter med dubbla användningsområden med stöd av det generella tillståndet krävs endast att en engångsanmälan görs i samband med den första användningen av tillståndet. Ett individuellt eller globalt tillstånd till något av de nämnda länderna krävs endast i mycket begränsad omfattning.

Tabell 2 Antal anmälningar av det generella tillståndet EU001

Tillstånd	Anmälningar 2018	Anmälningar sedan införandet 2009
EU001	6	170

Statistik rörande användning av generella tillstånd för export till vissa länder

Enligt SCB uppgick Sveriges export av varor till övriga länder i världen – dvs. export som inte går till EU-länder, Norge, Schweiz, Liechtenstein, Kanada, USA, Japan, Australien och Nya Zeeland – till 18,2 procent av Sveriges totala export av varor under 2018. Det finns inget statistiskt underlag för att anta att exporten av produkter med dubbla

användningsområden till övriga länder i världen procentuellt avviker från den totala exporten av varor till dessa länder.

För handel med produkter med dubbla användningsområden till vissa andra länder i världen finns fem, när det gäller antalet produkter inte särskilt omfattande, generella tillstånd, kallade EU002 – EU006. För en exportör i Sverige som vill exportera produkter med dubbla användningsområden med stöd av något av de fem generella tillstånden krävs endast att en engångsanmälan görs i samband med den första användningen av tillståndet.

För det fall något av de fem generella tillstånden EU002–EU006 inte är tillämpliga krävs för handel med produkter med dubbla användningsområden till länder i övriga världen antingen ett globalt eller ett individuellt exporttillstånd. EU002-EU006 infördes enligt Europaparlamentets och rådets förordning 1232/2011 av den 16 november 2011. Det totala antalet anmälningar om användning av generella tillstånd EU002-EU006 utgår därför från år 2012.

Tabell 3 Antal anmälningar av de generella tillstånden EU002–EU006

Tillstånd	Anmälningar 2018	Anmälningar sedan införandet 2012
EU002	0	4
EU003	2	11
EU004	0	8
EU005	0	1
EU006	1	1

Statistik rörande ansökningar om exporttillstånd för produkter med dubbla användningsområden

I tabell 4a och 4b delas antalet avgjorda ansökningar om exporttillstånd avseende produkter med dubbla användningsområden in i beviljade och avslagna ansökningar om tillstånd. Tabellerna omfattar ansökningar om såväl globala som individuella exporttillstånd.

I tabell 4a anges antalet avgjorda ansökningar om exporttillstånd som rör produkter med dubbla användningsområden som förtecknas i bilaga I till rådets förordning 428/2009. I tabellen görs en indelning som anger enligt vilken kontrollregim som produkten i fråga är kontrollerad. Kontrollregimerna är Wassenaar-arrangemanget (WA), Missilteknologiregimen (MTCR), Nuclear Suppliers Group (NSG) och Australiengruppen (AG).

Tabell 4a Antal beviljade och avslagna ansökningar om exporttillstånd 2018 rörande produkter med dubbla användningsområden fördelat på kontrollregimer

Kontrollregim	Beviljade	Avslag
Wassenaar-arrangemanget (WA)	612	83
Missilteknologiregimen (MTCR)	8	1
Nuclear Suppliers Group (NSG)	67	3
Australiengruppen (AG)	313	10
Totalt	**1000**	**97**

I tabell 4b redovisas ansökningar om exporttillstånd som rör produkter som omfattas av kontroll genom tillämpning av artikel 4 i rådets förordning 428/2009, den s.k. generalklausulen, även kallad ”catch-all”. Tillämpning av catch-all innebär att produkter som inte förtecknas i bilaga I till rådets förordning 428/2009 ska omfattas av tillståndskrav efter beslut i det enskilda fallet av ISP. Beslut om tillståndskrav, catch-all, kan omfatta produkter som helt eller delvis är eller kan vara avsedda för biologiska- och kemiska vapen samt för kärnvapen eller missiler som är i stånd att bära sådana vapen. Tillståndskravet kan också omfatta produkter som är avsedda för militär slutanvändning i länder som omfattas av ett vapenembargo eller produkter som är eller kan vara avsedda att användas som komponenter till krigsmateriel som har exporterats ut ur EU utan tillstånd eller i strid med ett tillstånd.

Tabell 4b Antal beviljade och avslagna ansökningar om exporttillstånd 2018 rörande produkter med dubbla användningsområden som omfattas av tillståndskrav enligt artikel 4 (catch-all) i **rådets förordning 428/2009**

Beviljade	Avslag	Totalt
7	5	12

Tabell 5 omfattar antalet beviljade och avslagna ansökningar om exporttillstånd enligt rådets förordning 267/2012 om restriktiva åtgärder mot Iran. Jämfört med rådets förordning 428/2009 omfattas fler produkter av tillståndskrav enligt rådets förordning 267/2012 om restriktiva åtgärder mot Iran. Av detta skäl redovisas ansökningarna separat i tabell 5. Dessa ansökningar om exporttillstånd ingår således inte i det statistiska underlaget för övriga tabeller.

Tabell 5 Antal beviljade och avslagna ansökningar om exporttillstånd 2018 enligt rådets förordning 267/2012 om restriktiva åtgärder mot Iran

Beviljade	Avslag	Totalt
238	0	238

Tabell 6 omfattar antalet beviljade ansökningar om exporttillstånd fördelat på produktkategorierna 1–9 i bilaga I till rådets förordning 428/2009. Bilaga I omfattar även kategori 0 vilken rör kärnmaterial, anläggningar och utrustning. Ansökningar om exporttillstånd enligt kategori 0 redovisas separat av Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) till regeringen.

Tabell 6 Antal beviljade ansökningar om exporttillstånd 2018 rörande produkter med dubbla användningsområden fördelat på kategori 1–9 i bilaga I till rådets förordning 428/2009 samt fördelat på individuella och globala exporttillstånd

Kategorier 1–9 i bilaga I	Individuella exporttillstånd	Globala exporttillstånd	Totalt
Kategori 1 *Särskilda material och därtill hörande utrustning*	104	4	108
Kategori 2 *Materialbearbetning*	320	25	345
Kategori 3	87	8	95

Kategorier 1–9 i bilaga I	Individuella exporttillstånd	Globala exporttillstånd	Totalt
Elektronik			
Kategori 4 *Datorer*	0	0	0
Kategori 5 *Telekommunikation och informationssäkerhet*	169	48	217
Kategori 6 *Sensorer och lasrar*	228	6	234
Kategori 7 *Navigation och avionik*	4	0	4
Kategori 8 *Marint*	0	0	0
Kategori 9 *Rymd och framdrivning*	3	5	8

Statistik rörande exporttillstånd och avslag fördelat på slutanvändarländer

De ansökningar om exporttillstånd som utgör det statistiska underlaget för tabellerna 7 och 8 omfattar endast ansökningar till länder som inte ingår i EU eller som inte omfattas av de generella tillstånden EU001–EU006. Tabellerna 7 och 8 omfattar såväl globala som individuella exporttillstånd.

Tabell 7 Länder som omfattades av flest antal beviljade exporttillstånd rörande produkter med dubbla användningsområden 2018

Land	Beviljade exporttillstånd
Kina	301
Ryssland	96
Indien	55
Sydkorea	45
Taiwan	43
Israel	42
Brasilien	34
Singapore	33
Mexiko	29
Hongkong	25
Malaysia	25
Thailand	23
Turkiet	23
Pakistan	21
Saudiarabien	20
Serbien	20
Sydafrika	20
Ukraina	19
Indonesien	18
Förenade Arabemiraten	14

Tabell 8 Länder som omfattades av flest antal avslag vid ansökningar rörande produkter med dubbla användningsområden 2018

Land	Antal avslag
Kina	49
Ryssland	13

Land	Antal avslag
Pakistan	7
Indien	5
Saudiarabien	4
Algeriet	4
Egypten	4
Taiwan	3
Förenade Arabemiraten	3
Kazakstan	2
Azerbajdzjan	1
Irak	1
Israel	1
Libanon	1
Myanmar (Burma)	1
Serbien	1
Qatar	1

Statistik rörande individuella och globala exporttillstånd för produkter med dubbla användningsområden med militär slutanvändare

Tabell 9a omfattar beviljade ansökningar om exporttillstånd för produkter med dubbla användningsområden med militära slutanvändare. Antalet beviljade ansökningar om exporttillstånd indelas i globala och individuella exporttillstånd. Vidare redovisas slutanvändningsområde och slutanvändarland.

Tabell 9a Antal beviljade ansökningar om exporttillstånd rörande produkter med dubbla användningsområden till militära slutanvändare 2018

Land	Globala exporttillstånd	Individuella exporttillstånd	Slutanvändningsområden
Afghanistan*	0	1	Retur efter reparation
Bangladesh	0	2	Telekommunikation
Filippinerna	1	0	För demonstration
Förenade Arabemiraten	0	1	Områdesskydd
Indien	0	1	Retur efter reparation
Indonesien	1	1	Marin trafikövervakning/kommunikation, För demonstration
Jordanien**	0	4	Områdesskydd, Lån vid reparation, Retur efter reparation
Kuwait	1	1	Telekommunikation
Malaysia	1	1	Kemikalieskydd, För demonstration
Marocko	0	1	Områdesskydd
Mexiko	0	1	Kemikalieskydd
Oman	0	3	Kylsystem, Telekommunikation
Paraguay	0	1	För demonstration
Qatar	0	4	Lån vid reparation, Kemikalieskydd, Marin trafikövervakning/kommunikation, Telekommunikation
Saudiarabien	0	1	Telekommunikation
Singapore	1	3	Kemikalieskydd,

Land	Globala exporttillstånd	Individuella exporttillstånd	Slutanvändningsområden
			Marin trafikövervakning/kommunikation, För utbildning, För demonstration
Sydkorea	1	1	För installation i elektroniska system, För demonstration
Thailand	1	1	Kylsystem, För demonstration
Totalt	**7**	**28**	

*Ansökan avser en export till en slutanvändare tillhörande en nation som ingår i NATO
**En av ansökningarna avser en export till en slutanvändare tillhörande en nation som ingår i NATO

Tabell 9b omfattar antalet avslag vid ansökningar om exporttillstånd för produkter med dubbla användningsområden med militära slutanvändare. Antalet avslag indelas i ansökningar om globala och individuella exporttillstånd. Vidare redovisas slutanvändningsområde och slutanvändarland.

Tabell 9b Antal avslag vid ansökningar om exporttillstånd rörande produkter med dubbla användningsområden till militära slutanvändare 2018

Land	Ansökningar om globala exporttillstånd	Ansökningar om individuella exporttillstånd	Slutanvändningsområden
Algeriet	0	2	Programvara
Förenade Arabemiraten	0	2	För demonstration, Marin trafikövervakning/kommunikation
Irak	0	1	Programvara
Myanmar (Burma)	0	1	Programvara
Qatar	0	1	Marin trafikövervakning/kommunikation
Totalt	**0**	**7**	

Statistik rörande positiva och negativa förhandsbesked rörande export av produkter med dubbla användningsområden

Antalet avgjorda förfrågningar om förhandsbesked indelas i två huvudkategorier. Den första kategorin rör antalet avgjorda förfrågningar om förhandsbesked avseende produkter kontrollerade enligt bilaga I till rådets förordning 428/2009. Den andra kategorin rör antalet avgjorda förfrågningar om förhandsbesked avseende icke kontrollerade produkter.

I tabell 10 redovisas antalet avgjorda förfrågningar om förhandsbesked avseende produkter kontrollerade i bilaga I till rådets förordning 428/2009, fördelat på positivt eller negativt förhandsbesked. Ett positivt förhandsbesked innebär att ISP har lämnat ett positivt icke bindande förhandsbesked om att tillstånd torde kunna påräknas vid en prövning av en ansökan om exporttillstånd. Ett negativt förhandsbesked innebär att ISP har lämnat ett negativt icke bindande förhandsbesked om att tillstånd inte torde kunna påräknas vid en prövning av en ansökan för exporttillstånd. Slutlig ställning tas alltid i samband med en prövning av en ansökan om exporttillstånd.

Tabell 10 Antal lämnade förhandsbesked 2018 avseende export av produkter kontrollerade i bilaga I till rådets förordning 428/2009 per slutanvändarland

Land	Positiva förhandsbesked	Negativa förhandsbesked	Totalt
Bangladesh	0	1	1
Indien	4	2	6
Indonesien	1	0	1
Iran	4	0	4
Kina	8	15	23
Kuwait	1	0	1
Libanon	1	0	1
Libyen	1	0	1
Malawi	1	0	1
Marocko	1	0	1
Mexiko	1	0	1
Pakistan	0	1	1
Qatar	2	1	3
Ryssland	5	4	9
Saudiarabien	2	0	2
Serbien	1	0	1
Syrien	0	1	1
Taiwan	0	1	1
Thailand	0	2	2
Turkiet	0	1	1
Ukraina	1	0	1
Vietnam	0	1	1
Totalt	**34**	**30**	**64**

I tabell 11 redovisas avgjorda förfrågningar om huruvida exporttillstånd krävs för icke kontrollerade produkter – catch-all. Förfrågningarna indelas i beslutskategorierna beslut om tillståndskrav för export och positivt förhandsbesked, beslut om tillståndskrav för export och negativt förhandsbesked samt beslut om att tillstånd för export inte krävs.

Med beslutskategorin beslut om tillståndskrav för export och positivt förhandsbesked avses att ISP har fattat beslut om att de produkter som ingår i förfrågan omfattas av tillståndskrav enligt artikel 4 i rådets förordning 428/2009 samt att myndigheten har lämnat ett icke bindande förhandsbesked om att tillstånd torde kunna påräknas vid en prövning av en ansökan om exporttillstånd.

Med beslutskategorin beslut om tillståndskrav för export och negativt förhandsbesked avses att ISP har fattat beslut om att de produkter som ingår i förfrågan omfattas av tillståndskrav enligt artikel 4 i rådets förordning 428/2009 samt att myndigheten har lämnat ett icke bindande förhandsbesked om att tillstånd inte torde kunna påräknas vid en prövning av en ansökan om exporttillstånd.

Med beslutskategorin beslut om att tillstånd för export inte krävs lämnas avses att ISP har fattat beslut om att de produkter som ingår i förfrågan inte omfattas av tillståndskrav enligt artikel 4 i rådets förordning 428/2009.

Tabell 11 Antal avgjorda förfrågningar 2018 om icke kontrollerade produkter – catch-all

Land	Beslut om tillståndskrav för export och positivt förhandsbesked	Beslut om tillståndskrav för export och negativt förhandsbesked	Beslut om att tillstånd för export inte krävs	Totalt
Egypten	0	2	0	2
Frankrike	0	0	1	1
Förenade Arabemiraten	0	0	2	2
Indien	0	1	0	1
Iran	0	2	10	12
Israel	0	0	1	1
Kina	10	2	12	24
Pakistan	1	2	0	3
Ryssland	2	2	12	16
Singapore	0	0	1	1
Storbritannien	0	0	1	1
Sverige	0	0	3	3
Sydkorea	0	0	1	1
Syrien	0	0	1	1
Taiwan	0	0	2	2
Thailand	0	0	2	2
Tyskland	0	0	1	1
Vitryssland	1	0	0	1
Totalt	**14**	**11**	**50**	**75**

Tabell 12 Beviljade exporttillstånd för produkter med dubbla användningsområden (PDA), tillhörande kategori 0 i bilaga 1 till rådets förordning (EG) nr 428/2009, från företag i Sverige (Källa SSM)

På det nukleära området är export utanför EU tillståndspliktig. För flertalet produkter krävs även tillstånd för överföring mellan EU-länder, berörda produkter finns beskrivna i bilaga IV del 2 till rådets förordning (EG) 428/2009. Generella tillstånd får inte användas för dessa produkter. Under 2018 beviljades 73 tillstånd för export eller överföring inom EU

Mottagarland	Antal globala tillstånd	Antal individuella tillstånd	Produktkategorier
Japan	1	1	0C001, 0E001
Spanien	5*	11	0A001d, 0A001f, 0A001h, 0D001, 0E001
USA	16*	14	0A001d, 0A001f, 0A001h, 0C001, 0C002, 0D001, 0E001
Storbritannien	3*	5	0A001d, 0A001f, 0A001h, 0D001, 0E001
Kina	0	1	0A001f
Schweiz	2*	1	0A001f, 0D001, 0E001
Tyskland	7*	0	0D001, 0E001
Frankrike	9*	1	0A001f, 0D001, 0E001
Norge	1	1	0A001j, 0D001, 0E001
Belgien	3*	0	0D001, 0E001
Finland	4*	0	0D001, 0E001

Mottagarland	Antal globala tillstånd	Antal individuella tillstånd	Produktkategorier
Litauen	1*	0	0E001
Luxemburg	2*	0	0D001, 0E001
Slovenien	1*	0	0E001
Nederländerna	3*	0	0D001, 0E001
Kanada	1	0	0D001
Brasilien	1	0	0D001, 0E001
Argentina	1	0	0D001, 0E001
Ukraina	0	3	0A001d, 0A001f, 0A001h, 0C001, 0C002
Danmark	1*	0	0E001
Bulgarien	1	0	0E001
Tjeckien	1*	0	0D001, 0E001
Österrike	1*	0	0D001, 0E001
Ryssland	1	0	0E001

* varav ett eller flera inom ramen för ett tillstånd med flera mottagarländer

Tabell 13 Medlemskap i multilaterala exportkontrollregimer år 2018

Land	ZC	NSG	AG	MTCR	WA
Argentina	x	x	x	x	x
Australien	x	x	x	x	x
Belgien	x	x	x	x	x
Brasilien	-	x	-	x	-
Bulgarien	x	x	x	x	x
Cypern	-	x	x	-	-
Danmark	x	x	x	x	x
Estland	-	x	x	-	x
Finland	x	x	x	x	x
Frankrike	x	x	x	x	x
Grekland	x	x	x	x	x
Indien	-	-	-	x	x
Irland	x	x	x	x	x
Island	-	x	x	x	-
Italien	x	x	x	x	x
Japan	x	x	x	x	x
Kanada	x	x	x	x	x
Kazakstan	x	x	-	-	-
Kina	x	x	-	-	-
Korea (Rep.)	x	x	x	x	x
Kroatien	x	x	x	-	x
Lettland	-	x	x	-	x
Litauen	-	x	x	-	x
Luxemburg	x	x	x	x	x
Malta	-	x	x	-	x

Land	ZC	NSG	AG	MTCR	WA
Mexiko	-	x	x	-	x
Nederländerna	x	x	x	x	x
Norge	x	x	x	x	x
Nya Zeeland	x	x	x	x	x
Polen	x	x	x	x	x
Portugal	x	x	x	x	x
Rumänien	x	x	x	-	x
Ryssland	x	x	-	x	x
Schweiz	x	x	x	x	x
Serbien	-	x	-	-	-
Slovakien	x	x	x	-	x
Slovenien	x	x	x	-	x
Spanien	x	x	x	x	x
Storbritannien	x	x	x	x	x
Sverige	x	x	x	x	x
Sydafrika	x	x	-	x	x
Tjeckien	x	x	x	x	x
Turkiet	x	x	x	x	x
Tyskland	x	x	x	x	x
Ukraina	x	x	x	x	x
Ungern	x	x	x	x	x
USA	x	x	x	x	x
Vitryssland	x	x	-	-	-
Österrike	x	x	x	x	x
TOTALT	**39**	**48**	**41**	**35**	**42**

Inspektionen för strategiska produkter om viktiga tendenser i den svenska och internationella exportkontrollen

Allmänt om den svenska och internationella exportkontrollens syfte och dess tendens

Det huvudsakliga och övergripande syftet med exportkontrollen uttrycks ofta som att ett land som kontrollerar export inte vill att en produkt eller en teknik av ett visst slag ska spridas till oönskade mottagare. En oönskad mottagare kan avse såväl ett slutanvändarland som t.ex. en terroristorganisation.

Förenklat finns det enligt ISP:s bedömning två huvudsakliga skäl till varför ett land som exporterar krigsmateriel eller produkter med dubbla användningsområden inte önskar att materielen eller produkterna sprids till oönskade mottagare, nämligen ett hot mot det exporterande landets eller dess allierades säkerhet eller att det strider mot principerna och målen för det exporterande landets utrikespolitik.

Det första skälet har att göra med att landets egen, dess allierade och andra närstående länders försvarsförmåga och säkerhet inte ska äventyras som en följd av en export av krigsmateriel eller produkter med dubbla användningsområden. I Sverige har det här skälet alltid varit den huvudsakliga anledningen till varför det finns exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden. Skälet har också fått en allt viktigare roll i samband med att risken för avledning bedöms vid tillståndsprövningen av export av krigsmateriel. För Sveriges del torde anledningen till den allt större betydelsen vara kombinationen av en mycket avancerad industri med dess spjutspetsteknologi och militärt åtråvärda produkter samt den allmänna upprustning som sker av militära styrkor i världen. Vid spridning av dessa tekniker eller produkter till oönskade mottagare finns bl.a. en risk att dessa kan användas i förmågehöjande syfte, inklusive massförstörelsevapen, för ett lands militära styrkor vars upprustningsmål Sverige inte vill bidra till. Det finns också en risk att tekniska uppgifter om ett krigsmaterielsystem kan ge ett potentiellt fientligt land information som möjliggör att effektiva motmedelssystem kan byggas mot systemet i fråga.

Den allmänna upprustningen av militära styrkor i världen och återkomsten av det ”stora strategiska spelet” mellan stormakterna gör att en viktig tendens är att exportkontrollens betydelse internationellt sett ökar. Stormakterna vill förhindra andra stormakter eller andra länder från att uppnå samma teknologiska försteg och upprustningsnivå som de själva har. Med hänsyn till Sveriges högteknologiska industri berörs också Sverige i allra högsta grad av detta. Sverige har dessutom – i syfte att säkra Sveriges egen tillgång till utländsk högteknologi – ett säkerhetspolitiskt behov av att upprätthålla samma kontrollnivå som viktigare samarbetsländer. Det finns historiska exempel från 1970- och 1980-talen på att bristande svensk exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden har lett till att vissa länder sanktionerat eller hotat att sanktionera bl.a. svensk försvarsindustris tillgång till vitala delar eller komponenter.

Det andra skälet till varför ett land inte vill att dess krigsmateriel eller produkter med dubbla användningsområden sprids till oönskade mottagare har att göra med att en export av krigsmateriel eller produkter med dubbla användningsområden riskerar att stå i strid med principerna och målen med landets utrikespolitik. Ett exempel på detta är att ett land

inte vill att krigsmateriel eller produkter med dubbla användningsområden den exporterat används för att kränka mänskliga rättigheter eller internationell humanitär rätt. Under året har de svenska riktlinjerna för utförsel och annan utlandssamverkan rörande krigsmateriel ändrats så att fler aspekter som rör målen och principerna för Sveriges utrikespolitik ska beaktas vid tillståndsprövningen.

Krigsmateriel

Ändringar i lagstiftningen och förändrade riktlinjer

För Inspektionen för strategiska produkter dominerades året av de omfattande författningsändringar i krigsmateriellagstiftningen som trädde i kraft den 15 april 2018 och de förändringar i de svenska riktlinjerna för utförsel och annan utlandssamverkan rörande krigsmateriel som tillämpas från samma datum.

Riktlinjerna ändrades när det gäller den mottagande statens demokratiska status, respekten för mänskliga rättigheter i den mottagande staten, en rättvis och hållbar utveckling i den mottagande staten, följdleveranser och internationell samverkan. Skälet till ändringarna var enligt regeringen att strävandet att främja demokrati, mänskliga rättigheter och en hållbar utveckling har blivit en allt viktigare del av svensk utrikespolitik (prop. 2017/18:23 Skärpt exportkontroll av krigsmateriel s. 38).

Den viktigaste ändringen rör den mottagande statens demokratiska status, som framöver ska utgöra ett centralt villkor vid tillståndsprövningen. I den proposition som ligger till grund för de ändrade riktlinjerna uttalar regeringen att ju sämre den demokratiska statusen är desto mindre utrymme finns för att tillstånd beviljas. I fall det förekommer grava brister i den demokratiska statusen utgör det hinder för beviljande av tillstånd. Det sistnämnda betyder enligt regeringen att det råder en presumtion för att tillstånd inte ska beviljas men om det finns avsevärda nationella försvars- eller säkerhetspolitiska intressen för utlandssamverkan i ett enskilt fall, kan tillstånd efter en noggrann prövning ändå beviljas (prop. 2017/18:23 s. 67 och 72). Det framgår av förarbetena att mottagarlandets demokratiska status utgör ett villkorligt hinder (prop. 2017/18:23 s. 71).

ISP kommenterade den 15 april 2018 på sin webbplats de ändrade riktlinjerna enligt följande.

- Den största förändringen och den viktigaste skärpningen med de nya riktlinjerna är införandet av den mottagande statens demokratiska status som ett centralt villkor vid tillståndsprövningen. Det bör dock noteras att det inte handlar om ett förbud, eftersom regeringen uttalar att tillstånd kan beviljas om det finns avsevärda nationella försvars- eller säkerhetspolitiska intressen för utlandssamverkan i ett enskilt fall. Möjligen kommer nya affärer med sådana stater främst att beviljas i samband med internationell samverkan där det finns avsevärda försvars- eller säkerhetspolitiska skäl i det enskilda fallet.

- Även om ISP kommer att neka tillstånd till nya affärer med stater som har grava brister i den demokratiska statusen är det klart uttalat från regeringen att följdleveranser till sådana affärer som har godkänts före den 15 april 2018 bör bedömas enligt äldre riktlinjer för följdleveranser. Stater som av allmänheten kan uppfattas som stater som har grava brister i sin demokratiska status kommer därför

troligen, efter en bedömning från fall till fall, att vara mottagare av svensk krigsmateriel i form av följdleveranser i flera årtionden framöver. Följdleveranser till ett tidigare levererat system kan nämligen pågå i flera årtionden och det finns exempel på följdleveranser som sker till system som ursprungligen levererades från Sverige för 30–40 år sedan.

Tillståndsprövningen under 2018

I ISP:s dagliga arbete har tiden efter den 15 april präglats av myndighetens uppdrag att tolka de ändrade riktlinjerna. Försvars- och säkerhetspolitiska skäl för export, inklusive följdleveranser och internationell samverkan, ställs i de enskilda ärendena mot sådana utrikespolitiska skäl mot export, såsom demokratisk status och respekten för mänskliga rättigheter i staten i fråga, som kan finnas i ett enskilt fall. Liksom tidigare görs i slutänden en helhetsbedömning av de omständigheter som finns i det enskilda fallet.

Det parlamentariskt sammansatta råd som är knutet till ISP, Exportkontrollrådet, har under året haft en mycket viktig rådgivande funktion när det gäller uttolkning av de ändrade riktlinjerna.

Samarbete med andra myndigheter

En viktig internationell tendens som rör exportkontrollen är att mottagarländer i samband med större inköp av militära system ställer ökade krav på teknologiöverföring och utvecklingssamarbete. Denna tendens – i kombination med risken att krigsmateriel, teknologi eller produkter med dubbla användningsområden kan användas i förmågehöjande syfte, inklusive massförstörelsevapen, för ett lands militära styrkor vars upprustningsmål Sverige inte vill bidra till – har på senare år ställt höga krav på ISP:s tekniska kompetens och på myndighetens säkerhetspolitiska riskbedömningar.

För att säkerställa en god kontroll utifrån dessa aspekter har ISP under året fortsatt och utökat arbetet med det forum för samverkan, Materielsäkerhetsgruppen (MSG), som inrättades 2017 och där aktuella frågor bereds med Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Totalförsvarets forskningsinstitut och Försvarsdepartementet (Regeringskansliet). Särskilt fokus har under året fästs vid att definiera säkerhetspolitiskt särskilt känsliga produkter och teknologier, oavsett om dessa utgör krigsmateriel, produkter med dubbla användningsområden eller icke-kontrollerade produkter.

ISP:s behov av mer omfattande säkerhetspolitiska analyser

ISP fortsatte under året arbetet med att organisera sitt arbetssätt enligt de rekommendationer som Riksrevisionen framförde 2017 i sin granskningsrapport Exportkontrollen av krigsmateriel (RIR 2017:2). Arbetet har till stor del varit inriktat på hur ISP kan erhålla mer omfattande säkerhetspolitiska analyser av utvecklingen i mottagarländer och i övrigt få tillgång till den information som behövs för att göra bedömningar av samtliga aspekter som ska beaktas i tillståndsprövningen.

Konsolidering av riktlinjerna

Regeringskansliet (Utrikesdepartementet) beslutade den 19 oktober 2017 att en utredare (ambassadör Paul Beijer) skulle undersöka huruvida de svenska riktlinjerna för utförsel och annan utlandssamverkan rörande krigsmateriel, bestämmelserna i EU:s gemensamma ståndpunkt om regler för kontrollen av export av krigsmateriel och bestämmelserna i FN:s vapenhandelsfördrag kunde sammanföras. Syftet var enligt direktivet (UD2017/17143/NIS) en ökad tydlighet beträffande ISP:s vägledning. Utredaren drog i sin promemoria, som presenterades i april 2018 (Ds 2018:16), slutsatsen att detta inte var en framkomlig väg. Utredaren presenterade emellertid en arbetsprocess om en fortsatt parallell tillämpning av de tre kriteriesamlingarna som säkerställer en effektiv prövningsmetod i de enskilda ärendena.

Efterkontroller i utlandet av krigsmateriel

Regeringen beslutade den 19 oktober 2017 att ISP skulle utreda frågan om efterkontroller i utlandet av krigsmateriel som utförts med tillstånd enligt lagen om krigsmateriel samt lämna förslag till utformning av ett system för sådana kontroller. ISP gjorde i sin utredning, som presenterades i mars 2018, bedömningen att efterkontroll bör inriktas mot fem olika typer av lätta vapen och ammunitionssystem till dessa som tillverkas i och exporteras från Sverige. Det krävs att slutanvändarlandet har godkänt sådana besök i ett slutanvändarintyg. Systemet bör endast omfatta statliga slutanvändare och inte sådana vapen som har licenstillverkats utomlands. Efterkontroll bör som huvudregel inte äga rum i sådana länder för vilka riktlinjerna och förarbetsuttalanden anger att utrikes- och säkerhetspolitiska hinder i princip inte föreligger för utlandssamverkan. Till alla andra länder bör som huvudregel efterkontroll genom verifikationsbesök på plats i landet av vapnen äga rum. ISP:s utredning har varit på remiss och bereds nu i Regeringskansliet.

En viktig internationell tendens inom exportkontrollen är att antalet länder som genomför efterkontroller av krigsmateriel ökar. Fram till 2012 genomförde i princip endast USA sådana efterkontroller. 2012 påbörjade Schweiz ett program med regelbundna efterkontroller, vilket följdes av Tyskland 2015. Spanien utreder för närvarande om ett sådant program bör införas.

Översyn av EU:s gemensamma ståndpunkt

Under året inleddes den tredje översynen av rådets gemensamma ståndpunkt 2008/944/Gusp om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av militär teknik och krigsmateriel. Översynsarbetet kommer att fortsätta under 2019. Den gemensamma ståndpunkten trädde i kraft 2009. De tidigare översynerna, som ägde rum 2012 och 2015, ledde inte till några ändringar vad gäller kriterierna i ståndpunkten men nya skrivningar tillfördes i den användarguide som finns till stöd för tolkning av ståndpunktens kriterier.

FN:s vapenhandelsfördrag

Under året hölls den fjärde statspartskonferensen inom ramen för FN:s vapenhandelsfördrag (ATT). Sverige tillträdde ATT 2014. Under 2018 var Sverige facilitator i den arbetsgrupp som fokuserar på effektiv implementering av fördragets bedömningskriterier. Inom ramen för detta arbete genomförde ISP under 2018 en

presentation av det svenska exportkontrollsystemet. Mocambique meddelade under året att landet ratificerat ATT och blev därmed fördragets 100:e statspart.

Nordiskt avtal om exportkontroll

Den 12 november 2013 beslutade regeringen att Sverige skulle underteckna ett avtal avseende stöd till industrisamarbete på försvarsmaterielområdet med Danmark, Finland och Norge. Staterna undertecknade avtalet den 10 mars 2015. Regeringen bemyndigade 2016 ISP att med Danmark, Finland och Norge förhandla ett underavtal avseende exportkontroll. Under året har ISP träffat företrädare för länderna för förhandlingar av underavtalet. Förhandlingsarbetet kommer att fortsätta under 2019.

Europeiska försvarsfonden

Under året fortsatte arbetet med att inrätta Europeiska försvarsfonden (EDF). Tanken är att fonden så småningom ska omfatta 130 miljarder kronor och att pengarna ska kunna fördelas till samverkansprojekt med deltagare från olika medlemsstater i EU. Frågan om tredjelandsexport och exportkontroll har behandlats endast rudimentärt vid förhandlingarna men i de sista versionerna av utkastet till EU-förordning har det medtagits en bestämmelse som anger att frågan om tredjelandsexport avgörs av de enskilda medlemsstaterna efter en prövning i det enskilda fallet. Med hänsyn till de olika synsätt som till stor del finns mellan de ledande försvarsindustriländerna i EU när det gäller tredjelandsexport förutser ISP att en olikartad syn kan uppstå mellan de samverkande länderna när de färdigutvecklade systemen i de enskilda projekten i framtiden ska exporteras till tredje länder. När det gäller internationell samverkan av det slag som kommer att bli aktuellt genom Europeiska försvarsfonden och frågan om tredjelandsexport har regeringen uttalat att det är ”inte självklart att Sverige alltid kan räkna med att få gehör för alla aspekter som är unika för vårt synsätt när det gäller samarbete med eller utförsel till tredjeland” (prop. 2017/18:23 s. 66).

Internationell exportkontrollpolicy

När det gäller internationell exportkontrollpolicy fästes under året stort fokus vid olika länders tillämpning av krigsmaterielexport till de länder som deltar med militära styrkor i Jemenkonflikten, främst Saudiarabien och Förenade Arabemiraten. Efter mordet på den saudiske journalisten Khashoggi på Saudiarabiens konsulat i Istanbul i Turkiet i oktober meddelade bl.a. Tyskland, Danmark, Finland och Norge att de framöver skulle ha en exportkontrollpolicy gentemot Saudiarabien, liknande den som Sverige de facto haft under lång tid, som innebär att länderna inte utfärdar några utförseltillstånd för nya krigsmaterielexportaffärer till Saudiarabien. Sverige har inte utfärdat några utförseltillstånd för nya krigsmaterielexportaffärer till Saudiarabien sedan 2013. Tyskland gick ett steg längre än de andra länderna och stoppade tillfälligt även följdleveranser till tidigare levererad materiel till Saudiarabien. Flera av de nämnda länderna meddelade också att de framöver skulle ha en exportkontrollpolicy gentemot Förenade Arabemiraten, liknande den som Sverige de facto haft sedan juni 2017, som innebär att inte de inte kommer att utfärda några utförseltillstånd för nya krigsmaterielexportaffärer till landet. De största krigsmaterielleverantörerna till Saudiarabien och Förenade Arabemiraten under 2018 var liksom under de senaste decennierna USA, Storbritannien och Frankrike. Från dessa länder

fortsatte exporten på samma sätt som tidigare under 2018, även om en livlig intern debatt om att helt eller delvis stoppa leveranserna pågår framför allt i USA och Storbritannien.

Ägarförbehåll i försvarsindustrin

En viktig tendens inom svensk och internationell exportkontroll är att flera länder under de senaste åren har påbörjat en uppköpsstrategi av ägande i företag som tillverkar eller säljer krigsmateriel eller strategiskt viktiga produkter med dubbla användningsområden. Syftet är ofta att genom ägandet förenkla överföring till det egna landet av krigsmateriel eller strategiskt viktiga produkter med dubbla användningsområden för militär slutanvändning. Ofta handlar det om länder som är föremål för vapenembargo eller andra internationella sanktioner och som därför har svårigheter att köpa krigsmateriel eller strategiskt viktiga produkter med dubbla användningsområden. Genom intrikata ägarförhållanden i landet i fråga kan en potentiell utländsk köpare framstå som t.ex. ett privat riskkapitalbolag utan någon statlig koppling medan det i själva verket ofta kan dölja sig ett statligt militärt intresse i bakgrunden. Kommissionen har i anledning av den återgivna problematiken lämnat ett förslag till granskning av direktinvesteringar i EU, se nedan under rubriken ”Produkter med dubbla användningsområden”.

Försvarsindustrin är den enda industrin i Sverige som i dag omfattas av ägarförbehållsregler. Regleringen finns i krigsmateriellagstiftningen. Med stöd av ägarförbehållsregleringen har ISP under året stoppat en utförsäljning av ett svenskt försvarsindustriföretag till en ägare i ett land för vilket det inte finns försvars- eller säkerhetspolitiska skäl att tillåta ägande i svensk försvarsindustri.

Genom bestämmelserna om ägarförbehåll i lagen om krigsmateriel är försvarsindustrin i Sverige i dag relativt väl skyddad från uppköp av utländska företag som av försvars- eller säkerhetspolitiska skäl är oönskade. Fyra av de fem största försvarsindustriföretagen i Sverige är i dag utlandsägda av företag och statliga aktörer som är baserade dels i Storbritannien, dels i Norge-Finland. Uppköpen har godkänts av regeringen eller Inspektionen för strategiska produkter i samband med tillståndsprövning av tillverknings- eller tillhandahållandetillstånd för det enskilda företaget efter en bedömning av om det finns säkerhets- och försvarspolitiska skäl för att bevilja ett sådant tillstånd och att det inte strider mot Sverige utrikespolitik.

Svensk försvarsindustris nyutveckling, vidmakthållande och uppgradering av krigsmateriel

Utöver stormakterna finns inget annat land, som tillverkar krigsmateriel, som har kompetens eller teknisk möjlighet att överträffa den högteknologiska kvalitet, den bredd och det produktutbud som Sveriges försvarsindustri kan uppvisa när det gäller plattformar, sensorer, ledningssystem, skydd och verkan. Sveriges försvarsindustri har förmåga att tillverka och utveckla bl.a. avancerade stridsflygplan, signaturanpassade krigsfartyg (korvetter eller derivat till andra krigsfartyg), ubåtar (och andra undervattensfarkoster) stridsfordon, bandvagnar, sensorsystem (luftburna spaningsradarsystem samt mark- och sjöbaserade radarsystem), avancerade ledningssystem, avancerade simulatorsystem, , avancerade missil(robot)system samt teknologier till de nämnda systemen.

En viktig nationell tendens med tydlig koppling till exportkontrollen under de senaste 20 åren är att den svenska försvarsindustrins tekniska förmågeökning under tidsperioden till

största delen kan tillskrivas utlandsverksamheten. Skälet till detta är till viss del att krigsmaterielexporten har ökat under de senaste två decennierna jämfört med hur exporten såg ut under 1990-talet men till största delen beror detta på att beställningarna till försvarsindustrin från den svenska Försvarsmakten, inklusive tilldelning av medel för forskning och utveckling, i betydande omfattning har minskat. En följd av detta är att försvarsindustrin under tidsperioden i ökad utsträckning har satsat betydande finansiella medel på forskning och utveckling av krigsmateriel för den internationella marknaden och inte längre primärt för den svenska marknaden (se *bilaga*). Försvarsindustrins utlandsverksamhet omfattar i dag ungefär 50 procent av den krigsmateriel som tillverkas i Sverige.

Den svenska försvarsindustrin lägger en stor del av sin omsättning på forskning och utveckling (FoU). FoU avser såväl vidmakthållande och uppgraderingar av befintliga krigsmaterielsystem – ibland genom nya produktversioner, ofta marknadsförda med den engelska termen mark, Mk, och en siffra för den version som det är fråga om – som nyutveckling av helt nya krigsmaterielsystem. Vidmakthållande, uppgraderingar och nyutveckling av krigsmaterielsystem sker

1. efter beställning från Försvarets materielverk, FMV, eller Försvarsmakten
2. efter beställning från både FMV (eller Försvarsmakten) och en (eller flera) utländsk försvarsmakt, som ibland har slutit en internationell överenskommelse om samverkan kring det nya eller uppgraderade krigsmaterielsystemet och engagerat såväl svensk som utländsk industri,
3. efter beställning från utländsk försvarsmakt,
4. genom egenfinansiering från försvarsindustrin eller
5. genom samutveckling mellan och egenfinansiering från svensk industri och utländsk industri.

I de båda sistnämnda fallen saknas ofta en på förhand bestämd beställande kund, utan projektet egenfinansieras av industrin, men marknadsföringen inriktas ofta initialt mot en särskild försvarsmakt som har uttryckt intresse för materielen i fråga.

Under de senaste åren har svensk försvarsindustri vidmakthållit, uppgraderat och nyutvecklat ett flertal krigsmaterielsystem, bl.a. enligt vad som framgår i *bilagan*.

Produkter med dubbla användningsområden

Möjligheten att ge ISP rätt att inrikta FRA

Samtliga riksdagspartier utom Vänsterpartiet ställde sig bakom riksdagens tillkännagivande till regeringen i mars 2018 att regeringen bör se över möjligheten att ge ISP rätt att inrikta signalspaning från Försvarets radioanstalt (bet. 2017/18: FöU5, rskr. 2017/18:178 och 2017/18:179). Frågan bereds i Regeringskansliet.

Ny EU-förordning om kontroll av PDA

Den 30 september 2016 presenterade kommissionen ett förslag till förändringar av den EU-förordning som reglerar kontrollen av produkter med dubbla användningsområden (rådets förordning 428/2009 om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av

export, överföring, förmedling och transitering av produkter med dubbla användningsområden). Under 2018, liksom under 2017, har förhandlingar om den nya EU-förordningen skett. ISP har i stor omfattning bistått Utrikesdepartementet med expertstöd i förhandlingsarbetet. Troligen kommer inget beslut om en förändrad EU-förordning att beslutas innan valet till Europaparlamentet äger rum i maj 2019.

Ny EU-förordning om granskning av utländska direktinvesteringar

Kommissionen föreslog 2017 en ny EU-förordning om upprättande av en ram för granskning av utländska direktinvesteringar (förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om upprättande av en ram för granskning av utländska direktinvesteringar i Europeiska Unionen, KOM (2017) 487). I ett remissvar i december 2017 tillstyrkte ISP, med vissa föreslagna ändringar, att den nya EU-förordningen införs samt föreslog att Sverige, efter vederbörlig utredning, genom lagstiftning inför ett system med kontroll av utländska förvärv av företag som tillverkar eller säljer produkter med dubbla användningsområden inom de ramar som EU-förordningen tillåter. Under 2018 har förhandlingar ägt rum om den nya EU-förordningen och inom kort väntas ett beslut där EU-förordningen antas.

Tillståndsprövningen under 2018

Tillståndsprövningen när det gäller produkter med dubbla användningsområden grundas på utrikes- och säkerhetspolitiska överväganden, såsom dessa anges i artikel 12.1 i EU-förordningen 428/2009, och gäller i huvudsak huruvida produkten i slutanvändarlandet, eller efter avledning till ett annat land, kan antas komma till användning för att stärka den militära potentialen i landet eller på annat sätt direkt eller indirekt användas eller avledas i förstörelsebringande syfte.

När det gäller tillståndsprövningen under 2018 har omvärldsförändringar, bl.a. den upprustning av militära styrkor som pågår i världen, gjort att antalet komplicerade ärenden som kräver en djupare analys innan beslut fattas ökat. Som ytterligare en konsekvens av omvärldsförändringar har antalet avslag av ansökningar om exporttillstånd ökat under året.

Samarbete med andra myndigheter

ISP har under 2018 sett ett stort behov av att konsultera andra berörda myndigheter på ickespridningsområdet. Detta sker såväl genom bilaterala kontakter med berörda myndigheter som i olika samarbetsfora där myndigheter som arbetar med ickespridningsfrågor ingår. Inom ramen för gruppen ISEK (Icke spridning och exportkontroll) sker ett operativt inriktat samarbete på handläggarnivå genom regelbundna möten med Försvarets radioanstalt, Försvarsmakten genom Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, Säkerhetspolisen, Totalförsvarets forskningsinstitut och Tullverket. Ett råd för samverkan mellan myndigheter i ickespridningsfrågor (Samverkansrådet) är knutet till ISP och ska verka för en effektiv myndighetssamordning när det gäller åtgärder mot spridning av massförstörelsevapen. Samverkansrådet består av de nämnda myndigheternas generaldirektörer och har sammanträtt en gång under 2018.

Icke-kontrollerade produkter och teknik

En viktig tendens inom svensk och internationell exportkontroll är den ökade fokus som många länder lägger på att redan i ett tidigt stadium upptäcka och identifiera icke-kontrollerade produkter och tekniker, som kan ha en avgörande betydelse i en framtida militär strid.

Att upptäcka och identifiera svenska företag som har en verksamhet som i grunden är civil men som har produkter som ändå är åtråvärda för andra länders försvarsmakter, utan att dessa utgör kontrollerade produkter med dubbla användningsområden, är mycket arbetskrävande och komplicerat.

Ett exempel på ett sådant företag är en underleverantör till ett försvarsindustriföretag vars produkt kan befinna sig fem eller sex underleverantörsled ned från slutprodukten. Ett annat exempel är företag som är verksamma inom framväxande tekniska (emerging technologies) områden, t.ex. inom artificiell intelligens (AI), kvantdatorer/kvantkryptografi, nanoteknologi och bioteknik, och vars produkter ännu inte har hamnat under exportkontroll.

För att kunna upptäcka och identifiera sådana svenska företag är ett samspel nödvändigt mellan flera olika myndigheter, där ISP är en aktör, och där Försvarsmakten, Försvarets materielverk, FOI och de svenska underrättelsemyndigheterna är andra aktörer.

Att artificiell intelligens, kvantdatorer och bioteknik kommer att ha en enormt stor betydelse för utvecklingen av det civila samhället inser de flesta. Att de nämnda teknikområdena kan ha en avgörande inverkan också militärt är mindre känt. Den militära nyttan av de framväxande teknikerna är så pass avgörande att många bedömare anser att den som leder teknikutvecklingen på dessa områden framöver även kan räkna med ett militärt övertag i vissa vitala avseenden.

En viktig men mycket utmanande uppgift inom ramen för de internationella exportkontrollregimerna, som utarbetar kontrollförteckningarna över vad som utgör krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden, blir framöver att avgränsa de framväxande teknologiområdena så att den civila nyttan av dessa maximeras utan att i onödan hämmas av exportkontroll samtidigt som den militära nyttan blir föremål för exportkontroll.

Internationella sanktioner

Iran

Handlingsplanen för Irans kärntekniska program från 2016, Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA), är fortsatt i kraft trots att USA upphört att implementera överenskommelsen och under hösten återinfört alla tidigare sanktioner mot landet med verkan också mot tredje land (sekundär verkan). Det amerikanska agerandet har bland annat lett till en ovilja inom bankvärlden att hantera betalningar till och från Iran, vilket i sin tur återspeglas i ett minskat antal exportansökningar som inkommer till ISP. De sanktioner som EU fortsatt upprätthåller mot Iran inom ramen för JCPOA är oförändrade och omfattar liksom tidigare ett stort antal produkter med tillståndsplikt. EU:s sanktioner i

kombination med den osäkerhet som de amerikanska sekundära sanktionerna föranleder innebär att ISP fortsatt tar emot en betydande mängd ansökningar och frågor från svenska företag.

Konsultationer i ett tidigt stadium

Sanktionsreglernas komplexitet, exportörernas riskmedvetenhet och en ovisshet kring vad som gäller enligt nya sanktionsförordningar i kombination med en föränderlig omvärld kan vara orsaker till att ISP ofta konsulteras innan ett företag inkommer med en eventuell tillståndsansökan. En fortsatt trend är att även andra aktörer än exportörer, som speditörer, fraktföretag, finansiella institut m.fl., vänder sig till ISP för rådgivning eller myndighetens bedömning huruvida en viss export strider mot gällande sanktioner eller vill ha ett möte med myndigheten innan de åtar sig ett uppdrag. Majoriteten av de frågor som ställs till ISP avklaras redan vid de initiala kontakterna utan att ett ärende behöver upprättas.

Konventionen om förbud mot kemiska vapen

Under året har användningen av kemiska stridsmedel varit föremål för omfattande internationell uppmärksamhet, bl.a. som en följd av attacker med kemiska stridsmedel mot civila i Syrien. Både staten Syrien och terrororganisationen IS har anklagats för att ligga bakom dessa attacker.

Under året anklagades dessutom Ryssland för att, genom användning av ett kemiskt stridsmedel, ha legat bakom mordförsöket på den förre ryske underrättelseofficeren Sergej Skripal och dennes dotter i Storbritannien.

Organisationen för förbud mot kemiska vapen (OPCW) genomförde under året två rutininspektioner av den kemiska industrin i Sverige. ISP biträdde OPCW vid inspektionerna.

Lagen om krigsmateriel

Lagen (1992:1300) om krigsmateriel gäller dels materiel som är utformad för militärt bruk och som enligt regeringens föreskrifter utgör krigsmateriel, dels tekniskt stöd avseende sådan krigsmateriel. I förordningen (1992:1303) om krigsmateriel har regeringen närmare angivit vad som ska omfattas av lagens bestämmelser. Vad som utgör krigsmateriel enligt förordningen överensstämmer med EU:s gemensamma militära förteckning, med tre nationella tillägg. Därtill görs en indelning i krigsmateriel för strid och övrig krigsmateriel. Med krigsmateriel för strid avses materiel med en förstörelsebringande verkan, inklusive sikten för sådan materiel och materiel för eldledning. Som övrig krigsmateriel räknas vissa delar och komponenter till krigsmateriel för strid samt materiel som inte har direkt förstörelsebringande verkan i en stridssituation.

Enligt lagen om krigsmateriel gäller generella förbud mot tillverkning, tillhandahållande och utförsel av krigsmateriel samt för lämnande av tekniskt bistånd till någon utanför landet. För dessa verksamheter kan emellertid tillstånd beviljas. Den som har tillstånd att tillverka och tillhandahålla krigsmateriel står under tillsyn av ISP.

Från och med den 1 februari 1996 prövas frågor om tillstånd enligt lagen om krigsmateriel i första hand av ISP, utom i sådana fall där ett ärende bedöms vara av principiell betydelse eller annars av särskild vikt. Ärendet ska i sådant fall överlämnas till regeringen för avgörande. Samråd ska ske med exportkontrollrådet innan ISP lämnar över ett ärende till regeringen. Generaldirektören för ISP bestämmer vilka andra ärenden som före avgörandet ska läggas fram för exportkontrollrådet.

Svenska riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan

Enligt 1 § andra stycket lagen om krigsmateriel får tillstånd enligt lagen lämnas endast om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges internationella förpliktelser eller Sveriges utrikespolitik i övrigt. De närmare principerna för prövningen har lagts fast i regeringens praxis och kommit till uttryck i regeringens riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan som riksdagen godkänt (jfr prop. 1991/92:174 s. 41 f., prop. 1995/96:31 s. 23 f. samt prop. 2017/18:23). Riktlinjerna i fulltext redovisas nedan.

Den 15 april 2018 infördes ändrade riktlinjer för krigsmaterielexport. De svenska riktlinjerna i fulltext (prop. 2017/18:23 s. 66 f.) är enligt följande:

Vid prövning av ärenden om tillstånd till utförsel av krigsmateriel, eller till annan samverkan med någon i utlandet om krigsmateriel, bör följande gälla.

Tillstånd bör bara medges om utförseln eller samverkan

1. behövs för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande, eller det i övrigt finns ett säkerhetspolitiskt intresse för det, samt
2. det inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Vid prövningen av ett tillståndsärende ska en helhetsbedömning göras av alla för ärendet betydelsefulla omständigheter med utgångspunkt från de nyss angivna grundläggande principerna.

Utrikespolitiska hinder finns inte i fråga om samverkan med eller export till de nordiska länderna, länderna inom Europeiska unionen eller de traditionellt alliansfria staterna i Europa. Samverkan med dessa länder får i princip anses stå i överensstämmelse med Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik.

Tillstånd får endast avse en stat, en statlig myndighet eller en av en stat auktoriserad mottagare. Vidare ska det vid utförsel av materiel finnas ett slutanvändarintyg, om det inte är obehövligt. En stat som i strid med ett åtagande gentemot Sverige har tillåtit eller underlåtit att förhindra vidareexport av svensk krigsmateriel ska i princip inte komma i fråga som mottagare av sådan materiel från Sverige så länge omständigheterna kvarstår.

Tillstånd till utförsel eller annan utlandssamverkan enligt krigsmateriellagen ska inte beviljas, om det skulle strida mot internationell överenskommelse som Sverige har biträtt, ett beslut av FN:s säkerhetsråd, Organisationen för samarbete och säkerhet i Europa (OSSE) eller Europeiska unionen eller mot folkrättsliga regler om export från neutral stat under krig (ovillkorliga hinder).

Respekt för mänskliga rättigheter och den mottagande statens demokratiska status utgör centrala villkor vid tillståndsprövningen. Ju sämre den demokratiska statusen är desto mindre utrymme finns för att tillstånd beviljas. Ifall det förekommer allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter eller grava brister i den demokratiska statusen utgör det hinder för beviljande av tillstånd.

I tillståndsprövningen ska det också beaktas om utförseln eller utlandssamverkan motverkar en rättvis och hållbar utveckling i mottagarlandet.

Tillstånd till utförsel av krigsmateriel för strid, eller till annan utlandssamverkan som avser krigsmateriel för strid eller övrig krigsmateriel, bör inte beviljas om det avser en stat som befinner sig i väpnad konflikt med en annan stat, oavsett om krigsförklaring har avgetts eller ej, en stat som är invecklad i en internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller en stat som har inre väpnade oroligheter.

Tillstånd bör beviljas för utförsel av materiel som klassificerats som övrig krigsmateriel. Denna presumtion gäller om den mottagande staten inte befinner sig i väpnad konflikt med en annan stat eller har inre väpnade oroligheter, det i den mottagande staten inte förekommer allvarliga och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter, det inte finns grava brister i den mottagande statens demokratiska status och det inte finns ett ovillkorligt hinder.

Ett meddelat tillstånd till utförsel ska återkallas om det uppstår ett ovillkorligt exporthinder. Ett tillstånd bör också återkallas om den mottagande staten kommer i väpnad konflikt med en annan stat eller får inre väpnade oroligheter. Undantagsvis bör det, i de två senare fallen, vara möjligt att avstå från att återkalla ett tillstånd, om det är förenligt med de folkrättsliga reglerna och med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik.

Tillstånd bör beviljas för utförsel av reservdelar till krigsmateriel som tidigare har exporterats eller överförts med tillstånd, om det inte finns ett ovillkorligt hinder. Detsamma bör gälla beträffande speciell ammunition till tidigare levererad krigsmateriel och andra leveranser som har direkt samband med tidigare levererad krigsmateriel. Följdleveranser ska bedömas från fall till fall enligt de ovan angivna förutsättningarna.

När det gäller avtal med en utländsk part om gemensam utveckling eller tillverkning av krigsmateriel ska tillståndsbedömningen utgå från de angivna grundläggande kriterierna. Utförsel till samarbetslandet som följer av avtalet, bör medges, om inte ett ovillkorligt hinder uppstår. Utförsel från ett samarbetsland till tredjeland enligt avtalet bör prövas genom en sammanvägning av det svenska intresset av samarbetet, intresset av en ansvarsfull exportkontroll samt det svenska bidragets betydelse för materielen eller samarbetet.

När det gäller mer omfattande och för Sverige viktigare utlandssamverkan på krigsmaterielområdet bör en regeringsöverenskommelse träffas mellan Sverige och samverkanslandet. Innan överenskommelser av detta slag ingås, bör utrikesnämnden höras.

Övergripande kriterier och bedömningskriterier

Riktlinjerna uttolkas med brett parlamentariskt stöd och är vägledande för ISP vid prövningen av ärenden om tillstånd enligt lagen och förordningen om krigsmateriel.

Vid sidan av själva riktlinjerna beaktas också internationella åtaganden som Sverige har gjort och är bundna av. Det handlar i första rummet om EU:s gemensamma ståndpunkt (2008/944/Gusp) om vapenexport och artiklarna 6 och 7 i FN:s vapenhandelsfördrag (ATT), men kan även avse andra förpliktelser, t.ex. att inte exportera personminor enligt Ottawakonventionen.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 258/2012 av den 14 mars 2012 om genomförande av artikel 10 i FN:s protokoll om olaglig tillverkning av och handel med eldvapen, delar till eldvapen och ammunition, bifogat till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet, och om införande av exporttillstånd, import- och transiteringsåtgärder för skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition.

Den 30 september 2013 trädde förordningen (2013:707) om kontroll av vissa skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition samt vissa ändringar i förordningen (1992:1303) om krigsmateriel i kraft.

Förordningen och ändringarna i krigsmaterielförordningen kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 258/2012 av den 14 mars 2012 som reglerar tillstånd att exportera civila skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition utanför EU samt vissa import- och transiteringsåtgärder vid sådan export. Förteckning över de skjutvapen, delar och väsentliga delar till skjutvapen och ammunition som är under kontroll framgår av en bilaga till förordning 258/2012.

ISP är tillståndsmyndighet för ärenden enligt förordningen.

Rådets förordning (EG) nr 428/2009 om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av produkter och teknik med dubbla användningsområden

Gemensam EU-lagstiftning

Rådet antog år 2009 rådets förordning (EG) nr 428/2009 om upprättande av en gemenskapsordning för kontroll av export, överföring, förmedling och transitering av produkter med dubbla användningsområden (omarbetning). Förordningen trädde i kraft den 27 augusti 2009 och ersatte en EU förordning från år 2000, rådets förordning (EG) nr 1334/2000. Till skillnad från de internationella exportkontrollregimerna är förordningen juridiskt bindande för Sverige, liksom för alla andra EU-stater. Syftet är att så långt möjligt etablera fri rörlighet för kontrollerade produkter inom den inre marknaden samtidigt som de olika nationella systemen för kontroll av export till tredjeland stärks och harmoniseras.

Förordningen förenar medlemsstaternas åtaganden inom ramen för de internationella exportkontrollregimerna med friast möjliga rörlighet av varor inom den inre marknaden. Utvecklingen inom regimerna beaktas genom återkommande ändringar och uppdateringar av produktlistorna till förordningen. Förordningens medföljande bilagor beslutas inom ramen för gemenskapssamarbetet i första pelaren, vilket innebär att de får direkt verkan på det nationella planet. Bilagorna ska enligt förordningen uppdateras varje år.

Bedömningen i tillståndsärenden har underlättats genom att förordningen inkluderar gemensamma kriterier som medlemsstaterna har att beakta vid sin prövning. Tillstånd beviljas dock nationellt, se nedan. Vidare finns ett generellt gemenskapstillstånd för export av vissa produkter till vissa angivna tredjeländer. Denna tillståndstyp har förenklat arbetet för de exporterande företagen genom att ett och samma tillstånd kan åberopas oavsett var utförseln från EU äger rum. Detta har även lett till en ökad samsyn inom EU när det gäller denna typ av export.

Svensk lagstiftning

I Sverige kompletteras EU-förordningen av lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, samt förordningen (2000:1217) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd. Båda författningarna trädde i kraft den 1 januari 2001.

Till skillnad från vad som gäller för krigsmateriellagstiftningen, där utförseltillstånd utgör undantag från ett generellt exportförbud, är förhållandet det omvända under regelverket för kontroll av produkter med

dubbla användningsområden. Här är utgångspunkten att utförseltillstånd ska ges såvida det inte strider mot utrikes- eller säkerhetsintressen såsom dessa beskrivs i EU-förordningen.

För export, överföring och tillhandahållande av förmedlingstjänster av produkter med dubbla användningsområden krävs det tillstånd. Tillståndsgivande myndighet är ISP. När det gäller kärnämnen och material m.m. i kategori 0 i bilaga I till EU-förordningen är det emellertid SSM som meddelar tillstånd.

Lagen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd saknar liksom sin föregångare särskilda bestämmelser om möjligheten att få förhandsbesked om huruvida ett utförseltillstånd kommer att ges vid en eventuell export av produkter med dubbla användningsområden till en specifik destination. En praxis har emellertid utvecklats med innebörden att ISP ger företag förhandsbesked.

Generalklausulen – en uppsamlingsbestämmelse (catch-all)

Enligt artikel 4 i rådets förordning (EG) nr 428/2009 kan tillstånd krävas för export av produkter som inte är angivna i bilagorna till rådsförordningen (s.k. icke-listade produkter) om exportören har informerats av svenska myndigheter att produkten helt eller delvis är eller kan vara avsedd att användas i samband med produktion m.m. av massförstörelsevapen eller missiler som är kapabla att bära sådana vapen. Generalklausulen har tillkommit som en uppsamlingsbestämmelse för att se till att syftet med regleringen inte kringgås på grund av att produktlistorna sällan kan vara heltäckande med anledning av den snabba teknologiska utvecklingen.

För att generalklausulen ska vara tillämplig krävs att exportören har blivit informerad av svenska myndigheter om produktens användningsområde. Exportören är emellertid även skyldig att upplysa svenska myndigheter om exportören är medveten om att en produkt helt eller delvis är avsedd för sådan användning som regleras i förordningens artikel 4.1–4.3 i EU-förordningen. ISP eller SSM ska då avgöra om tillstånd ska krävas för exporten.

Generalklausulen innefattar även särskilda krav på tillstånd i vissa fall för export relaterad till militär slutanvändning eller krigsmateriel, eller för export av icke-listade produkter som är eller kan vara avsedda för militär slutanvändning i ett land som omfattas av ett FN-, EU- eller OSSE-embargo, samt för icke-listade produkter som är, eller kan vara, avsedda att användas som delar eller som komponenter till krigsmateriel som olovligen har exporterats.

Förkortningar

AG	Australia Group
ASD	AeroSpace and Defence Industries Association of Europe
ATT	Arms Trade Treaty
BTWC	The Biological and Toxic Weapons Convention
CARD	Coordinated Annual Review on Defence
CBW	Chemical and Biological Weapons (Kemiska och biologiska vapen)
Coarm	Council Working Group on Conventional Arms Export
COCOM	Coordinating Committee on Multilateral Exports Controls
Conop	Council Working Group on Non-Proliferation
CWC	Chemical Weapons Convention
EDA	European Defence Agency
EDF	European Defence Fund
EDIDP	European Defence Industrial Development Programme
EG	Europeiska gemenskapen
EKR	Exportkontrollrådet
EU	Europeiska Unionen
FA	Framework agreement
FMV	Försvarets materielverk
FN	Förenta Nationerna
FOI	Totalförsvarets forskningsinstitut
FRA	Försvarets radioanstalt
FXM	Försvarsexportmyndigheten
GTRI	Global Threat Reduction Initiative
GUSP	EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik
IAEA	Internationella atomenergiorganet
ISP	Inspektionen för strategiska produkter
JCPoA	Joint Comprehensive Plan of Action
KS	Krigsmateriel för strid
LoI	Letter of Intent
MANPADS	Man-Portable Air Defence Systems
ML	Militär lista
MTCR	Missile Technology Control Regime
Must	Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten
Nato	North Atlantic Treaty Organization
NETTEM	New and Evolving Technologies Technical Experts Meeting
NL	Nationella tillägg i förekommande fall
Nordefco	Nordic Defence Cooperation
NPT	Non-proliferation treaty

NSG	Nuclear Suppliers Group
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OSSE	Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa
Pesco	Permanent Structured Cooperation
PDA	Produkter med dubbla användningsområden
PGU	Politik för global utveckling
PSI	Proliferation Security Initiative
SALW	Small arms and light weapons
SCB	Statistiska centralbyrån
Sipri	Stockholm International Peace Research Institute
SOFF	Säkerhets- och Försvarsföretagen
SSM	Strålsäkerhetsmyndigheten
Säpo	Säkerhetspolisen
SÖ	Sveriges internationella överenskommelser
TI	Transparency International
TVR	Teknisk-vetenskapliga rådet
UNODA	United Nations Office for Disarmament Affairs
UNPoA	United Nations Programme of Action to Prevent, Combat and Eradicate the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects
WA	Wassenaar Arrangement
WPDU	Working Party on Dual-Use Goods
ZC	Zangger Committee
ÖK	Övrig krigsmateriel

Vägledning till andra källor

Källhänvisning i alfabetisk ordning

Australiengruppen: www.australiagroup.net
Europaparlamentet: www.europarl.europa.eu
Europeiska unionens råd: www.consilium.eu
Europeiska unionen: www.europa.eu
Exportkontrollrådet: www.isp.se/om-isp/vara-rad/exportkontrollradet
Förenta Nationerna: www.un.org
International Atomic Energy Agency: www.iaea.org
Inspektionen för strategiska produkter: www.isp.se
Missilteknologikontrollregimen: www.mtcr.info
Nuclear Suppliers Group: www.nuclearsuppliersgroup.org
Organization for the Prohibition of Chemical Weapons: www.opcw.org
Organization for Security and Co-operation in Europe: www.osce.org
Stockholm International Peace Research Institute: www.sipri.org
Strålsäkerhetsmyndigheten: www.ssm.se
Sveriges Exportkontrollförening: www.exportkontrollforeningen.se
Utrikesdepartementet: www.ud.se
Wassenaar-arrangemanget: www.wassenaar.org
Zanggerkommittén: www.zanggercommittee.org

Utrikesdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 april 2019

Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden Lövin, M Johansson, Baylan, Hallengren, Bolund, Damberg, Strandhäll, Shekarabi, Ygeman, Linde, Ekström, Eneroth, Dahlgren, Nilsson, Ernkrans, Lind

Föredragande: statsrådet M Johansson

Regeringen beslutar skrivelse 2018/19:114 Strategisk exportkontroll 2018 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden
Strategisk exportkontroll 2018 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden